

فرزکاری

جلد ۲

شاخه: کاردانش

زمینه: صنعت

گروه تحصیل مکانیک

زیر گروه ساخت و تولید

رشته‌های مهارتی: فرزکاری، فرزکاری CNC، تراشکاری و فرزکاری

شماره رشته‌های مهارتی:

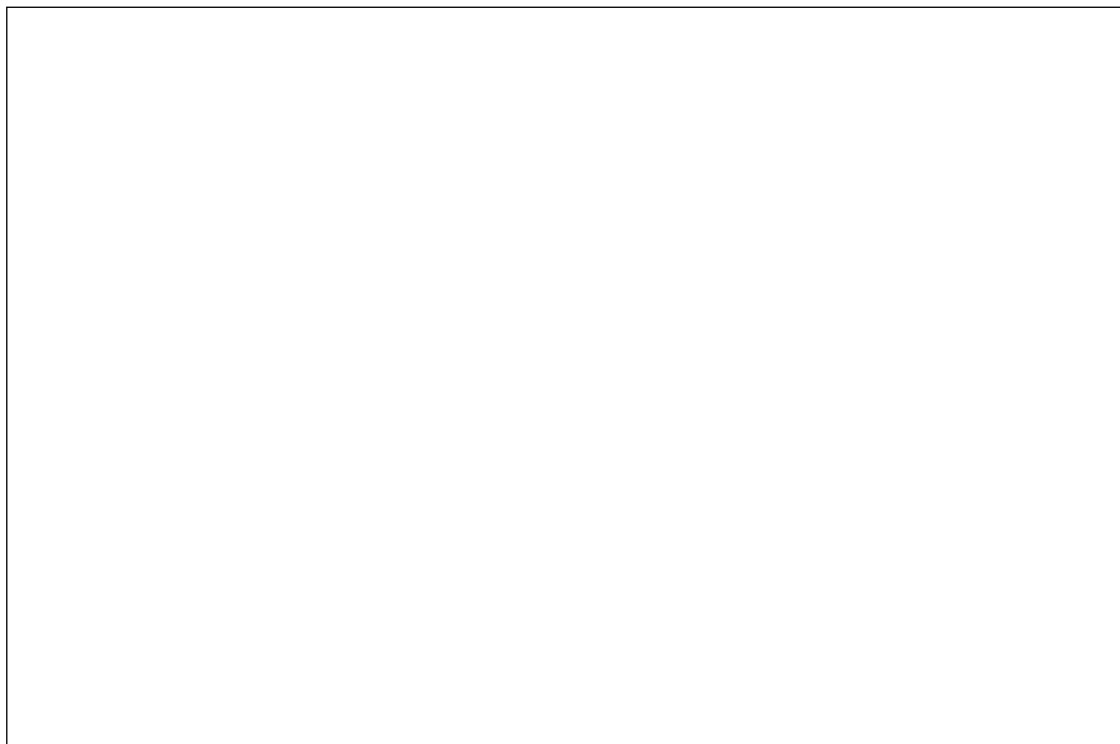
۱-۱۲-۱۰۲-۳۲۸، ۱-۱۲-۱۰۲-۳۲۲، ۱-۱۲-۱۰۲-۳۲۱

کد رایانه‌ای رشته‌های مهارتی: ۶۱۹۷، ۶۱۹۸، ۶۲۰۶

نام استاندارد مهارتی مبنا: فرزکاری درجه (۲)

کد استاندارد متولی: ۸-۳۴/۳۲/۳

شماره درس: ۰۱۸۶/۱ و ۰۱۸۷/۱

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

همکاران محترم و دانش‌آموزان عزیز:

پیشنهادها و نظرات خود را درباره‌ی محتوای این کتاب به نشانی
تهران - صندوق پستی شماره‌ی ۴۸۷۴/۱۵ دفتر برنامه‌ریزی و تألیف
آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.

tvoccd@roshd.ir

پیام‌نگار (ایمیل)

www.tvoccd.medu.ir

وب‌گاه (وب‌سایت)

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش

عنوان و کد کتاب: **فرزکاری (جلد ۲)**

مجری: **انتشارات گویش نو**

مؤلفان: **محسن قربانی سالخورد، حمید شفیع‌نیا**

اعضای کمیسیون تخصصی ساخت و تولید: **غلامحسین پایگانه - محمد مهرزادگان - محمد قنبری - حسن امینی - محمد**

سعید کافی - حسن آقابابایی - احمد رضا دور اندیش

رسام فنی: **حمید شفیع‌نیا، محسن قربانی سالخورد**

ویراستار ادبی: **یحیی گیلک**

صفحه‌آرا: **زهرا ضیایی خرم**

چاپ: **شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران**

(تهران - کیلومتر ۱۷ جاده‌ی مخصوص کرج - خیابان ۶۱ "داروپخش" تلفن: ۴-۶۶۰۲۶۲۴۱، دورنگار: ۶۶۰۲۶۲۴۰، صندوق پستی: ۱۳۴۴۵/۶۸۴)

نظارت بر چاپ و توزیع: **اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی**

تهران - ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن: ۹-۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، صندوق پستی:

۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب‌سایت www.chap.roshd.ir

ناشر: **انتشارات گویش نو** (تهران: خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان وحید نظری شرقی - پلاک ۶۱ تلفن: ۵۰-۶۶۹۵۶۰۴۹، ۶۶۴۸۴۵۳۴)

وب‌سایت www.bookgno.ir

ایمان و عمل صالح است
و اینهاست که موجب سعادت
دنیوی و اخروی می شود

به نام آنکه هستی نام از او یافت

کاروان فرهنگ و تمدن بشری آن چنان در حال پیشرفت و رشد و تعالی است که لحظه‌ای درنگ، رسیدن به این قافله را ناممکن می‌سازد و از آنجائی که آینده هر جامعه‌ای بستگی به تعلیم و تربیت جوانان آن جامعه دارد، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش سعی دارد با بهره‌گیری از منابع غنی و پر بار دینی و آموزه‌های اصیل اسلامی و ملی، تغییر و تحولی مبتنی بر روش‌های نوین علمی و تکنولوژی روز دنیا در کتاب‌های درسی بوجود آورد.

در این راستا انتشارات گویش نو، افتخار تألیف و آماده‌سازی تعدادی از این کتاب‌ها را بر عهده داشته و با همراهی استادان کوشا و نظارت دقیق و ارشادی اعضای کمیسیون‌های تخصصی برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش این وظیفه‌ی خطیر را به انجام رسانده است.

در پایان ضمن قدردانی از زحمات مولفان عزیز، خوشحال می‌شویم که مدرسان محترم، هنرآموزان و هنرجویان گرامی با ارائه پیشنهادهای سازنده خود و ارسال آن به دفتر انتشارات، ما را در غنا بخشیدن این متون و بالا بردن کیفیت چاپ‌های بعدی یاری نمایند.

بنام خدا

سخنی با مدیران، همکاران و هنرجویان گرامی

فعالیت در عرصه آموزش و پرورش بیانگر اعتقاد راسخ به ارزش‌های والای انسانی و عبادت در محراب استقلال فرهنگی آموزشی است، و سپاس از این‌که عنایات الهی شامل حال ما شد تا با بضاعت اندک علمی خود، بتوانیم در نظام جمهوری اسلامی ایران تجربیات علمی، عملی خود را در اختیار همکاران و جوانان شایسته کشور عزیزمان قرار دهیم.

یکی از روش‌هایی که از دیر باز تا به امروز در صنعت ماشین‌کاری کشورهای مختلف، نقش اساسی ایفا نموده‌است، استفاده از ماشین‌های فرز به صورت عمومی و اختصاصی می‌باشد. تولید چرخ دنده که نماد صنعت و پویایی صنعتی در دنیا می‌باشد. عموماً به کمک این روش تولید می‌شود. کتاب حاضر که بر مبنای استاندارد مهارتی سازمان فنی و حرفه‌ای تالیف شده است، بر اساس جمع‌آوری مطالب علمی به روز و تجربیات عملی تهیه و مورد تصویب دفتر برنامه‌ریزی و تالیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش قرار گرفته است. در این مجموعه سعی شده است به آخرین تغییرات به وجود آمده در زمینه فرز‌کاری نیز اشاره شود، و با ارائه تصاویر واقعی از دستگاه‌های موجود در کشور، استفاده از نرم افزارهای طراحی در نمایش تصاویر مجسم و مجموعه‌ای از سوالات مختلف، درک خوانندگان را در یادگیری مطالب بالا برد. از طرفی به منظور آگاهی بخشیدن بیشتر فراگیران، نکات ایمنی در کادر زرد رنگ، تعاریف صورتی، نکات مهم سبز و آیا می‌دانید با رنگ آبی در متن درس لحاظ گردیده است.

در ادامه فرم نحوه ارزشیابی پایان هر دستور کار آمده است که لازم است همکاران ارجمند نسبت به آگاه کردن هنرجویان گرامی از محتوای آن اهتمام ورزند. سعی شده است که نقشه‌های کارگاهی به صورت یک پروژه کاربردی باشد تا انگیزه‌ی بیشتری را در فراگیران ایجاد کند. با این حال ممکن است ساعت عملی در نظر گرفته شده برای هر واحد کار زیاد باشد که همکاران عزیز می‌توانند با مدیریت زمان از پروژه‌های پیشنهادی پایان کتاب نیز استفاده کنند.

به طور قطع با تمام دقتی که در تهیه این کتاب شده است، اما خالی از اشکال نیست، لذا موجب امتنان است اگر خوانندگان عزیز نظرات و پیشنهادات خود را از ما دریغ نورزند.

فهرست

- ۴-۷-۱- آشنایی با انواع چرخ دنده و کاربرد هر یک از آنها
- ۷-۷-۲- انواع چرخ دنده‌ها
- ۹-۷-۲-۱- چرخ دنده ساده
- ۱۰-۷-۲-۲- چرخ دنده مارپیچی
- ۱۱-۷-۲-۳- چرخ دنده مخروطی
- ۱۱-۷-۲-۴- چرخ حلزون و پیچ حلزون
- ۱۲-۷-۲-۵- چرخ و شانه
- ۱۳-۷-۳- واژه‌ها و مشخصات فنی چرخ دنده ساده
- ۱۵-۷-۴- روشهای تولید چرخ دنده
- ۱۸-۷-۵- ترتیب و مراحل ساخت چرخ دنده های ساده
- ۳۰-ارزشیابی پایانی
-
- ۶۴-۹-۱- دنده‌های شانه‌ای ساده و مایل و کاربرد آن‌ها
- ۶۵-۹-۲- تراشیدن دنده‌های شانه‌ای
- ۶۵-۹-۳- محاسبات دنده‌های شانه‌ای ساده و مایل
- ۶۶-۱-۹-۳- محاسبات مربوط به دنده‌های شانه‌ای ساده
- ۶۸-۲-۹-۳- محاسبات مربوط به دندانه‌های شانه‌ای مایل
- ۹۶-۴-۹- نحوه تراشیدن دنده شانه با استفاده از دستگاه فرز
- ۷۰-۱-۴-۹- جا به جا کردن میز طولی با ورنیه میز
- ۷۱-۲-۴-۹- جا به جا کردن میز طولی به وسیله دستگاه تقسیم خطی
- ۷۳-۵-۹- دستورالعمل تراشیدن دنده‌های شانه‌ای ساده و مایل
- ۷۶-۶-۹- فرز کاری دنده‌های شانه‌ای استوانه‌ای
- ۷۶-۷-۹- کنترل اندازه‌های دنده‌های شانه‌ای ساده و مایل
- ۷۷-۸-۹- اندازه گیری عمق دندانه شانه‌ای مایل

۸۲	ارزشیابی پایانی
۸۷	۱-۱۰-۱- شیار مارپیچ
۸۸	۲-۱۰-۱- آشنایی با پارامتر های یک مارپیچ
۹۰	۳-۱۰-۱- ایجاد شیار مارپیچ با استفاده از ماشین فرز افقی
۹۲	۴-۱۰-۱- محاسبات لازم جهت ایجاد حرکت چرخشی برای ایجاد مارپیچ
۱۰۰	۵-۱۰-۱- ایجاد شیار مارپیچ با استفاده از ماشین فرز عمودی
۱۰۷	آزمون پایانی
۱۱۳	۱-۱۱-۱- آشنایی با چرخ دنده مارپیچ
۱۱۴	۲-۱۱-۱- محاسبات مربوط به چرخ دنده های مارپیچ
۱۱۹	۳-۱۱-۱- نحوه تنظیم میز ماشین
۱۱۹	۴-۱۱-۱- نحوه تنظیم دستگاه تقسیم
۱۲۳	۵-۱۱-۱- نحوه نصب و تنظیم تیغه فرز نسبت به قطعه کار
۱۲۹	آزمون پایانی
۱۳۵	۱-۱۲-۱- آشنایی با مفهوم سوراخکاری
۱۳۶	۲-۱۲-۱- آشنایی با انواع مته و مته مرغک
۱۴۲	۳-۱۲-۱- آشنایی با وسایل خط کشی
۱۴۷	۴-۱۲-۱- شناسایی اصول خط کشی قطعات طبق نقشه
۱۵۰	۵-۱۲-۱- آشنایی با انتخاب مته مرغک و مته مناسب
۱۵۱	۶-۱۲-۱- نحوه تیز کردن مته با سنگ دو طرفه
۱۵۵	۷-۱۲-۱- نکات ایمنی در تیز کردن مته
۱۵۶	۸-۱۲-۱- نکات قابل توجه در تیز کردن مته ها
۱۵۶	۹-۱۲-۱- مراحل سوراخکاری دقیق و خزینه کاری بر روی ماشین فرز
۱۶۴	۱۰-۱۲-۱- نکات ایمنی در سوراخکاری با ماشین فرز
۱۷۱	ارزشیابی پایانی
۱۷۷	۱-۱۳-۱- آشنایی با انواع قوس
۱۷۸	۲-۱۳-۱- روشهای ایجاد قوس
۱۸۱	۳-۱۳-۱- بستن میزگردان

- ۱۸۲-۱۳-۴- تنظیم میز گردان توسط ساعت اندازه گیری
- ۱۸۳-۱۳-۵- بستن و تنظیم قطعه کار روی میز گردان
- ۱۸۴-۱۳-۶- تعیین موقعیت تیغه فرز نسبت به قطعه کار
- ۱۸۶-۱۳-۷- ایجاد قوس های خارجی توسط میز گردان
- ۱۹۱- ارزشیابی پایانی
- ۱۹۷-۱۴-۱- آشنایی با مفهوم سرویس و نگهداری
- ۱۹۷-۱۴-۲- آشنایی با محل های گریس خور و روغن خور
- ۱۹۸-۱۴-۳- آشنایی با سیستم های روغنکاری (تمرکزی - منفرد)
- ۱۹۹-۱۴-۴- آشنایی با انواع گریس ها و روغن های مورد استفاده
- ۲۰۴-۱۴-۵- شناسایی اصول سرویس و نگهداری ماشین فرز
- ۲۰۶-۱۴-۶- شناسایی اصول و نکات ایمنی در روغن کاری

جدول زیر برای ارزشیابی هر مرحله کار عملی و تحویل قطعه کار طراحی شده است.

فرم ارزشیابی حیطه روانی حرکتی و حیطه عاطفی					
نام گروه	شماره دستگاه	کارگاه	نام و نام خانوادگی هنرجو:		
			نام یا شماره قطعه کار:		
بارمبندی حیطه عاطفی (در این بخش عملکرد هنرجو حین کار به صورت امتیاز منفی از نمره اصلی کم خواهد شد)					
ملاحظات	مقیاس درجه بندی			عناوین عملکرد هنرجویان در حیطه عاطفی	
	بدون خطا ۰	با خطای کم -۱	با خطای زیاد -۲		
				سرویس دستگاهها	۱
				حضور به موقع در کارگاهها	۲
				استفاده از وسایل حفاظتی	۳
				تمیز کردن محیط و ابزارها و تحویل به انبار و قرار دادن برخی از ابزارها در جای اولیه	۴
				کار گروهی	۵
				جمع	۶
توجه: با توجه به صلاحدید هنرآموز محترم تعداد عوامل ردیفهای بالا می تواند کم و زیاد شود. توضیح: پس از تعیین نتیجه، جمع نمرات را بر تعداد عوامل ردیف ۱ تا ۵ تقسیم کنید تا امتیاز منفی حیطه عاطفی به دست آمده و در نهایت آن را از نمره حیطه روانی حرکتی کم کنید.					
ارزشیابی حیطه حوزه شناختی - بخش کار بستن					
این بخش شامل رعایت ابعاد قطعه با توجه به نقشه کار می باشد.					
محاسبات مربوط به سرعت برش، سرعت پیشروی و عده دوران: (۲ نمره)					
رعایت تولرانس داده شده (۱ نمره):					
رعایت کیفیت سطح خواسته شده (۱ نمره):					
ملاحظات	بارم	عناوینی که مرتبط با ابعاد و شکل قطعه ارائه شده می باشد (مثل گونیا کاری، شیار و.....)			ردیف
					۱
					۲
					۳
					۴
					۵
					۶
					۷
					۸
					جمع نمرات از ۱۶ نمره
نمره نهایی با احتساب امتیاز حیطه عاطفی:					

هدف کلی :

فرزکاری سطوح داخلی و خارجی قطعات

تا دقت 0.05 میلی متر

واحد کار ۷

هدف کلی: توانایی تراشیدن چرخ دنده ساده میلی متری با ماشین فرز

اهداف رفتاری:

پس از آموزش این واحد کار از فراگیر انتظار می‌رود:

- ۱- با انواع چرخ دنده آشنا و کاربرد هر یک آن‌ها را بداند.
- ۲- انواع چرخ دنده را بشناسد.
- ۳- محاسبات چرخ دنده ساده مدولی را انجام دهد.
- ۴- تنظیمات دستگاه فرز و دستگاه تقسیم را برای چرخ دنده زنی انجام دهد.
- ۵- چرخ دنده ساده را تراشد.
- ۶- اصول کنترل شیارهای دنده را با کولیس و میکرومتر دانسته و انجام دهد.
- ۷- نکات فنی و اصول ایمنی در تراشیدن چرخ دنده ساده را بداند و رعایت کند.

زمان آموزش		توانایی تراشیدن چرخ دنده ساده میلی متری با ماشین فرز
عملی	نظری	
۱۴ ساعت	یک ساعت و ۳۰ دقیقه	ارزشیابی ورودی و پایانی توسط هنرآموز و ثبت در برگه ارزشیابی
یک ساعت	۳۰ دقیقه	
۱۷		جمع

پیش آزمون: (۱۵ دقیقه)

- ۱- چگونه می توان یک چرخ دنده ساخت؟
- ۲- آیا شکل ظاهری چرخ دنده ها با هم فرق می کند؟
- ۳- تفاوت چرخ دنده ها در چیست؟
- ۴- آیا از دستگاه تقسیم می توان برای چرخ دنده زنی استفاده کرد؟
- ۵- چه نوع تیغه فرزی برای چرخ دنده زنی استفاده می گردد؟
- ۶- یک چرخ دنده دارای چه مشخصاتی است؟

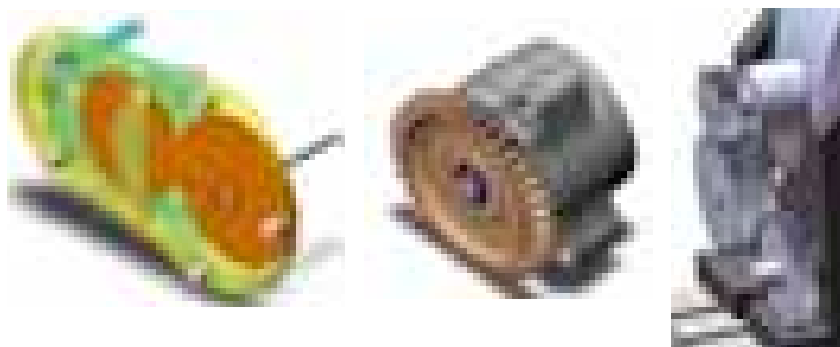
۷-۱- آشنایی با انواع چرخ دنده و کاربرد هر یک از آنها

در ابتدا انسان به وجود انرژی‌های نهفته‌ی در طبیعت مانند آب و باد پی‌برد و پس از آن به دنبال راه‌حلی برای انتقال و استفاده از آنها افتاد. لذا از وسایلی همچون چرخ، سطح شیب‌دار، کانال و ... برای کنترل نیروهای طبیعی استفاده کرد. با گذشت زمان و ظهور انواع مختلفی از انرژی لزوم ایجاد ابزارهای جدید انتقال و تبدیل انرژی بیشتر محسوس شد. یکی از این وسایل چرخ‌های اصطکاکی بودند که تحت اعمال بار و اصطکاک بوجود آمده بین آنها انتقال حرکت اتفاق می‌افتاد. چرخ دنده‌ها شکل تکامل یافته چرخ‌های اصطکاکی هستند که برای جلوگیری از لغزش، دندانه به آنها اضافه شده است.

نمونه‌هایی از انواع چرخ دنده‌ها

جالب است بدانید که ایرانیان باستان اولین چرخ را برای استفاده در زیر ارابه و آسیاب ساخته‌اند. همچنین کشف چرخ دنده‌ای در آثار باستانی ما نشانگر این است که هم‌وطنان ما در گذشته صنعت‌گران و مخترعان قابل‌بوده‌اند. چرخ دنده‌ها در صنعت، تحول عظیمی را به عنوان انتقال دهنده‌ی نیرو ایجاد کرده‌اند.

نمونه‌هایی از کاربرد چرخ دنده در مکانیزم‌های صنعتی

چرخ دنده‌ها یکی از بهترین گزینه‌ها برای انتقال حرکت دورانی هستند که از دیرباز نقش مهمی در صنعت داشته‌اند.

مزیت‌های ویژه چرخ دنده‌ها را می‌توان به شرح زیر نام برد:

۱- توانایی انتقال دور با نسبت‌های مختلف:

اگر یک چرخ دنده در دقیقه ۴۰ دور بچرخد و حرکت دورانی آن به یک چرخ دنده بزرگ‌تر یا کوچک‌تر منتقل شود، چرخ دنده دوم، دور کمتر یا بیشتر از ۴۰ دور در دقیقه خواهد داشت.

۲- توانایی تغییر جهت گردش:

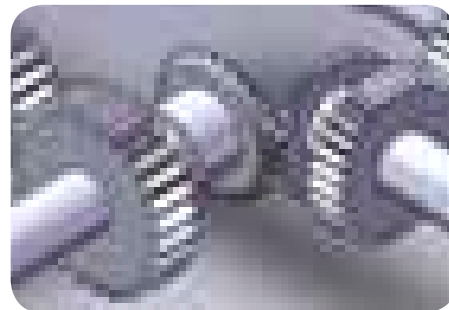
دو چرخ دنده درگیر، دارای جهت دور خلاف یکدیگر می‌باشند.

دور در دو چرخ دنده درگیر با هم عکس می‌شود

۳- توانایی انتقال حرکت از محوری به محور دیگر با تغییر زاویه محورها:

اگر دو محور در فاصله‌ای نه چندان دور از و با هر زاویه‌ای نسبت به یکدیگر، هم قرار گرفته باشند می‌توان انتقال حرکت را به سادگی انجام داد.

انتقال حرکت از محوری به محور دیگر با تغییر زاویه محورها

۴- انتقال نیرو با سرعت و جهت دلخواه:

با تغییر قطر یا به عبارتی تعداد دندانه‌های چرخ دنده‌های درگیر می‌توان تغییر

سرعت یا تغییر عده دوران را ایجاد کرد.

۵- تماس دائمی و بدون لغزش چرخ‌ها:

درگیری دائم چرخ دنده و اطمینان از انتقال حرکت با حداقل لغزش دندانه‌ها از مزایای چرخ دنده‌ها می‌باشد.

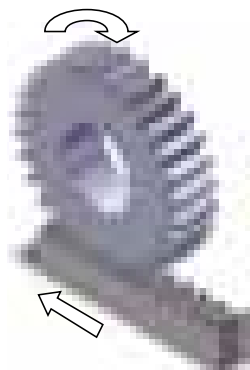
تماس دائمی و بدون لغزش چرخ‌ها

۶- انتقال نیروی بیشتر:

در مقایسه با چرخ تسمه، چرخ زنجیر، چرخ‌های اصطکاکی و مکانیزم‌های مشابه دیگر، در صورت استفاده از چرخ دنده می‌توان سرعت بیشتر و قدرت بیشتری را انتقال داد. همچنین هنگام استفاده از چرخ دنده اتلاف نیرو کمتر می‌باشد و در نهایت دوام و عمر مجموعه بیشتر خواهد بود.

۷- تبدیل حرکت دورانی به خطی و بالعکس:

در نوع خاصی از چرخ دنده‌ها مثل چرخ و شانه تبدیل حرکت دورانی به خطی را می‌توانیم مشاهده کنیم.

تبدیل حرکت دورانی به خطی و بالعکس

معایب چرخ دنده‌ها:

در کنار مزایای ویژه‌ای که چرخ دنده‌ها دارند به معایبی نیز می‌توان اشاره کرد:
۱- نامناسب در فواصل زیاد بین محورها: اگر فاصله محورهای انتقال دور یا

قدرت زیاد باشد بهتر است از چرخ تسمه و یا چرخ زنجیر استفاده کنیم. زیرا پر کردن فاصله بین محورها با چرخ دنده منجر به بزرگ شدن و در نتیجه سنگین شدن آنها می‌شود و ممکن است چرخش آنها در عمل غیر ممکن شده و یا نیازمند توان بالایی برای به حرکت درآوردن آنها باشد.

۲- حرارت ایجاد شده بین دو چرخ دنده: این پدیده ممکن است به علت رعایت نکردن لقی استاندارد بین دو چرخ دنده و عدم روغن کاری مناسب اتفاق بیافتد.

۳- صداهای ناهنجار: هر وقت دندانان یک چرخ دنده با چرخ دنده دیگری درگیر شود، این برخورد و ضربه صدای بلندی تولید می‌کند. همچنین فشار روی چرخ دنده را نیز افزایش می‌دهد. در چرخ دنده‌های ساده صدای درگیری دو چرخ دنده بیشتر و در چرخ دنده‌های مارپیچ و جناغی صدا کمتر است.

۴- ترک خوردن و پوسته پوسته شدن دنده‌ها: پدیده ترک خوردن به دلیل فشار اعمال شده از طرف دندانانها به یکدیگر می‌باشد و پدیده‌ی پوسته‌ای شدن دندانانها نیز اغلب در چرخ دنده‌های آبکاری شده به وجود می‌آید.

۵- سائیدگی دندانانها: درگیری دو دندانان با هم و ایجاد اصطکاک فلز با فلز در چرخ دنده‌ها طبیعی است و در اغلب مواردی که دو چرخ دنده با هم درگیر می‌شوند چرخ دنده‌ای که قطرش کوچکتر است زودتر سائیده می‌شود. به دلیل کاربردهای مختلف چرخ دنده‌ها، تنوع شکل و اندازه نیز در آنها بسیار زیاد است. از چرخ دنده‌های بسیار کوچک در ساعت‌های مچی آنالوگ (عقربه‌ای) گرفته تا چرخ دنده‌های بسیار بزرگ که در موتور کشتی‌های غول‌پیکر استفاده می‌شوند.

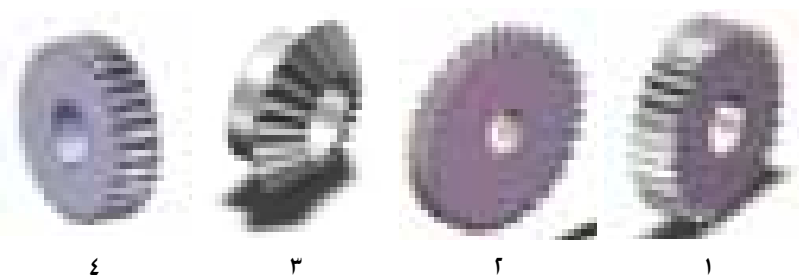
۲-۷- انواع چرخ دنده‌ها

همان‌طور که اشاره شد چرخ دنده‌ها انواع مختلفی دارند. در صنعت برای چرخ‌دنده‌های معمول و متعارف مانند هر بخش دیگری استانداردهایی تعریف شده است. با این وجود در برخی کاربردهای خاص تولید کنندگان باید به صورت انحصاری و در واقع سفارشی دست به طراحی و ساخت چرخ دنده‌ها بزنند. آنچه در این جا حایز اهمیت است، شناخت کافی و کامل از انواع چرخ دنده‌های

متعارف است. به همین منظور هر تولید کننده‌ای که قصد استفاده از چرخ دنده در محصول خود را داشته باشد، باید از فرد متخصصی در این زمینه بهره بگیرد. چرخ دنده‌ها را به چند صورت می‌توان طبقه‌بندی کرد. ممکن است این تقسیم بندی بر حسب شکل ظاهری، نوع کاربرد و یا روش ساخت آن‌ها باشد. اما در اکثر مواقع چرخ دنده‌ها بر حسب شکل ظاهری طبقه‌بندی می‌شوند.

به طور کلی چرخ دنده‌های زیر از مهم‌ترین چرخ دنده‌ها می‌باشند:

۱. چرخ دنده‌های ساده^۱ - ۲. چرخ دنده‌های مارپیچی^۲
۳. چرخ دنده‌های مخروطی^۳ - ۴. چرخ دنده‌های حلزونی

هر کدام از این چرخ دنده‌ها، خود شامل انواع مختلف دیگری هستند. به عنوان مثال از انواع چرخ دنده‌های مخروطی می‌توان به مستقیم، مارپیچ، غیر متعامد، متنافر و ... اشاره کرد. گاهی ترکیب چندین چرخ دنده در جعبه یا محفظه‌ای به منظور کاهش یا افزایش دور خروجی صورت می‌گیرد که این مجموعه جعبه‌دنده "گیربکس"^۵ نامیده می‌شود.

فرم و شکل دنده‌های چرخ‌دنده از منحنی‌های خاصی تبعیت می‌کند که می‌توان به منحنی اینولوت و سیکلوئید اشاره کرد. فرم منحنی چرخ دنده نحوه درگیری آن‌ها را نسبت به هم تعیین می‌کند. (تفسیر و شرح منحنی‌ها را در مقاطع بالای تحصیلی خواهید آموخت.) تنوع چرخ‌دنده‌ها را از نظر جنس نیز می‌توان دسته‌بندی کرد. انتخاب جنس بر مبنای کاربرد چرخ دنده می‌باشد. تا حد امکان جنس دو چرخ دنده را یکی انتخاب می‌کنند زیرا موجب می‌شود تا اثر متقابل

کنار هم قرار گرفتن چرخ دنده‌ها در یک جعبه (گیربکس)

۱-Spur Gear	۴-Worm Gear
۲-Helical Gear	۵-Gear Box
۳-Bevel Gear	

آن‌ها بر هم یکسان باشد مگر اینکه به دلیلی اختلاف بالای بین قطر دو چرخ دنده درگیر جنس‌ها متفاوت باشند..

انتخاب جنس:

برای ساخت چرخ دنده‌ها از مواد مختلفی مانند انواع فولادها، آلیاژهای غیرآهنی و همچنین مواد کامپوزیت می‌توان استفاده کرد. اما در هنگام انتخاب جنس باید به چند نکته توجه کرد:

معمولاً برای ساخت چرخ دنده‌هایی که در ماشین‌های ابزار به کار می‌روند از فولادهای ریختگی با ۰/۳ تا ۰/۴۵ درصد کربن و همچنین فولادهای آلیاژی همراه با نیکل و کرم برای چرخ دنده‌هایی که بایستی بار زیادی را تحمل کنند و در مقابل سایش مقاوم باشند استفاده می‌کنند. در مواردی هم از چدن‌ها در ساخت چرخ دنده استفاده می‌شود.

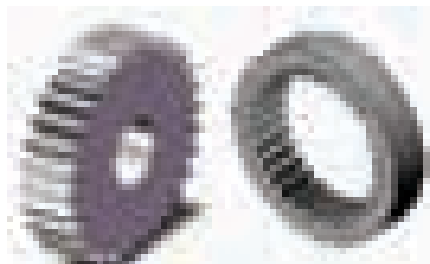
۱- جنس چرخ دنده‌ها را باید طوری انتخاب کرد که قادر به تحمل فشار و انتقال نیروی لازم باشند.

۲- مواد تشکیل دهنده چرخ دنده‌ها را باید طوری انتخاب کرد که قابلیت ماشین‌کاری را داشته باشند تا پس از عمل ماشین‌کاری از نظر کیفیت سطح کیفیت، مناسبی داشته باشند. استفاده از مواد خیلی سخت مستلزم استفاده از روش‌های غیر سنتی ماشین‌کاری و در نهایت افزایش زمان تولید و افزایش هزینه‌ها خواهد شد.

۱-۲-۷- چرخ دنده ساده

چرخ دنده‌های ساده، معمولی‌ترین نوع چرخ دنده می‌باشند. دندانه‌های آن‌ها مستقیم و بر روی محورهای موازی سوار می‌شوند. قبلاً از چرخ دنده‌های ساده بیشتر، برای به وجود آوردن دور و گشتاور مختلف در گیربکس‌ها استفاده می‌شد. مانند پیچ گشتی الکتریکی، ساعت زنگی، ماشین لباسشویی و ... اما شما در اتومبیل تعداد زیادی از آن‌ها را نخواهید یافت. زیرا چرخ دنده ساده، بسیار پر سر و صدا می‌باشد. سطح درگیری دو چرخ دنده ساده به صورت خطی می‌باشد. این یعنی دنده‌های دو چرخ دنده در یک خط با هم درگیر و دور را

انتقال می‌دهند. چرخ دنده‌های ساده به دو صورت داخلی و خارجی ساخته می‌شوند. در شکل هر دو نوع چرخ دنده‌ی ساده‌ی داخلی و خارجی نشان داده شده است.

چرخ دنده ساده داخلی و خارجی

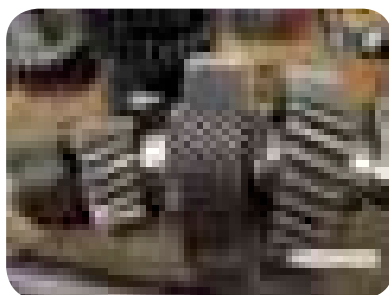
۲-۲-۷- چرخ دنده مارپیچی

دندانه‌های چرخ دنده‌ی مارپیچی، مانند چرخ‌دنده‌های ساده بوده، با این تفاوت که در امتداد خود دنده، دارای تابیدگی و زاویه خاصی می‌باشد. این تابیدگی فرم مارپیچ و انحنا دارد و می‌تواند به صورت راست‌گرد و چپ‌گرد باشند. چرخ دنده‌های مارپیچی می‌توانند به صورت داخلی و یا خارجی با هم جفت شوند، ولی نوع داخلی آن خیلی معمول نیست. در مواردی که محورها با هم موازی نیستند یا به اصطلاح متنافر می‌باشند. از این نوع چرخ دنده کمک می‌گیریم. وقتی دنده‌ها در چرخ‌دنده مارپیچ با هم درگیر می‌شوند تماس از انتهای یکی از دنده‌ها شروع شده و به تدریج با چرخش چرخ دنده گسترش می‌یابد (تا زمانی که دو دنده بطور کامل درگیر شوند). درگیر شدن تدریجی، چرخ دنده‌های مارپیچی را وادار می‌کند که آرام‌تر و ملایم‌تر از چرخ دنده‌های ساده عمل کنند. به همین دلیل است که چرخ‌دنده‌های مارپیچی تقریباً در جعبه دنده‌های همه اتومبیل‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. به علت زاویه دنده‌ها در چرخ دنده‌های مارپیچ وقتی که دنده‌ها درگیر می‌شوند، بار محوری به وجود می‌آورند.

در دو چرخ دنده مارپیچ خارجی درگیر سمت دندانه‌ها باید مخالف باشد. یعنی یکی راست‌گرد و دیگری چپ‌گرد، اما در نوع داخلی بر خلاف خارجی، باید از یک نوع باشند. علاوه بر این دو چرخ دنده باید دارای زاویه مارپیچ یکسانی باشند.

درگیری دو چرخ دنده مارپیچی

چرخ دنده مارپیچی

۳-۲-۷- چرخ دنده مخروطی

اگر بر سطح جانبی یک مخروط، دندانه‌هایی ایجاد کنیم. به این نوع چرخ دنده مخروطی می‌گوئیم. چرخ دنده مخروطی زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که محورها با هم موازی نیست و امتداد آن‌ها با هم متقاطع می‌باشند. معمولاً زاویه بین محورها ۹۰ درجه است اما می‌توان آن‌ها را طوری طراحی کرد که در زوایای دیگر نیز به خوبی عمل کنند.

چرخ دنده مخروطی

دندانه‌های روی چرخ دنده‌های مخروطی می‌توانند صاف یا مارپیچی باشند. دندانه‌های چرخ دنده‌های مخروطی صاف در حقیقت، شکلی مشابه دنده چرخ دنده‌های ساده دارند که وقتی هر دنده درگیر می‌شود به دنده متناظر در آن لحظه ضربه می‌زند، راه حل این مشکل انحنا دادن به دندانه‌های چرخ دنده می‌باشد. تماس از یک انتهای چرخ دنده شروع می‌شود و به صورت تصاعدی در سرتاسر دندانه گسترش می‌یابد. در چرخ دنده‌های مخروطی صاف و مارپیچی محورها باید بر هم عمود باشند.

درگیری دو چرخ دنده مخروطی با یکدیگر

۴-۲-۷- چرخ حلزون و پیچ حلزون

چرخ حلزون شبیه چرخ دنده ساده می‌باشد. با این تفاوت که فرم کف شیار

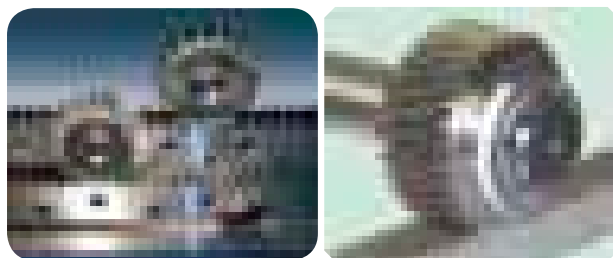
دنده‌ها قوسی شکل می‌باشد. این چرخ‌دنده با پیچی بنام پیچ حلزون و پروفیل دنده‌ای، شبیه پروفیل دنده چرخ‌دنده درگیر می‌شود. از چرخ دنده حلزون و پیچ حلزون برای انتقال دور با نسبت استفاده می‌گردد. دستگاه تقسیم نمونه‌ای از این نسبت انتقال می‌باشد همچنین در مواقعی که محورها نسبت به هم متناظر بوده و همچنین انتقال دور یکطرفه است و نیاز به یک سیستم قفل شونده می‌باشد مثل جرثقیل، از این نوع مکانیزم استفاده می‌شود.

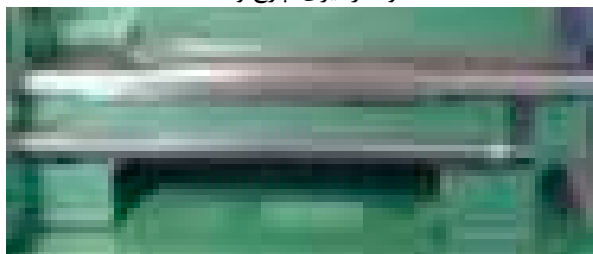
چرخ حلزون و پیچ حلزون

۵-۲-۷- چرخ و شانه^۱

این مکانیزم از دو عضو چرخ‌دنده و چرخ شانه‌ای تشکیل شده است و از آن برای تبدیل حرکت دورانی به حرکت خطی استفاده می‌کنیم. در مواردی که خواهیم دریچه‌ای را باز و بسته کنیم. در بسیاری موارد دیگر نیز می‌توانیم از این مکانیزم بهره بگیریم. جابجایی سوپرت طولی ماشین تراش، جابجایی دستگاه دریل نمونه‌هایی از کاربرد این نوع چرخ دنده ها می‌باشد.

نحوه درگیری چرخ و شانه

جابجایی سوپرت طولی ماشین تراش به کمک سیستم چرخ و شانه

۱-Rack & Pinion

۳-۷- واژه‌ها و مشخصات فنی چرخ دنده ساده

در ابتدا اصطلاحات فنی که ممکن است در یک دنده چرخ دنده ساده وجود داشته باشد را توضیح می‌دهیم.

دایره گام یا قطر متوسط (pitch circle): do

دایره‌ی فرضی است که همه محاسبات همیشه بر پایه قطر آن که قطر دایره گام می‌باشد انجام می‌شود. دواير گام یک جفت چرخ دنده به هنگام کار با یکدیگر مماس هستند. به عبارتی دو چرخ دنده از محل قطر دایره گام با هم درگیر می‌شوند. از دو چرخ دنده درگیر آنکه کوچک‌تر است را چرخ کوچک^۱ و آنکه بزرگتر است را معمولاً چرخ دنده^۲ گویند.

معرفی مشخصات فنی یک چرخ دنده ساده

گام p: (Circular Pitch)

روی دایره گام اندازه‌گیری می‌شود و فاصله نقطه‌ای روی دایره گام از یک دنده تا نقطه نظیر آن روی دنده مجاور است.

معرفی گام در چرخ دنده ساده

۱- pinion

۲-Gear

مدول m (Module):

در استاندارد بین المللی SI که واحد اندازه گیری طول میلی متر است، نسبت قطر گام به تعداد دنده‌ها را مدول گویند. مدول معرف مشخصه شکل دنده نیز هست.

دیامترال پیچ dp (Diametral Pitch):

در سیستم اندازه گیری بر حسب اینچ، اگر تعداد دنده‌های چرخ دنده را به قطر گام که بر حسب اینچ است تقسیم کنیم مقدار به دست آمده را دیامترال پیچ گوئیم. بنابراین دیامترال پیچ همان عکس مدول در سیستم متریک است.

اندازه سر دنده h_k (Addendum):

برابر است با فاصله شعاعی بین سطح سردنده تا دایره گام که به آن ارتفاع سردنده نیز می گویند.

معرفی ارتفاع سر دنده در چرخ دنده ساده

اندازه پای دنده: h_f (Duodenum):

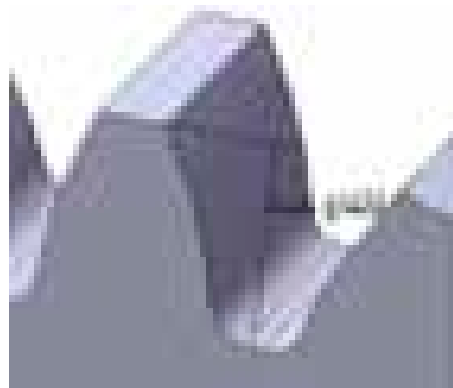
برابر است با فاصله شعاعی بین سطح کف دنده تا دایره گام.

معرفی ارتفاع پای دنده در چرخ دنده ساده

ارتفاع کل دنده h (whole depth):

فاصله سر دنده تا پای دنده را ارتفاع دنده می‌گویند.

معرفی ارتفاع کل دنده در چرخ دنده ساده

۴-۷- روش های تولید چرخ دنده

روش‌های مختلفی برای ساخت چرخ دنده وجود دارد که هر کدام دارای معایب و مزایایی هستند و باید با توجه به نوع چرخ دنده، جنس، دقت مورد نیاز، امکانات موجود و هزینه ساخت بهترین روش را انتخاب کرد. یکی از روش‌های تولید چرخ دنده استفاده از ماشین‌های فرز است. در این روش با براده برداری از قطعه کار توسط ابزارهای خاص شکل دنده ایجاد می‌شود

آیا می‌دانید:

تعدادی از روش‌های تولید چرخ دنده به شرح زیر است:

- ۱- توسط فرزهای افقی و عمودی (به کمک دستگاه تقسیم)
- ۲- توسط دستگاه‌های هابینگ^۱ (غلطکی تراشی)
- ۳- توسط دستگاه‌های مخصوص دنده زنی
- ۴- توسط دستگاه‌های صفحه تراش و کله‌زنی^۲
- ۵- توسط دستگاه‌های اسپارک^۳
- ۶- توسط دستگاه‌های خانکشی
- ۷- توسط ریخته‌گری^۴
- ۸- توسط قالب‌های دقیق^۵

۱- Hubbing

۲-Slotter

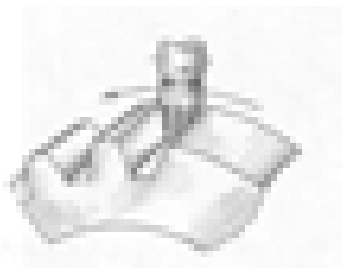
۳-Spark

۴-Casting

۵-Fine blanking

تولید چرخ دنده با استفاده از ماشین‌های فرز

دنده چرخ دنده را می‌شود با ماشین‌های فرز افقی و عمودی تراشید. در فرز عمودی با استفاده از تیغه فرز انگشتی فرم داری که شکل فضای بین دنده را در می‌آورد، می‌توان این کار را انجام داد. از نظر تئوریک برای هر تعداد دنده و در یک قطر ثابت بایستی یک تیغه فرز خاص داشته باشیم که این عملاً مقرون به صرفه نیست. لذا تراش چرخ دنده‌ها با استفاده از تیغه فرز‌های انگشتی خاص و فرم دار منتفی است.

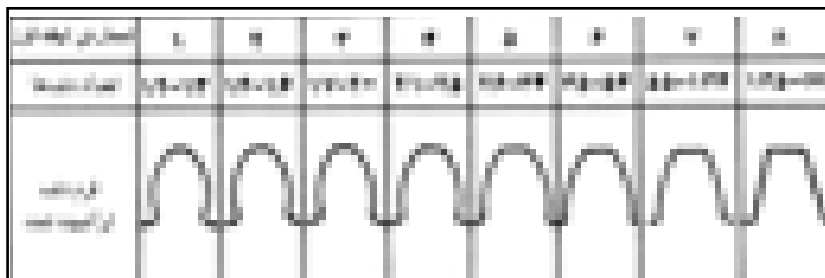

استفاده از تیغه فرز انگشتی خاص در تولید چرخ دنده

روش دیگر استفاده از تیغه فرز مدولی است. روش کار بدین ترتیب است که پس از ایجاد اولین شیار، به کمک دستگاه تقسیم و محاسبات انجام شده، شیارهای بعدی را ایجاد می‌کنیم. آن قدر این کار را تکرار می‌کنیم تا تمام دنده‌ها ایجاد شود. برای تولید چرخ دنده‌های با تعداد دندانه متفاوت نیاز به انواع تیغه فرز مدولی می‌باشد چرا که شکل پروفیل دندانه در هر حالت تغییر می‌کند. به منظور کاهش این تنوع اندازه مدول را استاندارد کرده‌اند. در جدول زیر این مدول‌ها را مشاهده می‌کنید:

اندازه تغییرات	مدول برحسب استاندارد
۰/۱	۱-۰/۹-۰/۸-۰/۷-۰/۶-۰/۵-۰/۴-۰/۳
۰/۲۵	۴-۳/۷۵-۳/۵-۳/۲۵-۳-۲/۷۵-۲/۵-۲/۲۵-۲-۱/۷۵-۱/۵-۱/۲۵
۰/۵	۷-۶/۵-۶-۵/۵-۵-۴/۵
۱	۱۶-۱۵-۱۴-۱۳-۱۲-۱۱-۱۰-۹-۸
۲	۲۴-۲۲-۲۰-۱۸
۳	۴۵-۴۲-۳۹-۳۶-۳۳-۳۰-۲۷
۵	۷۵-۷۰-۶۵-۶۰-۵۵-۵۰

به منظور محدود کردن تعداد تیغه فرزها برای هر چرخ دنده که شکل پهلوی آنها با هم تفاوت زیادی ندارند. یک تیغه فرز در نظر گرفته شده است. به این ترتیب هر سری تیغه فرز شامل ۸ عدد از شماره ۱ تا ۸ به شرح زیر بوده و مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این جدول فرم منحنی بغل دنده و تعداد دنده مربوط به آن مشاهده می‌شود.

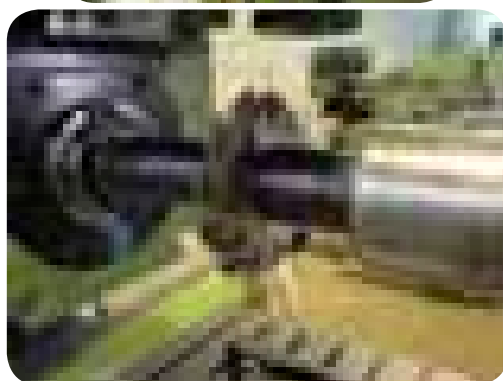
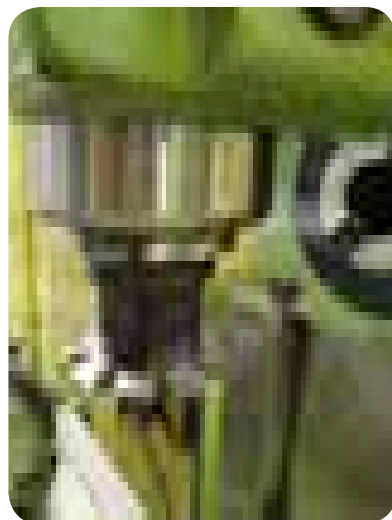
سری ۸ تایی تیغه فرزهای مدولی

برای تراشیدن چرخ دنده‌های دقیق‌تر سری ۱۵ تایی از تیغه فرزهای مدولی به شرح جدول زیر ساخته شده است.

سری تیغه فرز	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
تعداد دنده	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
سری تیغه فرز	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
تعداد دنده	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵

سری ۱۵ تایی تیغه فرزهای مدولی

لازم به ذکر است تیغه فرزهای مدولی را بر روی هر دو نوع دستگاه فرز افقی و عمودی می‌توان بست. بر روی ماشین فرز افقی تیغه فرز مدولی همانند تیغه فرز غلطکی بر روی میله فرزگیر دوطرفه بسته می‌شود. در ماشین فرز عمودی با استفاده از میله فرزگیر یک طرفه این کار انجام می‌شود.

بستن تیغه فرز مدولی بر روی میله فرزگیر یک و دو طرفه

۵-۷- ترتیب و مراحل ساخت چرخ دنده‌های ساده

برای ساخت چرخ دنده ساده باید تمام مراحل زیر را به ترتیب دنبال کنیم:

- ۱- محاسبات لازم جهت تراش چرخ دنده را انجام دهیم.
- این محاسبات بر اساس داده‌های موجود می‌تواند صورت بگیرد. اما آنچه مهم است، این است که دانستن مدول، قطر خارجی، عمق هر دنده و میزان گردش دستگیره دستگاه تقسیم از مهم ترین موارد است.
- ۲- جنس چرخ دنده را مطابق نقشه انتخاب کنیم. موارد ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷ را بر روی ماشین تراش دنبال کنیم.
- ۳- در مرکز قطعه کار روی ماشین تراش، سوراخی ایجاد می‌کنیم. (جهت عبور درن یا محور مخروطی)
- ۴- یک طرف استوانه را پیشانی تراشی می‌نمائیم.

۵- استوانه را روی درن یا محور مخروطی شکل سوار می‌نمائیم.

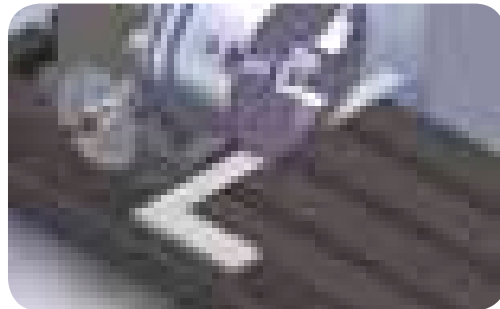

سوار کردن قطعه بر روی محور مخروطی

۶- طرف دیگر استوانه را که روی درن سوار و بین دو مرغک قرار دارد تا اندازه پهنای چرخ دنده (B) پیشانی‌تراشی می‌نمائیم.

۷- استوانه را تا اندازه قطر خارجی حساب شده جهت چرخ دنده می‌تراشیم.

۸- دستگاه تقسیم را بر روی میز ماشین و به صورت صحیح مستقر می‌کنیم. تمیز بودن سطح میز و سفت کردن پیچ‌ها را مد نظر داشته باشیم.

نصب صحیح دستگاه تقسیم بر روی میز ماشین

۹- درن یا محور را که استوانه روی آن قرار دارد بین دو مرغک یا مرغک و سه نظام ماشین فرز افقی محکم می‌نمائیم.

سوار کردن درن بر روی دستگاه تقسیم

۱۰- صفحه سوراخ‌دار مناسب را بر اساس محاسبات انجام شده انتخاب و بر روی دستگاه تقسیم نصب کنیم. سایر متعلقات مثل قیچی، دستگیره، پیچ و مهره‌ها و ... را نیز در ادامه می‌بندیم.

۱۱- دور بودن قطعه کار را با چرخش قطعه کار توسط دستگاه تقسیم و به کمک ساعت اندازه‌گیری کنترل می‌کنیم.

کنترل دور بودن قطعه با ساعت اندازه‌گیری

۱۲- عده دوران دستگاه، مایع خنک کننده مناسب و سایر شرایط لازم را تنظیم و کنترل می‌نماییم.

۱۳- تیغه فرز را روی محور ماشین فرز سوار نموده و سپس آن را با مرکز قطعه کار منطبق می‌کنیم. برای میزان کردن تیغه فرز از نوک مرغک کمک می‌گیریم.

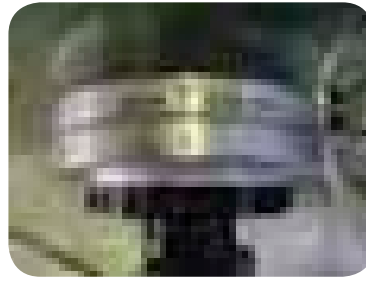
منطبق کردن تیغه فرز با مرکز قطعه کار

۱۴- هنگام گردش تیغه فرز با حرکت طولی و عمودی میز ماشین تیغه فرز را روی چرخ مماس می‌کنیم.

مماس کردن تیغه فرز بر روی قطعه کار

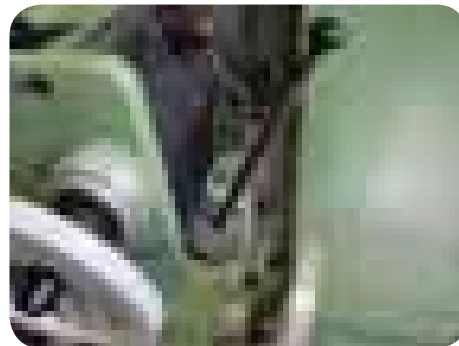
۱۵- با حرکت عمودی میز ماشین قطعه کار را با اندازه h که ارتفاع دندانه است بار می‌دهیم.

ورنیه فلکه باردهی

۱۶- در صورتی که جنس قطعه کار سخت باشد عمل بار دادن را در چند مرحله انجام می‌دهیم.

۱۷- به وسیله پیچ‌های مخصوص، حرکت عرضی و عمودی میز ماشین را متوقف (ترمز) می‌نمائیم.

اهرم‌های قفل کننده حرکت‌های ماشین فرز

۱۸- با حرکت طولی میز ماشین (خلاف جهت دوران تیغه فرز) اولین شیار دندانه چرخ دنده را ایجاد می‌کنیم.

زدن اولین شیار چرخ دنده با حرکت طولی میز ماشین

۱۹- با حرکت طولی میز (موافق جهت دوران تیغه فرز) تیغه فرز را از کار خارج نموده و میز را به حالت اول برمی‌گردانیم.

۲۰- دسته دستگاه تقسیم را به اندازه حساب شده، برای هر دندان که قبلاً محاسبه شده می‌چرخانیم. سپس شروع به تراشیدن شیار دوم چرخ دنده می‌نمائیم. دقت داشته باشیم که جهت چرخش را باید ثابت در نظر بگیریم و برگشت در جهت عکس حرکت قبل ممکن است در کار خطا ایجاد کند. به طور مثال پس از زدن شیار اول، دستگیره را در جهت ساعت گرد به اندازه محاسبه شده بچرخانیم و شیار دوم را بزنیم و در ادامه باز این کار را در جهت ساعت گرد تکرار کنیم.

صفحه سوراخ‌دار و قیچی نصب بر روی دستگاه تقسیم

۲۱- با تکرار مراحل ۲۰ و ۲۱ تراشیدن بقیه دندان‌های چرخ دنده با توجه به جنس قطعه کار را ادامه می‌دهیم.

۲۲- هنگام تراشیدن چرخ دنده با توجه به جنس قطعه کار از مواد خنک کننده، مانند آب صابون و گازوئیل استفاده می‌نمائیم تا نوک تیغه فرز، گرم نشده و از بین نرود.

نوع	فرمول
دنده	$d = m \cdot z$
قطر	$d_a = d + 2m$ $d_f = d - 2m$
قطر دنده بیرونی	$d_a = d + 2m$
قطر دنده داخلی	$d_f = d - 2m$
دنده	$d = \frac{1}{z} m \cdot z = 1.157m$
قطر پای دنده	$d_f = d - 2.157m$
قطر دنده	$d = m \cdot z = 1.157m$
قطر دنده بیرونی	$d_a = d + 2m$ $d_a = m(z + 2)$
قطر پای دنده	$d_f = d - 2.157m$ $d_f = m(z - 2.157)$
دنده	$d = \frac{d_a - d_f}{2}$
پهنای دنده	$b = 10m$
دنده بیرونی	$d_a = \frac{d_a + d_f}{2}$
دنده داخلی	$d_f = \frac{d_a + d_f}{2}$
دنده بیرونی	$d = \frac{m(z_1 + z_2)}{2}$
دنده بیرونی	$d = \frac{m(z_2 - z_1)}{2}$

مثال: مدول یک چرخ دنده ساده ۲ میلی متر و تعداد دندانه ی آن ۸۰ عدد است، سایر مشخصات آن را به دست آورید.

مشخصات	فرمول	مقدار
پای دنده	$p = m \cdot z$	۱۶۰ میلی متر
قطر	$m = \frac{p}{z} = \frac{d_f}{z}$	۲ میلی متر
قطر دایره تقاطع	$d_f = m \cdot z \cdot x = d_f - 2m$	۱۵۶ میلی متر
قطر دایره بیرونی	$d_g = m$	۲ میلی متر
قطر	$a = \frac{1}{2} m = 0.167m$	۰.۳۳۴ میلی متر
قطر دایره تقاطع	$d_f = m + c = 1.167m$	۲.۳۳۴ میلی متر
قطر دایره بیرونی	$d_g = m + m + 2 \cdot c = 2.167m$	۴.۳۳۴ میلی متر
قطر دایره تقاطع	$d_f = d_g - 2m$	۱۵۶ میلی متر
قطر دایره بیرونی	$d_g = m(z + 2)$	۱۶۴ میلی متر
پای دنده	$d_f = d_g - 2.334m$ $d_f = m(z - 2.334)$	۱۵۶.۶۶۶ میلی متر
قطر دایره تقاطع	$a = \frac{d_g - d_f}{2} = \frac{164 - 156.666}{2}$	۳.۶۶۷ میلی متر
قطر دایره بیرونی	$d_g = 2a$	۷.۳۳۴ میلی متر
معمولی دنده	$a = \frac{1}{2} m$	۰.۱۶۷ میلی متر
معمولی دنده	$a = \frac{21}{22} m$	۱.۵۷۳ میلی متر

مقدار گردش دسته دستگاه تقسیم:

اگر نسبت دستگاه تقسیم ۱:۴۰ باشد بنابراین:

$$n_k = \frac{40}{80} = \frac{1}{2}$$

یعنی از هر ردیفی ردیف زوجی را که انتخاب کردیم، تنها کافی است هر بار نیم دور دسته را دوران می‌دهیم. به طور مثال اگر ردیف ۱۶ سوراخ را داشته باشیم و دسته را در این ردیف تنظیم کنیم. کافی است هر بار ۸ سوراخ از این ردیف را پشت سر بگذاریم.

$$\frac{1}{2} \times \frac{8}{8} = \frac{8}{16}$$

در مواردی ممکن است تعداد دندانه‌ها به گونه‌ای باشد که هر چقدر کسر موجود را در اعدادی ضرب می‌کنیم صفحه سوراخ‌دار مربوط به آن موجود نباشد. در این شرایط باید به روش اختلافی چرخ دنده را تراشید.

ساخت چرخ دنده ساده $m=2 z=18$

جدول DIN ISO 2768

اندازه	از 0.5 تا 3	از 3 تا 6	از 6 تا 30	از 30 تا 120	از 210 تا 400
درجه تولرانس					
f (ظریف)	± 0.05	± 0.05	± 0.1	± 0.15	± 0.2
m (متوسط)	± 0.1	± 0.1	± 0.2	± 0.3	± 0.5
g (خشن)	± 0.15	± 0.2	± 0.5	± 0.8	± 1.2

شماره	تعداد	مشخصات قطعه	اندازه ماده اولیه	جنس ماده‌ی اولیه	شماره واحد کار	شماره کار عملی
	۱		۵۰ میلی‌متر	St ۳۷	۷	۱
مقیاس: ۱:۱			هدف آموزشی:			زمان: ۵ ساعت
استاندارد: ISO			ساخت چرخ دنده ساده			درجه تولرانس:
						m

جدول تجهیزات و ابزار		
تعداد	مشخصات فنی	ابزارهای لازم
۱	افقی، عمودی یا انیورسال	۱- ماشین فرز
۱	مدول ۲ شماره ۳	۲- تیغه فرز مدولی
۱	دو یا یک طرفه، بسته به نوع ماشین	۳- میله فرزگیر
۱	با نسبت ۱:۴۰ یا ۱:۶۰	۴- دستگاه تقسیم
۱	متناسب با محاسبات انجام شده	۵- صفحه سوراخدار
۱	مخصوص دستگاه	۶- مرغک
۱	متناسب با قطر سوراخ داخلی قطعه	۷- درن

مراحل انجام کار		
ردیف	شرح مراحل کار	شکل
۱	ابتدا محاسبات لازم جهت تراش چرخ دنده را انجام دهید.	
۲	ماده خام را بر اساس جنس چرخ دنده انتخاب و آماده کنید. قطر و عرض مواد انتخاب شده استوانه ای شکل را به اندازه اصلی یعنی d_k و B بگیرید. در مرکز کار روی ماشین تراش، سوراخی جهت عبور درن یا محور مخروطی ایجاد کنید. یک طرف استوانه را پیشانی تراشی نمائید پس از ترشیدن طرف دوم قطعه را به اندازه پهنای دنده بتراشید استوانه را روی درن یا محور مخروطی شکل سوار نمائید.	
۳	درن یا محور که استوانه روی آن قرار دارد را بین دو مرغک یا مرغک و سه نظام ماشین فرز محکم نمائید. از ساعت اندازه گیری جهت کنترل دور بودن قطعه کمک بگیرید.	
۴	به وسیله پیچ یا اهرم های مخصوص، حرکت عرضی و عمودی میز ماشین را متوقف (ترمز) نمائید.	

	تیغه فرز را روی محور ماشین فرز سوار نموده و سپس آن را با مرکز چرخ دنده میزان کنید.	۵
	هنگام گردش تیغه فرز با حرکت طولی و عمودی میز ماشین تیغه فرز را روی قطعه مماس کنید.	۶
	با حرکت عمودی میز ماشین کار را با اندازه h ارتفاع دندانه بار دهید. در صورتی که جنس کار سخت باشد عمل بار دادن را در چند مرحله انجام دهید. با حرکت طولی میز ماشین (خلاف جهت دور تیغه فرز) اولین شیار دندانه چرخ دنده را درآورید.	۷
	با حرکت طولی میز (موافق جهت دور تیغه فرز) تیغه فرز را از کار خارج نموده و میز را به حالت اول برگردانید. دسته دستگاه تقسیم را به اندازه حساب شده، برای هر دندانه که قبلاً محاسبه و آماده شده بچرخانید. سپس شروع به تراشیدن شیار دوم چرخ دنده نمائید.	۸
	با تکرار مرحله ۸ تراش بقیه دندانه های چرخ دنده را ادامه دهید. هنگام تراش چرخ دنده از مواد خنک کننده مانند آب صابون استفاده نمائید تا تیغه فرز گرم نشده و از بین نرود.	۹
	ارائه گزارش به هنر آموز محترم	۱۰

ارزش یابی نهایی

ارزشیابی پایانی

سوالات نظری (۱۵ دقیقه)

سوالات صحیح و غلط:

- ۱- چرخ دنده مخروطی در جایی کاربرد دارد که محورها با هم موازی هستند.
- ۲- در تمام چرخ دنده‌ها انتقال حرکت دورانی اتفاق می افتد.
- سوالات کوتاه پاسخ یا جای خالی:
- ۳- فرم دندانه های برنده تیغه فرزهای مدولی را به شکل ..... می سازند.
- ۴- در چه مرحله ای مرکز قطعه ای که می خواهد تبدیل به چرخ دنده شود باید سوراخ کاری شود؟

سوالات چند گزینه ای:

- ۵- مدول یک چرخ دنده ساده $m = 5 \text{ mm}$ است. عمق شیار دندانه آن چند میلی متر است؟

الف- ۱۰/۸۳۵	ب- ۱۲/۵۶
ج- ۱۴/۸۶	د- ۹/۵۶
- ۶- مقدار گردش دسته دستگاه تقسیم را برای یک چرخ دنده ساده با $Z=20$ و نسبت دستگاه $i=40:1$ برابر کدام مقدار است؟

الف- ۱ دور	ب- ۲ دور
ج- ۴ دور	د- نیم دور
- ۷- ضخامت یک چرخ دنده ساده با مدول $m = 3 \text{ mm}$ چند میلی متر است؟

الف- ۳۰	ب- ۱۵
ج- ۲۰	د- ۴۵

سوالات تشریحی:

- ۸- هدف از ساختن چرخ دنده‌ها را بنویسید؟
- ۹- مراحل ساخت یک چرخ دنده ساده با دستگاه فرز را توضیح دهید؟
- ۱۰- اگر بخواهیم با تیغه فرز مدولی ۵ و تعداد دنده ۳۰ یک چرخ دنده ساده بسازیم. محاسبات لازم چیست؟

واحد کار ۸

هدف کلی: توانایی تراشیدن چرخ دنده ساده اختلافی میلی متری با ماشین فرز

هدف‌های رفتاری:

- پس از آموزش این واحد کار از فراگیر انتظار می‌رود:
  - ۱- روش‌های تولید چرخ دنده اختلافی را شرح دهد.
  - ۲- چرخ دنده‌ای با تعداد دندانه خاص که نیاز به چرخ دنده تعویضی دارد را بسازد.

زمان آموزش		توانایی تراشیدن چرخ دنده ساده اختلافی میلی متری با ماشین فرز
عملی	نظری	
۱۷ ساعت	یک ساعت و ۳۰ دقیقه	ارزشیابی ورودی و پایانی توسط هنرآموز و ثبت در برگه ارزشیابی
یک ساعت	۳۰ دقیقه	
۲۰		جمع

پیش آزمون: (۱۵ دقیقه)

- ۱- آیا چرخ دنده با تعداد دندانه فرد دیده‌اید؟
- ۲- اگر تعداد دندانه‌های یک چرخ دنده ۵۳ عدد باشد و با نسبتی که در دستگاه تقسیم است نتوانیم صفحه سوراخ‌داری را پیدا کنیم، چگونه می‌توان آن را تولید کرد؟
- ۳- اگر در محاسبات گردش دسته دستگاه تقسیم به جای ۱۹ دندانه عدد ۲۰ را قرار دهیم، چه اتفاقی می‌افتد؟ آیا فرم دنده‌ها تغییر می‌کند؟

۱-۸- تقسیم اختلافی:

در ادامه آشنایی با تقسیم محیط قطعه کار و تولید چرخ دنده ساده با تعداد دنده مشخص که امکان استفاده از صفحه سوراخ‌دار را میسر می‌ساخت، با طرح یک سوال به موضوع چرخ دنده‌های اختلافی می‌پردازیم:

می‌خواهیم چرخ دنده‌ای با تعداد ۵۱ دندانه بسازیم. مقدار گردش دسته دستگاه تقسیم را حساب کنید:

$$n_k = \frac{i}{z} \rightarrow n_k = \frac{40}{51}$$

این محاسبه نشان می‌دهد که دسته دستگاه تقسیم بایستی ۴۰ سوراخ از ردیف ۵۱ سوراخی گردش کند. همان‌طور که می‌دانیم صفحه سوراخ‌دار با تعداد سوراخ ۵۱ سوراخه همراه دستگاه تقسیم وجود ندارد. بطور کلی در تقسیم محیط یک قطعه با دستگاه تقسیم گاهی مواردی از این دست پیش می‌آید که صورت یا مخرج کسر قابل تجزیه و تبدیل شدن به کسر ساده نیست. برای حل این مشکل راه‌حل‌های مختلفی وجود دارد:

- ۱- استفاده از چرخ دنده‌های تعویضی
  - ۲- استفاده از روش ایجاد دنده با فاصله‌های متفاوت
- هر کدام از این دو روش در جای خود کاربرد دارند.

روش اول:

استفاده از چرخ دنده‌های تعویضی

استفاده از چرخ دنده‌های تعویضی برای زدن چرخ دنده اختلافی

در مثال قبل مشاهده شد که مخرج کسر و گاهی نیز صورت کسر به گونه‌ای است که نمی‌توان تعداد سوراخ و یا مقدار گردش دسته را با آن تنظیم کرد. برای حل این مشکل می‌توان به جای تقسیمات واقعی تعداد تقسیمات فرضی را انتخاب کرد که مقدار گردش دسته تقسیم را بتوان به سهولت انجام داد. به عنوان مثال در حالت قبل به جای تعداد تقسیمات ۵۱ تعداد تقسیم ۵۲ را در نظر می‌گیریم و مقدار گردش دسته را با آن محاسبه می‌کنیم:

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{i}{T'} \times (T' \cdot T)$$

مقدار گردش برابر ۲۰ سوراخ از ردیف ۲۶ سوراخ خواهد شد. همان‌طور که می‌دانیم این مقدار گردش برای تعداد تقسیم ۵۲ محاسبه شده است و در مجموع برای هر دنده، مقداری اختلاف با تعداد تقسیمات ۵۱ وجود خواهد داشت. برای جبران این اختلاف باید ترتیبی اتخاذ کنیم که صفحه سوراخ‌دار، همزمان با گردش دسته دستگاه تقسیم به اندازه اختلاف دو مقدار محاسبه شده فوق برای هر فاصله جابجا شود. این جابجایی بوسیله سوار کردن چرخ دنده‌های تعویضی بین محور کار و محور فرعی دستگاه امکان پذیر است.

سیستم انتقال دور بین قطعه کار و صفحه سوراخ‌دار در روش اختلافی

- محاسبه چرخ دنده‌های تعویضی:

همان‌طور که در شکل فوق مشاهده می‌شود. در داخل دستگاه تقسیم دو چرخ دنده ساده و دو چرخ دنده مخروطی وجود دارد که انتقال دور را از محور پیچ حلزون با نسبت ۱:۱ به محور فرعی انتقال می‌دهند. بنابراین نسبت چرخ دنده‌های درون دستگاه ۱:۱ خواهد بود.

سیستم انتقال دور بین قطعه کار و صفحه سوراخ‌دار در روش اختلافی

با استفاده از رابطه زیر می‌توان چرخ دنده‌های مورد استفاده بر روی محورهای

اصلی و فرعی را محاسبه کرد.

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{i}{T'} \times (T' - T)$$

معرفی محور اصلی و محور فرعی در دستگاه تقسیم

در رابطه فوق:

Z_t : تعداد دنده چرخ دنده‌های محرک (محور اصلی دستگاه مرغک یا محوری

که قطعه کار روی آن سوار می‌شود).

Z_g : تعداد دنده چرخ دنده متحرک

i : نسبت دستگاه تقسیم ۴۰:۱

T' : تعداد تقسیمات فرضی

T : تعداد تقسیمات واقعی

معمولاً به همراه دستگاه تقسیم، یک سری چرخ دنده تعویضی استاندارد شده

وجود دارد که عبارتند از:

۲۴-۲۸-۳۰-۳۲-۳۶-۴۰-۴۴-۴۸-۵۶-۶۴-۷۲-۸۰-۸۶ و ۱۰۰

سری چرخ دنده تعویضی استاندارد

مقدار عدد انتخابی T را می‌توان کاملاً به دلخواه بزرگتر یا کوچکتر از تعداد تقسیمات واقعی T انتخاب نمود. بهتر است عدد انتخابی نزدیکترین عدد به تعداد تقسیمات اصلی باشد. عدد فرضی را طوری انتخاب می‌کنیم که قابل تجزیه و تبدیل به یکی از تعداد سوراخ‌های صفحه سوراخ‌دار استاندارد و هم چنین قابل تبدیل به تعداد دنده‌های چرخ دنده‌های تعویضی باشد.

در هنگام محاسبه چرخ دنده‌های تعویضی ممکن است محاسبه چرخ دنده‌ها با نسبت ساده و یا مرکب انجام گیرد. اشکال زیر نحوه سوار شدن چرخ دنده‌ها با نسبت ساده و مرکب را نشان می‌دهد.

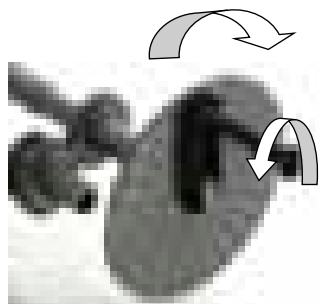
نحوه سوار شدن چرخ دنده‌ها با نسبت ساده

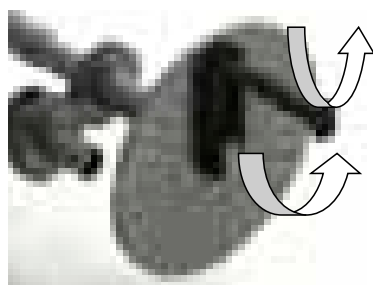
نحوه سوار شدن چرخ دنده‌ها با نسبت مرکب

باید توجه داشت که اگر عدد انتخاب شده T' بزرگتر از عدد تقسیمات اصلی T باشد به عبارتی $T < T'$ باشد جهت حرکت گردش صفحه سوراخدار موافق جهت گردش دسته خواهد بود. در صورتیکه $T > T'$ باشد جهت حرکت گردش صفحه سوراخدار مخالف جهت گردش دسته دستگه تقسیم می‌شود.

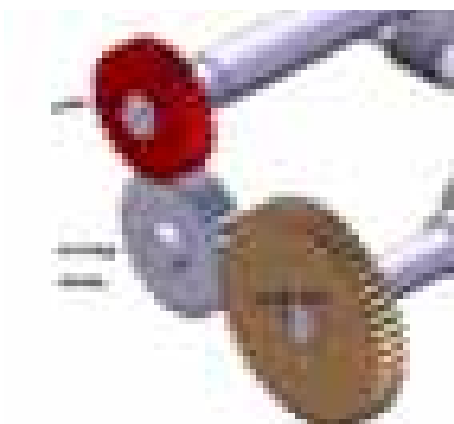

عدد انتخاب شده T' کوچکتر از عدد تقسیمات اصلی T و جهت حرکت گردش صفحه سوراخدار موافق جهت گردش دسته تقسیم

عدد انتخاب شده T' بزرگتر از عدد تقسیمات اصلی T و جهت حرکت گردش صفحه سوراخدار مخالف جهت گردش دسته تقسیم

چنانچه پس از سوار کردن چرخ دنده‌های تعویضی جهت‌های گردش هماهنگ نبودند با سوار کردن یک چرخ دنده واسطه در مسیر حرکت، جهت گردش را به شکل دلخواه تغییر می‌دهیم.

استفاده از چرخ دنده واسطه برای تغییر جهت گردش

چون لازم است در تقسیم اختلافی صفحه سوراخ‌دار نیز ضمن گردش دسته تقسیم، گردش یا حرکت دورانی داشته باشد، لذا در تقسیم اختلافی بایستی ضامن نگهدارنده صفحه سوراخ‌دار را آزاد کرد.

مثال: جهت تراشیدن چرخ‌دنده‌ای با تعداد دنده ۷۱ مقدار گردش دستگاه تقسیم را در صورتی که نسبت دستگاه ۴۰:۱ باشد حساب کنید در صورت نیاز تعداد دنده‌های چرخ دنده‌های تعوضی را نیز محاسبه کنید.

$$n_k = \frac{i}{Z} = \frac{40}{71}$$

کسر فوق قابل تجزیه نیست و همچنین ۷۱ سوراخ نیز بر روی صفحه سوراخ‌دار وجود ندارد. پس باید عددی فرضی را برای محاسبه در نظر بگیریم.

حالت اول: عدد انتخابی از T بزرگتر است $T < T'$ که مقدار T' را ۷۲ در نظر می‌گیریم. بنابراین:

$$n_k = \frac{40}{72} = \frac{20}{36}$$

مقدار گردش ۲۰ سوراخ از ردیف ۳۶ سوراخ خواهد بود

$$\frac{Zt}{Zg} = \frac{i}{T'}(T' - T) =$$

$$\frac{40}{72}(72 - 71)$$

$$\frac{40}{72} = \frac{Zt}{Zg}$$

چرخ دنده $Zt=40$ روی محور کار و چرخ دنده $Zg=72$ روی محور فرعی دستگاه تقسیم سوار می‌شود. چون در این حالت $T < T'$ است باید جهت حرکت صفحه سوراخ‌دار با جهت گردش دسته دستگاه تقسیم موافق باشد. که این موضوع را می‌توان از مثبت بودن تفاضل $T-T'$ نیز نتیجه گرفت.

$$N_K = \frac{i}{T'} = \frac{40}{70} = \frac{4}{7} = \frac{14}{21}$$

حالت دوم: اگر عدد انتخابی کوچکتر از عدد تقسیمات اصلی باشد.

$T > T'$ در این مثال می توان مقدار T' را ۷۰ در نظر بگیریم. بنابراین:

مقدار گردش ۱۲ سوراخ از ردیف ۲۱ سوراخ خواهد بود. چرخ دنده های تعویضی عبارتند از:

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{i}{T'}(T' - T) = \frac{40}{70} = (40 - 71)$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{40}{70} = -\frac{4}{7} = -\frac{32}{56}$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{32}{56}$$

علامت منفی در این عبارت صرفاً برای تشخیص جهت گردش صفحه سوراخ دار می باشد و در سایر محاسبات دخالت داده نمی شود.

مثال دوم: جهت ایجاد چرخ دنده ای با تعداد دنده ۳۶ مقدار گردش دسته دستگاه تقسیم و چرخ دنده های تعویضی لازم را حساب کنید.

$$T = 63$$

$$T' = 60$$

$$N_K = \frac{i}{T'} = \frac{40}{60} = \frac{2}{3} = \frac{14}{21}$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{i}{T'}(T' - T) = \frac{40}{60}(60 - 63)$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{40}{60}(-3)$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{۱۲۰}{۶۰} = \frac{(۲ \times ۶)}{(۱۲ \times ۵)}$$

$$\left(\frac{۲۰}{۱۲}\right) \times \left(\frac{۶}{۵}\right) =$$

$$\left(\frac{۴۰}{۲۴}\right) \times \left(\frac{۳۶}{۳۰}\right)$$

$$\left(\frac{Z_1}{Z_2}\right) \times \left(\frac{Z_3}{Z_4}\right) = \left(\frac{۴۰}{۲۴}\right) \times \left(\frac{۳۶}{۳۰}\right)$$

علامت منفی مخالف بودن جهت گردش دسته دستگاه تقسیم و با صفحه سوراخ‌دار نشان می‌دهد در این مسئله نسبت چرخ دنده‌ها مرکب بدست آمده است.

Z_1 روی محور کار و Z_2 و Z_3 روی محوری بر روی گیتاری نصب می‌شود و Z_4 نیز روی محور فرعی دستگاه تقسیم نصب می‌گردد.

در نسبت مرکب ممکن است محور چرخ دنده‌ها با هم برخورد داشته باشند. برای کنترل عدم برخورد بایستی شرایط مجموع دنده‌ها را بررسی کنیم. با استفاده از رابطه زیر می‌توان شرط مجموع را کنترل کنیم. در صورتی که شرط مجموع دنده‌ها برقرار نباشد می‌توان با جابجایی چرخ دنده‌ها این شرط را برقرار کرد. (جابجایی صورت با صورت و مخرج با مخرج کسر باید صورت بگیرد.)

$$Z_1 + Z_2 < ۱۵ + Z_3$$

$$Z_3 + Z_4 > ۱۵ + Z_2$$

در مثال فوق شرط مجموع به صورت زیر خواهد بود:

$$۴۰ + ۲۴ > ۱۵ + ۳۶ \rightarrow ۶۴ > ۵۱$$

$$۳۶ + ۳۰ > ۲۴ + ۱۵ \rightarrow ۶۶ > ۳۹$$

شکل زیر نمونه‌ای از طرز سوار کردن چرخ دنده واسطه با توجه به جهت گردش آخرین چرخ دنده را نشان می‌دهد که به محور فرعی دستگاه تقسیم متصل شده است.

نحوه نصب چرخ دنده‌های واسطه

برای تراشکاری و فرزکاری چرخ دنده‌های مختلفی بعد از محاسبات لازم جهت تقسیمات دنده همانند چرخ دنده‌های ساده عمل می‌کنیم.

نمایش تیغه فرز مدولی و قطعه کار

مثال: مطلوب است محاسبه چرخ دنده‌های تعویضی لازم برای تولید چرخ دنده

با ۳۱ دندانه. $T = 31$

$T' = 30$

$$n_k = \frac{i}{T'} = \frac{40}{30} = 1\frac{1}{3} = 1\frac{7}{21}$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{i}{T}(T' - T) = \frac{40}{30}(30 - 31)$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{40}{30}(-1)$$

جهت تسهیل در محاسبه چرخ دنده‌های تعویضی برای اعداد اول جداول زیر آورده شده است.

فرزکاری											
ردیف	نام	تاریخ تولد	جنسیت	محل تولد	محل اقامت	محل کار	محل تحصیل	محل خدمت	محل خدمت	محل خدمت	محل خدمت
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											
13											
14											
15											
16											
17											
18											
19											
20											
21											
22											
23											
24											
25											
26											
27											
28											
29											
30											
31											
32											
33											
34											
35											
36											
37											
38											
39											
40											
41											
42											
43											
44											
45											
46											
47											
48											
49											
50											
51											
52											
53											
54											
55											
56											
57											
58											
59											
60											
61											
62											
63											
64											
65											
66											
67											
68											
69											
70											
71											
72											
73											
74											
75											
76											
77											
78											
79											
80											
81											
82											
83											
84											
85											
86											
87											
88											
89											
90											
91											
92											
93											
94											
95											
96											
97											
98											
99											
100											

چرخ دنده ساده اختلافی											
ردیف	نام	تعداد	مکان	نوع	ملاحظات	ردیف	نام	تعداد	مکان	نوع	ملاحظات
1	...	...	...	...	...	1	...	...	...	...	...
2	...	...	...	...	...	2	...	...	...	...	...
3	...	...	...	...	...	3	...	...	...	...	...
4	...	...	...	...	...	4	...	...	...	...	...
5	...	...	...	...	...	5	...	...	...	...	...
6	...	...	...	...	...	6	...	...	...	...	...
7	...	...	...	...	...	7	...	...	...	...	...
8	...	...	...	...	...	8	...	...	...	...	...
9	...	...	...	...	...	9	...	...	...	...	...
10	...	...	...	...	...	10	...	...	...	...	...
11	...	...	...	...	...	11	...	...	...	...	...
12	...	...	...	...	...	12	...	...	...	...	...
13	...	...	...	...	...	13	...	...	...	...	...
14	...	...	...	...	...	14	...	...	...	...	...
15	...	...	...	...	...	15	...	...	...	...	...
16	...	...	...	...	...	16	...	...	...	...	...
17	...	...	...	...	...	17	...	...	...	...	...
18	...	...	...	...	...	18	...	...	...	...	...
19	...	...	...	...	...	19	...	...	...	...	...
20	...	...	...	...	...	20	...	...	...	...	...
21	...	...	...	...	...	21	...	...	...	...	...
22	...	...	...	...	...	22	...	...	...	...	...
23	...	...	...	...	...	23	...	...	...	...	...
24	...	...	...	...	...	24	...	...	...	...	...
25	...	...	...	...	...	25	...	...	...	...	...
26	...	...	...	...	...	26	...	...	...	...	...
27	...	...	...	...	...	27	...	...	...	...	...
28	...	...	...	...	...	28	...	...	...	...	...
29	...	...	...	...	...	29	...	...	...	...	...
30	...	...	...	...	...	30	...	...	...	...	...
31	...	...	...	...	...	31	...	...	...	...	...
32	...	...	...	...	...	32	...	...	...	...	...
33	...	...	...	...	...	33	...	...	...	...	...
34	...	...	...	...	...	34	...	...	...	...	...
35	...	...	...	...	...	35	...	...	...	...	...
36	...	...	...	...	...	36	...	...	...	...	...
37	...	...	...	...	...	37	...	...	...	...	...
38	...	...	...	...	...	38	...	...	...	...	...
39	...	...	...	...	...	39	...	...	...	...	...
40	...	...	...	...	...	40	...	...	...	...	...
41	...	...	...	...	...	41	...	...	...	...	...
42	...	...	...	...	...	42	...	...	...	...	...
43	...	...	...	...	...	43	...	...	...	...	...
44	...	...	...	...	...	44	...	...	...	...	...
45	...	...	...	...	...	45	...	...	...	...	...
46	...	...	...	...	...	46	...	...	...	...	...
47	...	...	...	...	...	47	...	...	...	...	...
48	...	...	...	...	...	48	...	...	...	...	...
49	...	...	...	...	...	49	...	...	...	...	...
50	...	...	...	...	...	50	...	...	...	...	...
51	...	...	...	...	...	51	...	...	...	...	...
52	...	...	...	...	...	52	...	...	...	...	...
53	...	...	...	...	...	53	...	...	...	...	...
54	...	...	...	...	...	54	...	...	...	...	...
55	...	...	...	...	...	55	...	...	...	...	...
56	...	...	...	...	...	56	...	...	...	...	...
57	...	...	...	...	...	57	...	...	...	...	...
58	...	...	...	...	...	58	...	...	...	...	...
59	...	...	...	...	...	59	...	...	...	...	...
60	...	...	...	...	...	60	...	...	...	...	...
61	...	...	...	...	...	61	...	...	...	...	...
62	...	...	...	...	...	62	...	...	...	...	...
63	...	...	...	...	...	63	...	...	...	...	...
64	...	...	...	...	...	64	...	...	...	...	...
65	...	...	...	...	...	65	...	...	...	...	...
66	...	...	...	...	...	66	...	...	...	...	...
67	...	...	...	...	...	67	...	...	...	...	...
68	...	...	...	...	...	68	...	...	...	...	...
69	...	...	...	...	...	69	...	...	...	...	...
70	...	...	...	...	...	70	...	...	...	...	...
71	...	...	...	...	...	71	...	...	...	...	...
72	...	...	...	...	...	72	...	...	...	...	...
73	...	...	...	...	...	73	...	...	...	...	...
74	...	...	...	...	...	74	...	...	...	...	...
75	...	...	...	...	...	75	...	...	...	...	...
76	...	...	...	...	...	76	...	...	...	...	...
77	...	...	...	...	...	77	...	...	...	...	...
78	...	...	...	...	...	78	...	...	...	...	...
79	...	...	...	...	...	79	...	...	...	...	...
80	...	...	...	...	...	80	...	...	...	...	...
81	...	...	...	...	...	81	...	...	...	...	...
82	...	...	...	...	...	82	...	...	...	...	...
83	...	...	...	...	...	83	...	...	...	...	...
84	...	...	...	...	...	84	...	...	...	...	...
85	...	...	...	...	...	85	...	...	...	...	...
86	...	...	...	...	...	86	...	...	...	...	...
87	...	...	...	...	...	87	...	...	...	...	...
88	...	...	...	...	...	88	...	...	...	...	...
89	...	...	...	...	...	89	...	...	...	...	...
90	...	...	...	...	...	90	...	...	...	...	...
91	...	...	...	...	...	91	...	...	...	...	...
92	...	...	...	...	...	92	...	...	...	...	...
93	...	...	...	...	...	93	...	...	...	...	...
94	...	...	...	...	...	94	...	...	...	...	...
95	...	...	...	...	...	95	...	...	...	...	...
96	...	...	...	...	...	96	...	...	...	...	...
97	...	...	...	...	...	97	...	...	...	...	...
98	...	...	...	...	...	98	...	...	...	...	...
99	...	...	...	...	...	99	...	...	...	...	...
100	...	...	...	...	...	100	...	...	...	...	...

روش دوم:

(عدم استفاده از چرخ دنده‌های تعویضی)

این توضیحات برای تراشیدن چرخ دنده‌های اختلافی ساده بدون استفاده از چرخ دنده‌های تعویضی قابل استفاده خواهد بود. همانگونه که بیان شد برای تقسیمات اعداد اختلافی باید از چرخ دنده‌های تعویضی استفاده کرد. اما محاسبه این چرخ دنده‌ها و کار گذاشتن آن‌ها نیاز به وقت زیادی دارد. طبق محاسبات انجام شده می‌توان بدون استفاده از چرخ دنده‌های تعویضی به طور مستقیم، فقط با استفاده از دایره سوراخ‌های مناسب روی صفحه سوراخ‌دار چرخ دنده‌های اختلافی را تراشید.

روش کار بدین صورت است که ابتدا پس از ایجاد اولین دنده، گردش دسته بگونه‌ای است که دنده دوم تراشیده نخواهد شد، بلکه ممکن است مثلاً دنده هفتم، دنده بعدی باشد و بعد از آن نیز دنده‌ای غیر از دنده هشتم خواهد بود. در این روش توالی و ترتیب پی در پی تراشیدن دنده‌ها وجود ندارد، بلکه دنده بدون ترتیب در اولویت تراشیدن قرار خواهد گرفت.

جدول زیر مقدار گردش دسته دستگاه تقسیم برای اعداد اول و اختلاف دو دنده برحسب میلی‌متر را آورده است. مثلاً برای تراشیدن چرخ دنده‌ای با تعداد دندانه ۶۱ می‌توان از روش زیر استفاده کرد:

از ردیف ۴۷ سوراخه ۷ دور کامل و ۱۰ سوراخ گردش کرده و فاصله دندانه‌های زده شده ۱۱ می‌باشد. یعنی بعد از تراشیدن دنده اول دنده یازدهم تراشیده خواهد شد و سپس دنده ۲۲ و ....

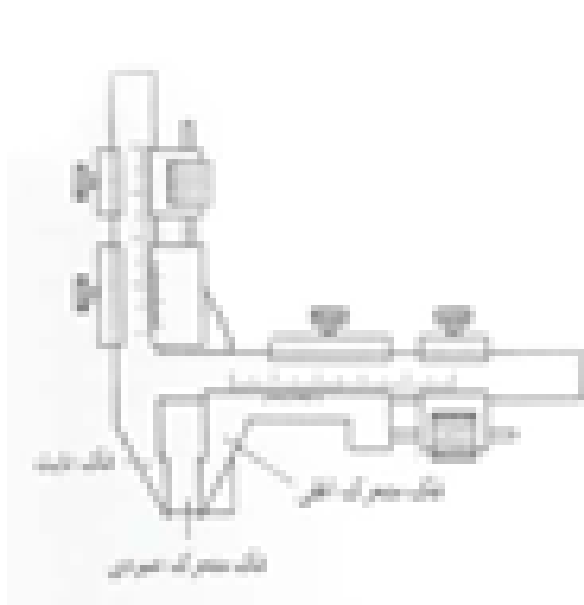

کلاس تحصیلی	تعداد نفر	تعداد دانش آموزان بازمانده از کلاس	تعداد دانش آموزان فرزکار	تعداد دانش آموزان فرزکار و بازمانده	تعداد نفر
۱۳۳	۴	۱۰	۴۹	۵۳	۳
۱۳۸	۴	۴	۴۹	۵۳	۱۳
۱۳۹	۴	۸	۴۴	۵۲	۳
۱۴۱	۵	۹	۴۴	۵۳	۱۴
۱۴۲	۴	۱۴	۵۴	۵۸	۴۱
۱۴۳	۴	۲۵	۵۴	۵۸	۴۵
۱۴۴	۴	۳۳	۵۴	۵۸	۱۳
۱۴۸	۴	۱۴	۴۹	۵۳	
۱۴۹	۴	۱۴	۴۴	۴۸	۸
۱۴۱	۴	۳۱	۴۹	۵۳	۱۰
۱۴۲	۵	۱۹	۵۴	۵۹	۱۹
۱۴۳	۴	۳۴	۴۹	۵۳	۱۴
۱۴۴	۱	۲۰	۵۴	۵۵	۵
۱۴۴	۴	۴۱	۴۴	۴۸	۱۰
۱۴۴	۴	۱	۴۴	۴۸	۱۵
۱۴۱	۴	۴۵	۵۴	۵۸	۱۰
۱۴۴	۱	۱۵	۴۹	۵۰	۵
۱۴۴	۴	۴	۴۹	۵۳	۸
۱۴۴	۴	۱۴	۴۰	۴۴	۱۳
۱۴۸	۴	۲۴	۴۹	۵۳	۱۰
۱۴۹	۴	۳۳	۴۴	۴۸	۱۰
۱۴۱	۱	۱۵	۴۴	۴۵	۵
۱۴۴	۱	۱۱	۴۴	۴۵	۵
۱۴۴	۱	۱۴	۵۴	۵۵	۵

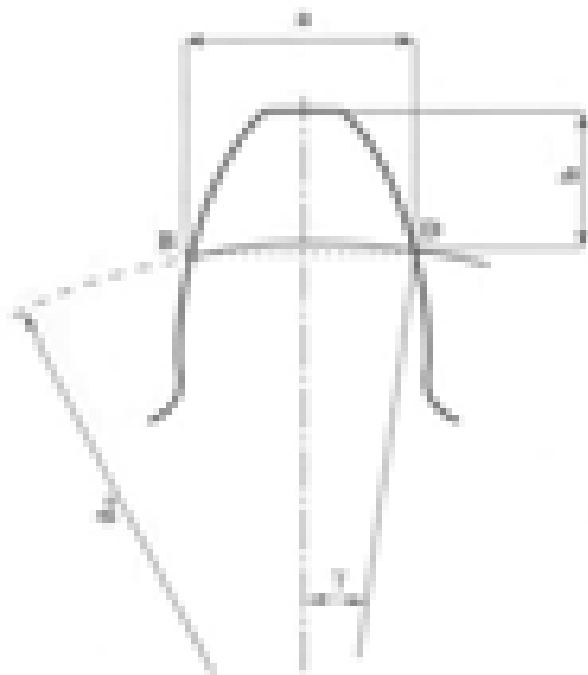
روش دوم برای تراشیدن چرخ دنده‌های اختلافی مارپیچ بدون استفاده از چرخ‌دنده‌های تعویضی نیز قابل استفاده خواهد بود. چرخ دنده‌های اختلافی مارپیچ دو سری چرخ دنده تعویضی لازم خواهند داشت. یک سری برای اختلافی بودن آن و دیگری برای ایجاد حرکت مارپیچی و امکان بستن هر دو سری این چرخ دنده‌ها بر روی دستگاه تقسیم وجود ندارد. بنابراین با این روش تنها چرخ دنده‌هایی را می‌بندیم که حرکت خطی میز را با حرکت دورانی قطعه همزمان می‌کند. این روش مناسب‌ترین روش برای چرخ دنده‌های اختلافی مارپیچ می‌باشد.

۲-۸- اصول کنترل شیارهای چرخ دنده ساده با کولیس دنده سنج

برای اندازه‌گیری دقیق ضخامت چرخ دنده‌ها از کولیس دنده‌سنج استفاده می‌شود.

کولیس دنده سنج

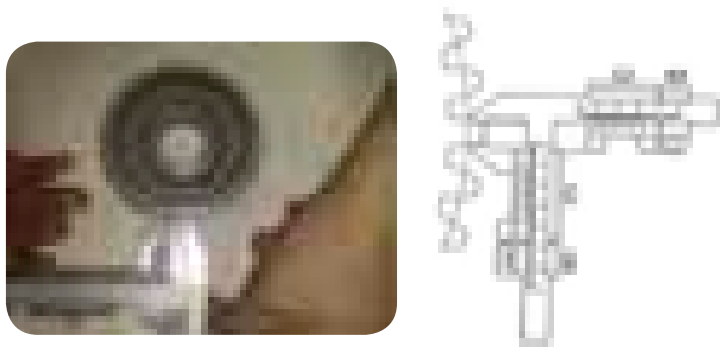

معرفی ضخامت و عمق دندانه قابل اندازه‌گیری در چرخ‌دنده

این کولیس از دو فک متحرک تشکیل شده است. از فک متحرک افقی برای کنترل وتر ضخامت دنده (a) و از فک متحرک عمودی برای تنظیم عمق شیار (b) استفاده می‌شود.

اندازه‌گیری دقیق ضخامت چرخ‌دنده‌ها

در این روش پس از تنظیم عمق اندازه‌گیری آن را روی یک دنده چرخ‌دنده قرار می‌دهیم و فک افقی را به بغل دنده مماس کرده و ضخامت دنده را به کمک کولیس خوانده و با مقدار محاسبه شده آن مقایسه می‌کنیم. در نتیجه درستی چرخ‌دنده را کنترل می‌کنیم.

کنترل دقیق ضخامت چرخ‌دنده‌ی ساده با کولیس دنده‌سنج

اندازه‌گیری دقیق عمق چرخ دنده‌ها

برای اندازه‌گیری عمق ابتدا باید عمق فک متحرک عمودی را که برابر b می‌باشد را تنظیم کرد. این مقدار کمی بزرگتر از ارتفاع سر دنده hk می‌باشد. در ابتدا زاویه گاما را که در اصل برابر $\frac{1}{4}$ زاویه گام دندانه می‌باشد را محاسبه می‌کنیم.

$$\gamma = \frac{90}{Z}$$

و نهایتاً فرمول اندازه‌گیری عمق به صورت زیر است:

$$b = m(1 + Z(1 - \cos \frac{\gamma}{2}))$$

محاسبه ضخامت دنده (a): این اندازه که در واقع با فک متحرک افقی سنجیده می‌شود عبارت است از اندازه‌گیری وتر و ضخامت دنده، اندازه بین نقطه D و B مقدار a از فرمول زیر محاسبه می‌شود.

$$a = m \times Z \times \sin \gamma$$

مثال: در چرخ دنده ساده با ۲۰ دندانه و مدول ۳ اندازه عمق تنظیم و وتر ضخامت دنده را محاسبه کنید. ببینید با فرمول‌های اشاره شده به اعداد زیر می‌رسید؟

$$\gamma = 4/5$$

$$b = 3/90$$

$$a = 4/71$$

در جدول زیر مقادیر a و b بر حسب میلی‌متر و تعداد دندانه‌ها بر حسب مدول یک تعیین شده است. برای به‌دست آوردن مقادیر a و b با مدول غیر از یک کفایت آن‌ها را در عدد مدول ضرب کنیم.

لازم به ذکر است که روش‌های مختلف دیگری نیز برای کنترل چرخ دنده‌ها وجود دارد. مثل استفاده از میکرومتر مخصوص و روش استفاده از میله‌های استاندارد.

a	b	a	a	b	a
۶	۱٫۶-۶۶	۱٫۵۵۶۶	۶۶	۱٫۶-۱۶۶	۱٫۵۶-۶
۷	۱٫۶-۸۷۸	۱٫۵۵۷۶	۶۷	۱٫۶-۱۸۸	۱٫۵۶-۷
۸	۱٫۶-۷۶۹	۱٫۵۶-۷	۶۵	۱٫۶-۱۷۶	۱٫۵۶-۶
۹	۱٫۶-۶۸۶	۱٫۵۶۶۸	۶۶	۱٫۶-۱۷۹	۱٫۵۶-۶
۱۰	۱٫۶-۶۹۶	۱٫۵۶۶۶	۶۸	۱٫۶-۱۶۶	۱٫۵۶-۶
۱۱	۱٫۶-۵۶۰	۱٫۵۶۵۶	۶۰	۱٫۶-۱۵۶	۱٫۵۶-۶
۱۲	۱٫۶-۵۱۶	۱٫۵۶۶۶	۶۱	۱٫۶-۱۶۷	۱٫۵۶-۶
۱۳	۱٫۶-۶۷۶	۱٫۵۶۶۰	۶۵	۱٫۶-۱۳۷	۱٫۵۶-۵
۱۴	۱٫۶-۶۶۰	۱٫۵۶۶۵	۶۸	۱٫۶-۱۲۸	۱٫۵۶-۵
۱۵	۱٫۶-۶۹۹	۱٫۵۶۶۹	۵۰	۱٫۶-۱۲۶	۱٫۵۶-۵
۱۶	۱٫۶-۶۸۵	۱٫۵۶۶۴	۵۵	۱٫۶-۱۱۶	۱٫۵۶-۶
۱۷	۱٫۶-۶۶۶	۱٫۵۶۶۸	۶۰	۱٫۶-۱۰۶	۱٫۵۶-۶
۱۸	۱٫۶-۶۶۶	۱٫۵۶۶۸	۶۵	۱٫۶-۰۰۵	۱٫۵۶-۶
۱۹	۱٫۶-۶۶۶	۱٫۵۶۶۰	۷۰	۱٫۶-۰۰۸	۱٫۵۶-۷
۲۰	۱٫۶-۶۰۸	۱٫۵۶۶۲	۸۰	۱٫۶-۰۰۷	۱٫۵۶-۷
۲۱	۱٫۶-۶۱۶	۱٫۵۶۶۴	۹۰	۱٫۶-۰۰۶	۱٫۵۶-۷
۲۲	۱٫۶-۶۸۰	۱٫۵۶۶۵	۱۰۰	۱٫۶-۰۰۶	۱٫۵۶-۷
۲۳	۱٫۶-۶۰۸	۱٫۵۶۶۶	۱۱۰	۱٫۶-۰۰۶	۱٫۵۶-۷
۲۴	۱٫۶-۶۵۷	۱٫۵۶۶۷	۱۲۰	۱٫۶-۰۰۵	۱٫۵۶-۷
۲۵	۱٫۶-۶۶۷	۱٫۵۶۶۸	۱۳۷	۱٫۶-۰۰۶	۱٫۵۶-۸
۲۶	۱٫۶-۶۶۷	۱٫۵۶۶۹	۱۴۰	۱٫۶-۰۰۶	۱٫۵۶-۸
۲۷	۱٫۶-۶۶۶	۱٫۵۶۶۹	۱۴۰	۱٫۶-۰۰۶	۱٫۵۶-۸
۲۸	۱٫۶-۶۹۹	۱٫۵۶۰۰	۱۶۰	۱٫۶-۰۰۶	۱٫۵۶-۸
۲۹	۱٫۶-۶۹۶	۱٫۵۶۰۰	۱۸۰	۱٫۶-۰۰۶	۱٫۵۶-۸
۳۰	۱٫۶-۶۰۵	۱٫۵۶۰۱	Comm.	۱	۱٫۵۶-۸

عدد دندانه	ضریب تفاوت $m = 20^\circ$ C	عدد دندانه	ضریب تفاوت $m = 20^\circ$ C	عدد دندانه	ضریب تفاوت $m = 20^\circ$ C	عدد دندانه	ضریب تفاوت $m = 20^\circ$ C
12	4.7667	48	14.0000	84	6.2227	120	6.0000
13	4.6923	49	14.0204	85	6.2173	121	6.0480
14	4.6290	50	14.0408	86	6.2127	122	6.0960
15	4.5667	51	14.0612	87	6.2080	123	6.1440
16	4.5054	52	14.0816	88	6.2033	124	6.1920
17	4.4450	53	14.1020	89	6.1986	125	6.2400
18	4.3856	54	14.1224	90	6.1939	126	6.2880
19	4.3271	55	14.1428	91	6.1892	127	6.3360
20	4.2696	56	14.1632	92	6.1845	128	6.3840
21	4.2130	57	14.1836	93	6.1798	129	6.4320
22	4.1573	58	14.2040	94	6.1751	130	6.4800
23	4.1026	59	14.2244	95	6.1704	131	6.5280
24	4.0488	60	14.2448	96	6.1657	132	6.5760
25	3.9959	61	14.2652	97	6.1610	133	6.6240
26	3.9439	62	14.2856	98	6.1563	134	6.6720
27	3.8928	63	14.3060	99	6.1516	135	6.7200
28	3.8426	64	14.3264	100	6.1469	136	6.7680
29	3.7933	65	14.3468	101	6.1422	137	6.8160
30	3.7449	66	14.3672	102	6.1375	138	6.8640
31	3.6974	67	14.3876	103	6.1328	139	6.9120
32	3.6508	68	14.4080	104	6.1281	140	6.9600
33	3.6051	69	14.4284	105	6.1234	141	7.0080
34	3.5603	70	14.4488	106	6.1187	142	7.0560
35	3.5164	71	14.4692	107	6.1140	143	7.1040
36	3.4734	72	14.4896	108	6.1093	144	7.1520
37	3.4313	73	14.5100	109	6.1046	145	7.2000
38	3.3901	74	14.5304	110	6.1000	146	7.2480
39	3.3498	75	14.5508	111	6.0953	147	7.2960
40	3.3104	76	14.5712	112	6.0906	148	7.3440
41	3.2719	77	14.5916	113	6.0860	149	7.3920
42	3.2343	78	14.6120	114	6.0813	150	7.4400
43	3.1976	79	14.6324	115	6.0766	151	7.4880
44	3.1618	80	14.6528	116	6.0720	152	7.5360
45	3.1269	81	14.6732	117	6.0673	153	7.5840
46	3.0929	82	14.6936	118	6.0626	154	7.6320
47	3.0598	83	14.7140	119	6.0580	155	7.6800

۸-۳ اصول کنترل چرخ دنده با میکرومتر فک بشقابی

با استفاده از این میکرومتر می‌توان فاصله بین دنده‌های چرخ دنده ساده یا مارپیچ را اندازه‌گیری کرد.

روش کار به شرح زیر می‌باشد:

۱- ابتدا تعداد دندانه‌هایی که باید بین دو فک میکرومتر قرار داشته باشد را از جدول زیر استخراج می‌کنیم.

مقادیر داده شده برای مدول یک می‌باشد. به طور مثال اگر چرخ دنده با مدول ۱ و تعداد دندانه ۴۲ عدد داشته باشیم، مقدار فاصله بین دو فک میکرومتر $W=7/7165$ می‌باشد. اگر مدول دو برابر بشود این مقدار هم دو برابر خواهد شد.

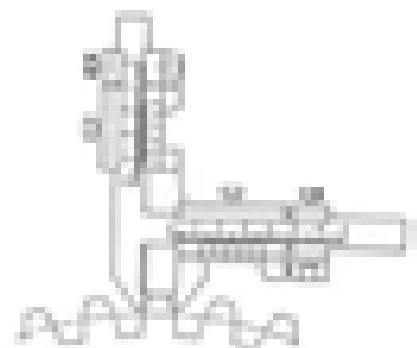
۲- دهانه میکرومتر را کمی بیشتر از اندازه W باز می‌کنیم.

۳- پس از تمیز کردن سطوح فک‌ها و دندانه‌ها، فک ثابت را با یک طرف دندانه‌ها مماس می‌کنیم.

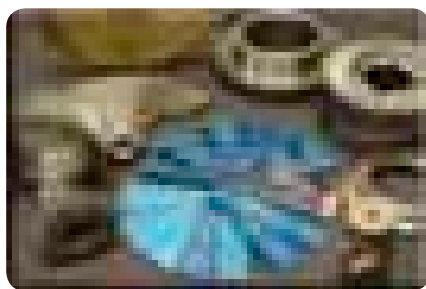
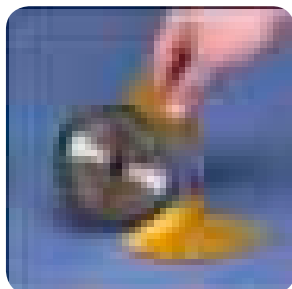
۴- با گرداندن پیچ میکرومتر، فک متحرک را به دندانه نزدیک کرده و پیچ تثبیت را بسته و اندازه را می‌خوانیم.

۵- مقدار خوانده شده را با مقدار محاسبه شده مقایسه می‌کنیم.

با استفاده از شابلن‌های مخصوص نیز می‌توان پروفیل دندانه‌ها را کنترل کرد.

زاویه فشار یک مشخصه در چرخ دنده‌ها است و دو مقدار می‌تواند داشته باشد $\alpha=20^\circ$ ، $\alpha=14/5^\circ$ درجه. مقدار W در اینجا برای $\alpha=20^\circ$ قابل استفاده است.

استفاده از شابلن در کنترل دنده‌ی چرخ‌دنده

ساخت چرخ دنده اختلافی $m=2, Z=33$

جدول DIN ISO 7168

اندازه	از 0.5 تا 3	از 3 تا 6	از 6 تا 30	از 30 تا 120	از 210 تا 400
درجه تولرانس					
f (ظریف)	± 0.05	± 0.05	± 0.1	± 0.15	± 0.2
m (متوسط)	± 0.1	± 0.1	± 0.2	± 0.3	± 0.5
g (خشن)	± 0.15	± 0.2	± 0.5	± 0.8	± 1.2

شماره	تعداد	مشخصات قطعه	اندازه ماده اولیه	جنس ماده‌ی اولیه	شماره واحد کار	شماره کار عملی
	۱		۷mm	st۳۷	۸	۱
مقیاس: ۱:۱			هدف آموزشی: فرز کاری چرخ دنده اختلافی			زمان: ۶ ساعت
استاندارد: ISO						درجه تولرانس: متوسط

جدول تجهیزات و ابزار		
تعداد	مشخصات فنی	ابزارهای لازم
۱	افقی، عمودی و آچارهای لازم	۱- ماشین فرز
۱	مدولی ۲ شماره ۳	۲- تیغه فرز و میله فرزگیر
۱	مخصوص دستگاه	۳- مرغک
۱	نسبت ۴۰:۱ یا ۶۰:۱	۴- دستگاه تقسیم
۱	با دقت ۰/۰۵ میلی متر	۵- کولیس دنده سنج
به تعداد محاسبه شده		۶- چرخ دنده های تعویضی

مراحل انجام کار

شکل	شرح مراحل کار	ردیف
	ابتدا محاسبات لازم جهت تراش چرخ دنده اختلافی را انجام دهید. چرخ دنده های تعویضی را با رعایت شرایط نصب، محاسبه و آماده کنید.	۱
	ماده خام را بر اساس جنس چرخ دنده انتخاب و آماده کنید. در مرکز کار و روی ماشین تراش سوراخی در مرکز ایجاد کنید (جهت عبور درن یا محور مخروطی) یک طرف استوانه را پیشانی تراشی نمائید. استوانه را روی درن یا محور مخروطی شکل سوار کنید. قطر و عرض مواد انتخاب شده استوانه ای شکل را به اندازه اصلی یعنی dk و B بگیرید.	۲

	درن یا محور را که استوانه روی آن قرار دارد، بین دو مرغک یا مرغک و سه نظام ماشین فرز محکم نمائید. از ساعت جهت کنترل دور بودن قطعه کمک بگیرید.	۳
	به وسیله پیچ های مخصوص، حرکت عرضی و عمودی میز ماشین را متوقف (ترمز) نمائید	۴
	تیغه فرز را روی محور ماشین فرز سوار نموده و سپس آن را با مرکز چرخ دنده میزان کنید.	۵
	هنگام گردش تیغه فرز با حرکت طولی و عمودی میز ماشین تیغه فرز را روی چرخ مماس کنید	۶

	با حرکت عمودی میز ماشین کار را با اندازه h ارتفاع دندانه بار دهید.	۷
	در صورتی که جنس کار سخت باشد، عمل بار دادن را در چند مرحله انجام دهید. با حرکت طولی میز ماشین (خلاف جهت دور تیغه فرز) اولین شیار دندانه چرخ دنده را درآورید.	۸
	با حرکت طولی میز (موافق جهت دور تیغه فرز) تیغه فرز را از کار خارج نموده و میز را به حالت اول برگردانید. دسته حلزون دستگاه تقسیم را به اندازه حساب شده برای هر دندانه که قبلاً محاسبه و آماده شده بچرخانید. سپس شروع به تراشیدن شیار دوم چرخ دنده نمائید.	۹
	با کولیس دنده‌سنج اولین دنده‌ی تولید شده را کنترل کنید.	۱۰
	با تکرار مرحله ۱۰ تراش بقیه دندانه های چرخ دنده را ادامه دهید. هنگام تراش چرخ دنده از مواد خنک کننده مانند آب صابون و گازوئیل و یا کمپرس باد استفاده نمائید تا نوک تیغه فرز گرم نشده و از بین نرود.	۱۱
ارائه قطعه کار یا گزارش به هنر آموز محترم		
ارزش‌یابی نهایی		

ارزشیابی پایانی

سوالات نظری (۱۵ دقیقه)

سوالات صحیح و غلط:

- ۱- در روش اختلافی صفحه سوراخ‌دار با گردش دستگیره به چرخش در می‌آید.
 ۲- سریع‌ترین روش کنترل چرخ دنده استفاده از کولیس مخصوص است.

سوالات کوتاه پاسخ یا جای خالی:

- ۳- برای ایجاد شیار دندانه، حرکت طولی میز ماشین باید جهت ..... تیغه فرز حرکت کند.
 ۴- انتقال حرکت از محور خروجی دستگاه تقسیم به صفحه سوراخ‌دار به کمک ..... انجام می‌شود.

سوالات چند گزینه‌ای:

- ۵- در یک چرخ دنده اختلافی قطر خارجی برابر $d_k = 50.5 \text{ mm}$ و $Z = 99$ دندانه می‌باشد. مدول این چرخ دنده چند میلیمتر است؟

الف- ۲   ب- ۳   ج- ۴   د- ۵

- ۶- در یک چرخ دنده اختلافی با $Z = 51$ دندانه و $m = 2$ میلیمتر، اگر $Z = 50$ انتخاب شود. نسبت چرخ دنده‌های تعویضی کدام است؟

الف- $\frac{28}{40}$ ب- $\frac{32}{40}$ ج- $\frac{40}{48}$ د- $\frac{40}{56}$

- ۷- مدول یک چرخ دنده اختلافی ۴ و تعداد دندانه آن $Z = 89$ می‌باشد. قطر متوسط آن چقدر است؟

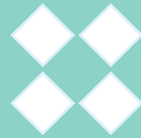
الف- ۳۶۴   ب- ۳۵۶   ج- ۳۴۶   د- ۳۷۴

سوالات تشریحی:

- ۸- برای تولید یک چرخ دنده ساده با ۶۳ دندانه و مدول ۲ محاسبات زیر را انجام دهید:
 قطر متوسط، قطر داخلی، پهنای دندانه B، ضخامت دندانه، چرخ دنده‌های تعویضی
 ۹- اگر تعداد دندانه یک چرخ دنده ۸۹ عدد باشد از جدول، صفحه سوراخ‌دار مناسب و چرخ دنده‌های تعویضی را به دست آورید.
 ۱۰- روش کنترل دنده به کمک کولیس مخصوص را شرح دهید.

واحد کار ۹

هدف کلی: توانایی تراشیدن دنده‌های شانه‌ای ساده و مارپیچ

پس از آموزش این واحد کار، از فراگیر انتظار می‌رود:

هدف‌های رفتاری:

- ۱- هدف از ساختن دنده‌های شانه‌ای ساده و کج و کاربرد آن‌ها را بیان کند.
- ۲- محاسبات مربوط به دنده‌های شانه‌ای ساده و کج را انجام دهد.
- ۳- قطعه کار مورد نظر را به دستگاه بسته و تنظیم کند.
- ۴- تیغه فرز مدول محاسبه شده را به میل فرز، کله‌گی ببندد و تنظیم کند.
- ۵- دنده‌های شانه‌ای ساده و کج را تراشد.
- ۶- دنده‌های تراشیده شده را کنترل کند.
- ۷- هنگام تراشیدن دنده‌های شانه‌ای، نکات ایمنی را رعایت کند.

زمان آموزش		توانایی تراشیدن دنده‌های شانه‌ای ساده و مایل با ماشین فرز
عملی	نظری	
۱۹ ساعت	یک ساعت و ۳۰ دقیقه	
یک ساعت	۳۰ دقیقه	ارزشیابی ورودی و پایانی توسط هنرآموز و ثبت در برگه ارزشیابی
۲۲		جمع

پیش آزمون: (۱۵ دقیقه)

- ۱- تا به حال فکر کرده‌اید، میز دریل‌های ستونی چگونه بالا و پایین می‌شود؟
- ۲- آبا تا به حال دقت کرده‌اید که وقتی فلکه سوپرت اصلی ماشین تراش را می‌چرخانید، چگونه این حرکت به حالت خطی تبدیل می‌شود؟
- ۳- آیا با دو چرخ دنده می‌شود حرکت دورانی را به خطی تبدیل کرد؟
- ۴- سیستم جابجایی سوپرت طولی دستگاه تراش چگونه است؟

۱-۹- چرخ دنده‌های شانهای ساده و مایل و کاربرد آنها

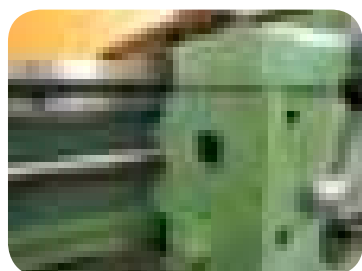
یکی دیگر از مکانیزم‌های پر کاربرد که در آن از چرخ دنده استفاده می‌شود مکانیزم چرخ و شانه است. در یک مکانیزم چرخ و شانه از یک چرخ دنده ساده یا مایل و یک شانه استفاده می‌شود.

چرخ و شانه عمدتاً برای تبدیل حرکت دورانی به خطی به کار می‌رود. مانند حرکت سوپرت طولی ماشین تراش و یا حرکت عمودی میز دستگاه دریل ستونی که با گردش سوپرت اصلی می‌توان میز ماشین تراش را بطور خطی جابجا کرد. شانه نیز دارای دندانه‌هایی شبیه چرخ دنده ساده می‌باشد که می‌تواند مستقیم و یا مایل ایجاد شود. ساخت دنده‌های شانهای مایل مانند دنده‌های شانهای ساده بوده، با این تفاوت که برای ایجاد زاویه انحراف در دنده‌های شانهای مایل می‌بایست گیره مدرج دستگاه فرز انیورسال را به اندازه زاویه لازم در مقابل تیغه فرز کج نمود. نحوه انتخاب تیغه فرز مناسب جهت تراشیدن دنده‌های مایل، مانند انتخاب تیغه فرز برای تراشیدن دنده‌های شانهای ساده می‌باشد. چون این نوع دنده‌ها تعداد دندانه بی‌نهایت دارند. پس باید از تیغه فرز شماره ۸ در سری ۸ تایی و یا شماره ۱۵ در سری ۱۵ تایی استفاده کرد.

اشکال زیر نمونه‌هایی از کاربرد چرخ و شانه در ماشین‌های ابزار می‌باشد.

کاربرد چرخ و شانه در ماشین‌های مته

کاربرد چرخ و شانه در ماشین‌های تراش

دنده مایل در چرخ دنده شانه ای

۲-۹- تراشیدن دنده‌های شانه‌ای:

برای تراشیدن دنده‌های شانه‌ای معمولاً از دو روش زیر استفاده می‌شود:

الف- بوسیله ماشین فرز افقی و عمودی:

در این روش باید از تیغه فرز مدولی استفاده نمود. بطوریکه از تیغه فرز مدولی با آخرین شماره و حرکت تدریجی (به اندازه گام) می‌توان دنده‌های شانه را ایجاد کرد.

تراشیدن دنده شانه‌ای بوسیله ماشین فرز افقی و عمودی

ب- تراشیدن دنده شانه‌ای بوسیله ماشین های صفحه تراش یا کله زنی:

در این روش با استفاده از جابجایی تدریجی میز ماشین و یک رنده دوزنقه ای شکل با زاویه ۴۰ درجه می‌توان دنده شانه‌ای را ایجاد کرد. قبل از شروع به تراشیدن دنده شانه‌ای باید محاسبات اولیه را برای آن انجام داد.

۳-۹- محاسبات دنده‌های شانه‌ای ساده و مایل:

دندان‌های شانه با چرخ دنده‌های ساده و یا مایل درگیر می‌شود لذا بایستی از

نظر فرم و ابعاد تا حد زیادی با دنده‌های این نوع چرخ دنده یکسان باشد. از این رو محاسبات ایجاد دندانه شانهای مشابه محاسبات چرخ دنده ساده است.

۱-۳-۹- محاسبات مربوط به دنده‌های شانهای ساده:

مهم ترین اندازه و فرمول‌های محاسباتی این دنده به ترتیب عبارت است از:

الف-مدول:

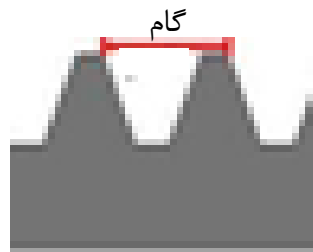
عدد ثابت چرخ دنده شانهای مورد نظر است و آن را با m نشان می‌دهند که در سیستم متریک برحسب میلی متر است.

توجه: این اندازه برابر ارتفاع سردندانه می باشد. $h_k = m$

ب-گام:

گام فاصله یک نقطه مشابه از دو دنده پی در پی بر روی چرخ دنده می‌باشد که آن را با P نشان می‌دهند. مقدار گام را می‌توان از رابطه زیر بدست آورد.

$$P = m \times \pi$$

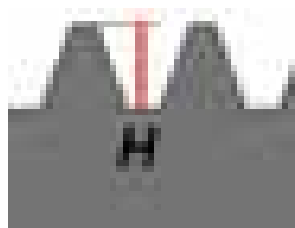

معرفی گام

ج- ارتفاع دندانه

فاصله سر دنده تا پای دنده را ارتفاع دنده می‌گویند و با H نشان می‌دهند. مقدار ارتفاع را می‌توان از رابطه زیر بدست آورد.

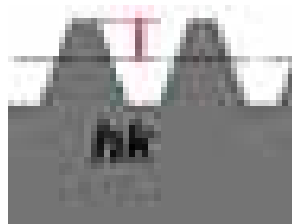
$$H = 2.167 \times m$$

معرفی ارتفاع دنده

د- ارتفاع سر دندانه

ارتفاع سر دنده فاصله ای است که برابر با مدول می‌باشد و این فاصله از سر دنده تا خط تماس دنده شانه با چرخ دنده می‌باشد. (دایره گام) ارتفاع سر دنده را با h_k نشان می‌دهند.

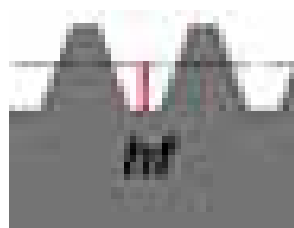

معرفی ارتفاع سر دنده

ه- ارتفاع پای دندانه

ارتفاع پای دنده فاصله خط تماس چرخ و شانه تا پای دنده را گویند و آن را با h_f نشان می‌دهند. این مقدار برابر مدول به اضافه لقی می‌باشد.

$$h_f = 1.167 \times m$$

معرفی ارتفاع پای دنده

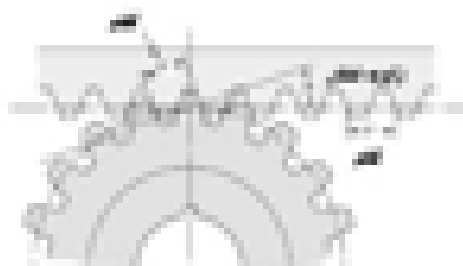
و- ضخامت دندانه

نصف مقدار گام دنده را ضخامت دنده می‌گویند. به عبارتی شیار دنده و دنده دقیقاً به اندازه هم بوده و نصف فاصله هر نقطه از دنده و شیار برابر ضخامت دنده خواهد شد. ضخامت دنده را با S نشان می‌دهند. لازم به ذکر است این اندازه را باید در عمق h_k در نظر گرفت.

$$S = \frac{P}{2}$$

ز- زاویه دندانه یا زاویه فشار

این زاویه را با α_p نشان می‌دهند و این مقدار در سیستم متریک برای دندانه‌های شانه‌ای ۲۰ درجه می‌باشد.

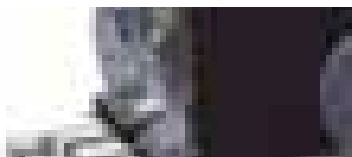
معرفی زاویه دندانه یا زاویه فشار

۲-۳-۹- محاسبات مربوط به دندانه‌های شانهای مایل:

تنها تفاوت در چرخ دنده‌های شانهای مستقیم و مایل دو مورد زیر است:

۱- شماره تیغه فرز انتخابی

۲- زاویه تمایل در دنده‌های شانهای مایل که با استفاده از گیره‌های انیورسال قابل تنظیم است. به دلیل زاویه‌دار بودن دنده شانهای مایل، با مشاهده مقطع دنده از دید روبرو گام و مدول واقعی دنده‌ها دیده نمی‌شود لذا در این نوع شانها دو گام ظاهری و حقیقی وجود دارد.

چرخ دنده شانهای مایل

مهم‌ترین اندازه‌ها و فرمول‌های محاسباتی این دندانه‌ها به قرار زیر است.

الف- گام ظاهری (P_s):

اگر در امتداد محور فرضی دندانه شانهای مورب به دندانه‌های آن نگاه کنیم فاصله یک نقطه از یک دنده تا نقطه مشابه از دنده بعدی (دو نقطه روی خط طول متوسطه دنده) را گام ظاهری گویند و آن را به P_s نشان می‌دهند.

$$P_s = m_s \times \pi$$

معرفی گام ظاهری در چرخ دنده شانه‌ای مایل

در این رابطه P_s گام ظاهری و m_s مدول ظاهری دنده‌ی شانه می‌باشد. زاویه تمایل دنده‌های شانه‌ای حداکثر ۴۵ درجه می‌تواند در نظر گرفته شود.

ب- گام حقیقی یا نرمال:

در صورت مشاهده دنده‌های شانه از نمای بالا فاصله دو دنده از هم دیگر را گام حقیقی یا نرمال می‌گویند و آنرا با P_n نشان می‌دهند.

گام نرمال از رابطه $P_n = m_n \times \pi$ بدست می‌آید.

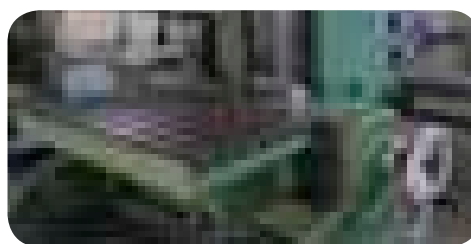

معرفی گام نرمال در چرخ دنده شانه ای مایل

آنچه که در عمل از آن استفاده می‌شود مدول حقیقی یا نرمال می‌باشد که تیغه فرز انتخابی را تعیین می‌کند و مدول یا گام ظاهری عمدتاً جنبه تئوریک دارد.

۴-۹- نحوه تراشیدن دنده شانه با استفاده از دستگاه فرز:

برای تراشیدن دندانه‌های شانه بایستی از میز دستگاه فرز کمک گرفت. گام میله میز ماشین دارای مقدار مشخصی است و جابجای آن این امکان را فراهم می‌کند که بتوان دندانه‌های متوالی شانه را یکی یکی ایجاد کرد. بطور کلی این عمل را به دو صورت می‌توان با استفاده از میز ماشین انجام داد:

میز ماشین فرز و سیستم حرکتی آن

۱-۴-۹- جا به جا کردن میز طولی با ورنیه میز:

مشخص بودن گام میز و وجود ورنیه بر روی دسته یا فلکه میز ماشین امکان حرکت طولی را با دقت بالا فراهم می‌کند بطوری که با محاسبه مقدار جابجایی P و اعمال آن با استفاده از فلکه میز می‌توان دندانه‌های متوالی را ایجاد کرد. در صورت مستقیم بودن دنده شاننه گام یا حرکت میز برای ایجاد هر دندانه از رابطه زیر بدست خواهد آمد.

$$P_n = m_n \times \pi$$

و در صورتی که دندانه‌های شاننه مایل باشند مقدار جابجایی برابر با گام ظاهری خواهد شد.

$$P_s = m_s \times \pi$$

بنابراین برای ایجاد دنده شاننه با استفاده از حرکت میز بایستی نوع و فرم دنده شاننه و سپس گام حقیقی و یا ظاهری آن را مشخص کنیم.

مکانیزم جابجایی میز ماشین

مثال: برای ایجاد یک چرخ دنده شاننه‌ای ساده با تعداد دنده ۱۰ و مدول نرمال ۳ مقدار حرکت میز برای ایجاد هر دنده را محاسبه کنید.

$$P_n = m_n \times \pi = 3 \times 3.14 = 9.42$$

این بدین معنی است که پس از تراشیدن دنده اول با عمق h برای ایجاد دنده بعدی بایستی تیغه فرز از کار خارج شده، سپس به مقدار ۹/۵۲ میلی‌متر میز را جابجا کنیم و دنده بعدی را به همین ترتیب بتراشیم.

(عمق دنده $h = 2.167 \times m$)

نمایش ایجاد دنده اول در دنده شاننه‌ای

(قابل توجه است که مانند ابعاد دنده شانه‌ای می‌تواند به صورت میلی‌متری و یا اینچی محاسبه و ساخته شود)

در صورتی که دنده‌های شانه‌ای مایل باشد برای محاسبه حرکت میز به ازای هر دنده بایستی گام ظاهری محاسبه گردد.

مثال: مقادیر لازم جهت تراشیدن شانه‌ای مایل با زاویه تمایل ۳۰ درجه و مدول

۴ را محاسبه کنید.

$$m_n = 4$$

$$m_n = \cos \alpha \times m_s \rightarrow m_s = \frac{m_n}{\cos \alpha}$$

$$m_s = \frac{4}{\cos 30} = \frac{4}{0.866} = 4.61 \text{ mm}$$

$$p_s = m_s \times p = 4.61 \times 3.14 = 14.47 \text{ mm}$$

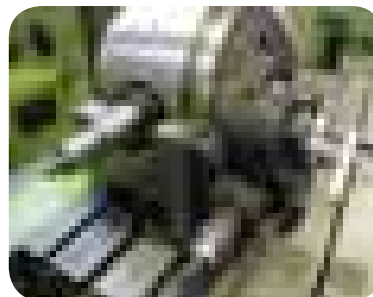
مقدار گام ظاهری یا به عبارتی مقدار حرکت میز به ازای هر دنده م ۱۴/۴۷ میلی‌متر خواهد بود. مقدار انحراف گیره نیز ۳۰ درجه باید در نظر گرفته شود. عمق بار:

$$h = 2.167 \times m_n = 2.167 \times 4 = 8.66$$

۲-۴-۹-جا به جا کردن میز طولی به وسیله دستگاه تقسیم خطی:

روش دیگری که برای ایجاد دنده‌های شانه بر روی ماشین فرز بکار گرفته می‌شود استفاده از دستگاه تقسیم خطی است که بر روی میز ماشین نصب می‌گردد.

دستگاه تقسیم می‌تواند بر روی میز ماشین نصب شود و با استفاده از چرخ دنده‌های تعویضی به پیچ ماشین فرز متصل گردد. در این حالت با چرخش دسته دستگاه تقسیم میز ماشین نیز حرکت خواهد کرد.

محورهای خروجی دستگاه تقسیم

بر روی برخی از میزهای فرز، دستگاه تقسیمی تعبیه و نصب گردیده و با مکانیزمی به پیچ میز ماشین متصل شده است. که در این حالت دیگر نیازی به محاسبه چرخ دنده‌های تعویضی نیست.

در این روش دانستن مقدار گام پیچ میز ماشین ضروری است که با استفاده از دسته موجود بر روی دستگاه تقسیم می‌توان مقدار حرکت میز را کنترل و مقدار دهی کرد. در صورت موجود بودن دستگاه تقسیم خطی بر روی میز ماشین فرز این روش سریع و آسان تر می‌باشد.

محاسبه مقدار گردش دسته تقسیم خطی برای جا به جایی گام طولی میز:

مقدار گردش دسته تقسیم را می‌توان از رابطه زیر محاسبه کرد. $n_k = \frac{P}{P_t}$

P_t : گام میله پیچ میز ماشین فرز

P : گام دنده‌های شانه $P = m \times \pi$

n_k : مقدار گردش دسته دستگاه تقسیم

دستگاه تقسیم فوق دارای صفحه سوراخ‌دار می‌باشد که توسط آن می‌توان حرکت میز را با دقت بالایی جابجا کرد.

گام میله هدایت ماشین فرز (P_t) می‌تواند بر حسب میلی‌متر یا اینچ باشد.

مکانیزم دستگاه تقسیم به گونه‌ای طراحی شده است که نسبت آن ۱:۱ می‌باشد بدین معنی که با یک دور چرخش دسته دستگاه تقسیم میز به اندازه یک گام حرکت می‌کند.

مثال: در یک دندانه شانه‌ای مدول مساوی ۲ میلی‌متر می‌باشد در صورتی که جا به جایی میز طولی به وسیله دستگاه تقسیم خطی با نسبت ۱:۱ انجام گیرد مقدار گردش دسته تقسیم را محاسبه کنید.

$$P_t = 6 \text{ mm}$$

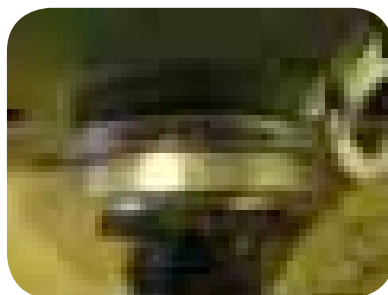
$$\pi = \frac{22}{7}$$

$$P = m \times \pi = 2 \times \left(\frac{22}{7} \right) = \frac{44}{7}$$

گام میله هدایت ماشین فرز $P_1 = 6 \text{ mm}$ می باشد. در ضمن در فرمول فوق به جای عدد $3/14$ باید کسر $\frac{22}{7}$ را قرار داد تا زودتر به نتیجه رسید. در صورتیکه دسته تقسیم را به اندازه یک دور و یک سوراخ از ردیف ۲۱ سوراخ بگردانیم گام روبرو به دست می آید.

امتحان طول گام:

پس از قرار دادن دسته تقسیم در موقعیت محاسبه شده به ترتیب زیر طول گام را امتحان می کنیم.
- ورنیه طولی میز را بر روی صفر قرار می دهیم.

صفر کردن ورنیه دستگاه

- با مداد در روی میز ثابت و میز طولی در یک قسمت خطی می کشیم.
- مقدار گردش دسته تقسیم را طبق اندازه ی محاسبه شده می گردانیم و مجدداً در روی میز ثابت خطی می کشیم.
- تغییر طول گام را با کولیس اندازه گرفته و با درجات ورنیه مقایسه می کنیم.

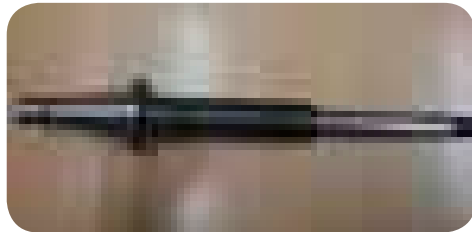
۵-۹- دستورالعمل تراشیدن دنده های شانه های ساده و مایل

چرخ دنده شانه ای به ابعاد $120 \times 25 \times 25$ میلی متر بایستی تراشیده شود. فرم دندانه های آن ساده و دارای مدول ۳ و تعداد دنده ۸ می باشد. مراحل ساخت و محاسبات لازم را برای ساخت این چرخ دنده شانه ای را در دستور کار زیر پی گیری کنید.

ابعاد قطعه اولیه

در این دستور کار از ماشین فرز افقی جهت تراشیدن چرخ‌دنده شانه‌ای استفاده می‌کنیم. برای این کار بایستی از یک تیغه فرز مدولی شماره ۸ از سری ۸ تایی و میله فرز گیر دو طرفه استفاده کرد.

میله فرز گیر دو طرفه

تیغه فرز مدولی

-ابتدا محاسبات لازم را برای ساخت شانه انجام می‌دهیم:

$$m=3 \rightarrow p=m \times \pi = 3 \times 3.14 = 9.42$$

$$h = 2/167 \times 3 = 6/5$$

$$N_r = 8 \text{ تیغه فرز}$$

-تیغه فرز را بر روی میله فرز گیر سوار کرده و روی ماشین فرز افقی در موقعیتی مناسب می‌بندیم.

نحوه قرار دادن تیغه فرز مدولی روی میله فرز گیر

-پس از بستن مراحل گفته شده در مورد تیغه فرز و تنظیم آن دور بودن آن را با ساعت کنترل می‌کنیم.

-گیره را بر روی میز ماشین به گونه‌ای می‌بندیم که فک‌های گیره عمود بر امتداد طول میز باشد.

بستن گیره بر روی میز ماشین به طور صحیح
- قطعه کار را بین فک‌های گیره با استفاده از زیر سری مناسب در ارتفاعی
حساب شده می‌بندیم.

بستن قطعه کار در گیره به طور صحیح
- پس از بستن قطعه کار تیغه فرز را در نقطه مناسب با قطعه کار مماس می‌کنیم.
- با سیستم باردهی عمودی مقدار ارتفاع دنده را در یک مرحله یا بیشتر بار
می‌دهیم و با جابجا کردن میز در جهت عرض قطعه کار دنده اول را ایجاد
می‌کنیم.

نمایش ایجاد دنده اول در دنده شانه ای
- پس از تراشیدن اولین دنده با جابجایی میز به اندازه گام محاسبه شده دنده
دوم و دنده‌های بعد را نیز می‌توانیم بتراشیم.
(روش جابجایی با توجه به سیستم مورد استفاده در میز فرز تعیین می‌شود
که در صورت امکان هر دو روش را امتحان می‌کنیم و دقت هر کدام را کنترل
می‌نماییم.)

رعایت اصول ایمنی و فنی در هنگام کار الزامیست.

همان‌طور که گفته شد دنده‌های مایل را بایستی با گیره انیورسال و زاویه دادن آن به مقدار زاویه دندانه‌ها ایجاد کرد. روش کار مانند حالت قبل می‌باشد تنها تفاوت در مقدار جابجایی است که باید به اندازه PS در نظر گرفته شود.

مقدار جابجایی میز که به اندازه PS است

۹-۶- فرز کاری دنده‌های شانهای استوانه‌ای:

در مواقعی دنده شانهای را روی بدنه استوانه و یا قسمتی از یک استوانه ایجاد کرده و استفاده می‌کنند. برای ایجاد دنده شانهای روی استوانه می‌توان آنرا بین سه نظام دستگاه تقسیم و مرغک بر روی میز ماشین فرز بسته و به همان صورت گفته شده دنده شانهای را ایجاد کنیم.

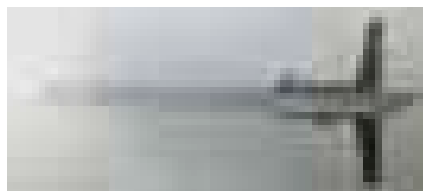
در تمام طول مدت فرز کاری حتماً از مواد خنک کننده استفاده کنید.

ایجاد دنده روی استوانه

۹-۷- کنترل اندازه‌های دنده‌های شانهای ساده و مایل:

با استفاده از وسایل اندازه‌گیری مختلفی می‌توان دنده‌های یک چرخ‌دنده شانهای را کنترل کرد. با استفاده از تجهیزاتی مانند کولیس و میکرومتر می‌توان دنده چرخ‌دنده شانهای را کنترل کرد. بررسی و کنترل یک دنده شانهای بیشتر از لحاظ ارتفاع دنده و زاویه تمایل دنده در دنده شانهای مایل می‌باشد.

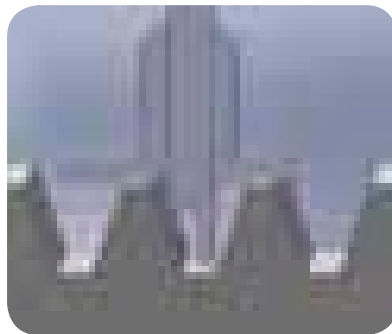
کولیس عمق سنج

- کولیس عمق سنج وسیله مناسبی برای سنجش عمق شیار دنده خواهد بود. برای انجام عمل کنترل مراحل زیر را دنبال می‌کنیم:
- سطح دندانه های تراشیده شده را پلیسه گیری می‌کنیم.
- کولیس عمق سنج مناسبی انتخاب کرده و آن را از لحاظ دقت و عدم خرابی کنترل می‌کنیم.
- تکیه گاه کولیس را در روی سطح تراشیده شده قرار می‌دهیم.
- عمق شیار را اندازه گیری کرده و با اندازه محاسبه شده کنترل می‌کنیم.
- معایب احتمالی را بر طرف می‌کنیم.

۸-۹- اندازه گیری عمق دندانه شانه‌ای مایل

برای اندازه‌گیری عمق دندانه در چرخ‌دنده شانه‌ای مایل نیز مراحل زیر را باید دنبال کنیم :

- سطح دنده تراشیده شده را کنترل کنیم.
- کولیس عمق سنج مناسبی انتخاب کنیم.
- تکیه گاه کولیس را در روی سطح تراشیده شده قرار دهیم.
- عمق شیار را اندازه‌گیری کنیم.
- معایب احتمالی را بر طرف کنیم.

نحوه استفاده از کولیس عمق سنج

ساخت چرخ دنده شانه‌ای ساده

$m=3$

جدول DIN ISO 7168

اندازه	از 0.5 تا 3	از 3 تا 6	از 6 تا 30	از 30 تا 120	از 210 تا 400
درجه تولرانس					
f (ظریف)	± 0.05	± 0.05	± 0.1	± 0.15	± 0.2
m (متوسط)	± 0.1	± 0.1	± 0.2	± 0.3	± 0.5
g (خشن)	± 0.15	± 0.2	± 0.5	± 0.8	± 1.2

شماره	تعداد	مشخصات قطعه	اندازه ماده اولیه	جنس ماده‌ی اولیه	شماره واحد کار	شماره کار عملی
-----	۱		۱۲۰×۳۰×۳۰	st37	۹	۱
		مقیاس: ۱:۱	هدف آموزشی: ساخت چرخ دنده شانه‌ای ساده			زمان: ۶ ساعت
		استاندارد: ISO				درجه تولرانس: متوسط

جدول تجهیزات و ابزار

تعداد	مشخصات فنی	ابزارهای لازم
۱	افقی یا انیورسال	۱- دستگاه فرز
۱	مدولی ۳ میلی متری نمره ۸ از سری ۸ تایی	۲- تیغه فرز
۱	با پایه مغناطیس و دقت ۰/۰۱ میلیمتر	۳- ساعت اندازه‌گیری
۱	دقت ۰/۰۵ میلی متر	۴- کولیس
۱	دقت ۰/۰۵ میلی متر	۵- کولیس عمق سنج
۱	مناسب با طول و عرض قطعه کار	۶- گیره موازی

مراحل انجام کار

ردیف	شرح مراحل کار	شکل
۱	ابتدا محاسبات لازم جهت تراش چرخ شانه را انجام دهید.	
۲	با وسیله‌ای مطمئن گیره را بلند کرده و در محل تعیین شده روی میز قرار دهید. بستن و تنظیم گیره مناسب در روی میز ماشین فرز را انجام دهید.	

	توسط ساعت اندازه‌گیری موازی بودن آن را کنترل کنید. معایب احتمالی را برطرف کنید. گیره و قطعه کار را کاملاً تمیز کنید.	۳
	دو عدد زیر سری مناسب انتخاب کرده و در داخل گیره قرار دهید. قطعه کار را در موقعیت مناسب در داخل گیره ببندید. تکیه گاه مناسبی در دو طرف قطعه کار قرار دهید تا در هنگام براده برداری دچار ارتعاش نگردد.	۴
	تیغه فرز را روی محور ماشین فرز سوار کنید.	۵
	دستگاه را در دور و پیشروی مناسب قرار دهید و قبل از روشن کردن دستگاه، دور بودن تیغه فرز را کنترل کنید.	۶
	تیغه فرز و قطعه کار را نسبت به هم هماهنگ کنید.	۷

دستگاه را روشن کرده و تیغه فرز را در روی قطعه کار مماس کنید. در صورتیکه جنس کار سخت باشد عمل بار دادن را در چند مرحله انجام دهید. با جا به جا کردن میز طولی و عرضی تیغه فرز را در موقعیت مناسب قرار دهید. ورنیه عمودی را در روی صفر قرار دهید. با حرکت عمودی میز ماشین کار را با اندازه h ارتفاع دندانان بار دهید. دستگاه را روشن کرده و با احتیاط تیغه فرز را به کار نزدیک کنید. با حرکت طولی میز ماشین (خلاف جهت دور تیغه فرز) اولین شیار دندانان چرخ دنده را درآورید و میز دستگاه را به عقب برگردانید.

۸

ابتدا قطعه کار را پلیسه گیری کنید. کولیس عمق سنج مناسبی انتخاب کنید. تکیه گاه کولیس را در روی سطح دنده تراشیده شده قرار دهید. عمق شیار را اندازه گیری کرده و معایب احتمالی را برطرف کنید.

۹

میز طولی را نسبت به گام محاسبه شده تغییر دهید. تیغه فرز را به کار نزدیک کنید. دومین شیار را نیز تراشیده و میز عرضی را به عقب برگردانید و بقیه ی شیار را نیز بتراشید. در تمام مدت براده برداری از مواد خنک کننده استفاده کنید. با تکرار مراحل تراش بقیه دندانان های چرخ دنده را ادامه دهید.

۱۰

ارائه قطعه کار یا گزارش به هنرآموز محترم

ارزش یابی نهایی

ارزشیابی پایانی

سوالات نظری (۱۵ دقیقه)

سوالات صحیح و غلط:

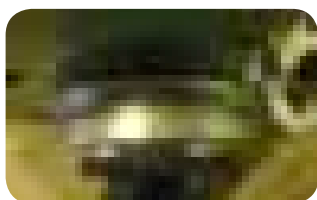
- ۱- در صورتی که مدول یک دندان شانه‌ای $m=5mm$ باشد عمق دندان آن $10/835$ میلی‌متر است.
 ۲- تیغه فرز چرخ دنده شانه‌ای از سری ۱۵ تایی باید با شماره ۱۵ انتخاب شود

سوالات کوتاه پاسخ یا جای خالی:

- ۳- در صورتی که مدول یک دندان شانه‌ای ساده ۵ میلیمتر باشد عمق شیار ..... میلیمتر است.
 ۴- اگر از مقطع فاصله دو نقطه مشابه از دو دندان متوالی را اندازه بگیریم. گام ..... را اندازه گرفته‌ایم.

سوالات چند گزینه‌ای:

- ۵- در شکل روبه‌رو از کدام وسیله برای جابجای گام دندان‌های شانه‌ای استفاده شده است؟

- الف-ورنیه طولی
 ب-دستگاه تقسیم اونیورسال
 ج-دستگاه تقسیم خطی
 د-دستگاه تقسیم اختلافی

- ۶- در شکل زیر حرف Pn مشخص کننده کدام است؟

- الف-گام ظاهری
 ب-زاویه فشار
 ج-گام حقیقی
 د-زاویه تنظیم

- ۷- در یک دندان شانه‌ای ساده مدول برابر ۴ می‌باشد گام این دندان چند میلی‌متر است؟

- الف-۹/۵۶
 ب-۱۲/۵۶
 ج-۸/۳۵
 د-۶/۳۵

سوالات تشریحی:

- ۸- با رسم شکل گام ظاهری را در یک چرخ دنده شانه‌ای مایل نشان دهید.
 ۹- ابزارهای کنترل دنده و عمق شیار در چرخ‌های شانه‌ای چیست؟ هر یک چگونه استفاده می‌شوند؟
 ۱۰- نحوه تنظیم ماشین فرز را برای تراشیدن شیارهای یک چرخ دنده شانه‌ای مایل را توضیح دهید.

واحد کار ۱۰

هدف کلی: توانایی تراشیدن شیارهای ماریچ توسط ماشین فرز افقی و عمودی

پس از آموزش این واحد کار از فراگیر انتظار می‌رود:

اهداف رفتاری:

- ۱- با مفهوم شیار ماریچ و مشخصات آن آشنا شود.
- ۲- نحوه محاسبه چرخ دنده‌های تعویضی را بداند.
- ۳- نحوه به کارگیری چرخ دنده‌های تعویضی را بداند.
- ۴- شیار چپ یا راست را با ماشین فرز افقی و یا عمودی انجام دهد.

زمان آموزش		- توانایی تراشیدن شیارهای مارپیچ توسط ماشین فرز افقی و عمودی
عملی	نظری	
۱۶ ساعت	۲ ساعت و ۳۰ دقیقه	ارزشیابی ورودی و پایانی توسط هنرآموز و ثبت در برگه ارزشیابی
یک ساعت	۳۰ دقیقه	
۲۰		جمع

پیش آزمون (۱۵ دقیقه)

- ۱- به یک مته دقت کنید چه نوع شیاری بر روی آن قرار دارد؟
- ۲- هدف از ایجاد یک شیار بر روی مته چیست؟ چرا از شیار مستقیم بر روی مته استفاده نشده است؟
- ۳- جهت گردش یک مته با شیارهای روی آن ارتباط دارد؟
- ۴- یک شیار مارپیچ مته را چگونه می‌شود با دستگاه فرز ایجاد کرد؟
- ۵- مکانیزم مارپیچ در چرخ گوشت چه کاربردی دارد؟ آیا این مکانیزم در صنعت هم کاربرد دارد؟

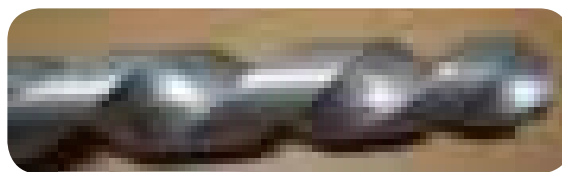
۱-۱۰-۱-شیار مارپیچ:

اگر بر روی یک سطح استوانه مدادی را قرار دهیم و استوانه را دوران داده و همچنین بسمت جلو حرکت کنیم بر روی سطح استوانه منحنی ایجاد خواهد شد که این منحنی را مارپیچ گویند.

نحوه ایجاد یک مسیر مارپیچ

همچنین می‌توان گفت از چرخش یک تکه نخ بر روی سطح یک استوانه و حرکت به سمت جلو استوانه، مسیر طی شده توسط نخ یک مسیر مارپیچ خواهد بود. منحنی‌های مارپیچ بر روی سطوح بعضی از قطعات صنعتی با اهداف خاص ایجاد می‌شود. به عنوان مثال بر روی مته‌ها شیار مارپیچ جهت تسهیل در خروج براده ایجاد می‌شود و یا فرم دنده بعضی از چرخ دنده‌ها را به صورت مارپیچ ایجاد می‌کنند تا سطح تماس و درگیری دنده‌ها به صورت نقطه‌ای شده و در نتیجه سر و صدا کمتر شود.

ایجاد شیار مارپیچ در یک میله گرد

تصویر یک چرخ دنده مارپیچ

جهت ایجاد شیار مارپیچ با استفاده از دستگاه فرز از تیغه فرزهای مختلفی می‌توان استفاده کرد یعنی با استفاده از انواع ابزارها می‌توان فرم شیار مارپیچ را ایجاد. به غیر از نوع تیغه فرز همان‌طور که گفته شد یک مارپیچ از دو حرکت همزمان دورانی و خطی ایجاد می‌شود. بنابراین تامین این دو حرکت بطور همزمان از جمله مباحثی است که در این فصل به آن پرداخته می‌شود.

۲-۱۰- آشنایی با پارامترهای یک شیار مارپیچ:

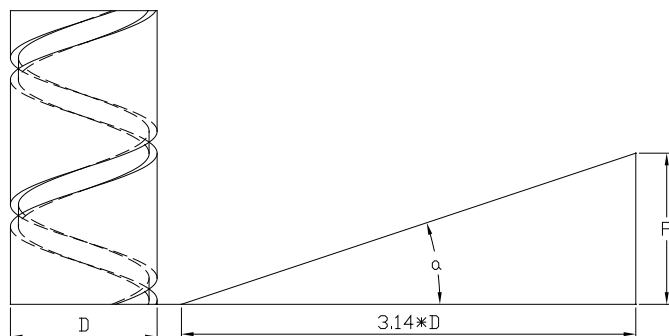
-گام مارپیچ:

همان‌طور که می‌دانید حرکت نقطه ای بر روی سطح استوانه به صورت چرخشی و خطی یک مارپیچ ایجاد می‌کند. فاصله دو نقطه از مارپیچ پس از یک دور چرخش حول استوانه را گام مارپیچ می‌گویند و با P یا (p_h) نشان می‌دهند.

معرفی گام در یک شیار مارپیچ

گام مارپیچ را با بیان ریاضی به شکل زیر می‌توان مطرح کرد. مثلی با قاعده محیط استوانه را در نظر گرفته به طوری که گام و زاویه مارپیچ بر روی آن مشخص شده است. حال اگر یک تکه کاغذ را با مشخصات گفته شده به صورت مثلث در آورید و در پیرامون میله بچسبانید، وتر مثلث با شیار مارپیچ منطبق خواهد شد.

نمایش گام مارپیچ

-زاویه گام (زاویه مارپیچ):

زاویه مارپیچ پارامتری از مارپیچ است که به گام مارپیچ و قطر استوانه بستگی دارد.

نکته قابل تامل در مورد زاویه مارپیچ این است که هر چه گام بیشتر باشد زاویه مارپیچ نیز بیشتر خواهد بود. در مورد پیچ‌ها این نکته خاصیت خود ترمزی یک پیچ را با کاهش زاویه ایجاد می‌کند. به عبارتی مارپیچ‌های با گام کمتر دارای خاصیت خود ترمز است. (توضیح بیشتر را در مقاطع بالاتر خواهید آموخت).

بنابراین یکی از پارامترهای منحنی مارپیچی که در بطن آن وجود دارد زاویه مارپیچ می‌باشد که جز خصوصیات فیزیکی این منحنی می‌باشد. زاویه مارپیچ را می‌توان از رابطه ریاضی زیر محاسبه کرد:

$$\tan \alpha = \frac{ph}{D \cdot \pi}$$

در این رابطه Ph گام مارپیچ و D قطر استوانه مارپیچ و α زاویه مارپیچ می‌باشد.

مثال:

زاویه مارپیچ منحنی با گام ۲۰ و قطر استوانه ۶۰ میلی‌متر را حساب کنید.

$$\tan \alpha = \frac{20}{6 \times 3.14} = 0.1061$$

از جدول مثلثاتی مقدار α تقریباً برابر ۶ درجه خواهد شد.

۳- ایجاد شیار مارپیچ با استفاده از ماشین فرز:

برای ایجاد شیار مارپیچ از هر دو ماشین فرز عمودی و انیورسال می‌توان استفاده کرد.

همان‌طور که گفته شده تیغه فرز مورد استفاده نیز به شکل و فرم مقطع شیار مارپیچ بستگی دارد ولی معمولاً از تیغه فرزهای فرم سوراخ‌دار و تیغه فرزهای انگشتی با فرم‌های مختلف استفاده می‌گردد.

۳-۱۰- ایجاد شیار مارپیچ با استفاده از ماشین فرز انیورسال:

برای ایجاد شیار مارپیچ با استفاده از ماشین فرز انیورسال آنچه که حائز اهمیت است و بایستی به آن توجه داشت قرار گرفتن تیغه فرز انتخابی در امتداد شیار می‌باشد. اشکال زیر این مفهوم را بهتر بیان می‌کنند.

موقعیت اولیه قرار گیری تیغه فرز نسبت به قطعه کار قبل از فرزکاری

موقعیت قرار گیری تیغه فرز نسبت به قطعه کار برای فرزکاری شیار مارپیچ

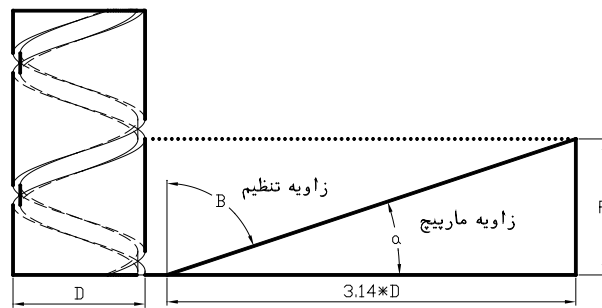
با توجه به اشکال بالا انحراف تیغه فرز در ماشین فرز انیورسال لازم می‌باشد در غیر این صورت سطح درگیر شدن تیغه با کار از بغل تیغه خواهد بود و فرم شیار نیز به شکل خواسته شده ایجاد نخواهد شد. از آنجا که انحراف محور تیغه فرز که در این نوع ماشین امکان پذیر نیست لذا با انحراف میز می‌توان این زاویه را تامین کرد. زاویه انحراف تیغه فرز را با β نمایش می‌دهند و مقدار آن از رابطه زیر بدست می‌آید.

$$\text{Cot } \beta = \frac{(d \times \pi)}{P_h}$$

با توجه به رابطه فوق می‌توان گفت که زاویه انحراف تیغه فرز یا زاویه تنظیم

متمم زاویه مارپیچ می باشد. به عنوان مثال اگر زاویه مارپیچ α مساوی ۲۰ درجه باشد مقدار β برابر ۷۰ درجه خواهد بود. یعنی:

$$\beta + \alpha = 90$$

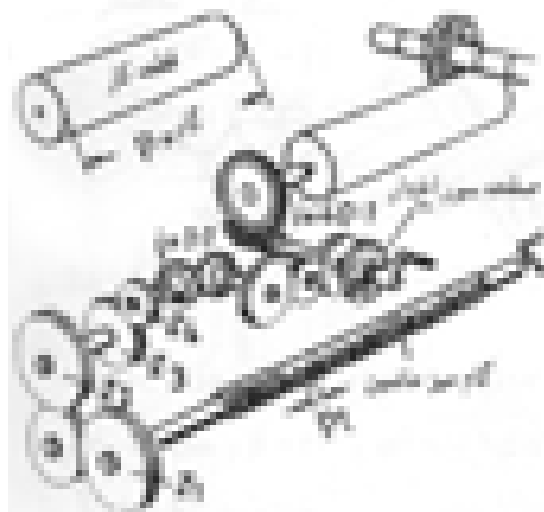

معرفی زاویه تنظیم در فرز کاری شیارهای مارپیچ

بنابراین جهت ایجاد شیار مارپیچ بر روی ماشین فرز انیورسال انحراف میز ماشین الزامی است و زاویه آن بایستی محاسبه گردد.

نکته بعد که در ایجاد شیار مارپیچ بایستی توضیح داده شود حرکت قطعه کار در دو جهت چرخشی و خطی می باشد. حرکت خطی قطعه کار توسط میز ماشین و توسط دست انجام می گیرد.

برای تامین حرکت دورانی توام با حرکت خطی از دستگاه تقسیمی که با چرخ دنده‌های تعویضی به میز محور میز ماشین متصل شده باشد استفاده می کنیم. اتصال میله پیچ میز با استفاده از تعدادی چرخ دنده محاسبه شده حرکت خطی را با نسبت های موجود بین چرخ دنده‌ها به حرکتی چرخشی تبدیل می کند. بنابراین میز ماشین علاوه بر حرکت خطی در انتها حرکت خود را به دستگاه تقسیم انتقال داده و حرکتی چرخشی نیز ایجاد می کند.

۴-۱۰- محاسبات لازم جهت ایجاد حرکت چرخشی برای ایجاد مارپیچ:
 برای تبدیل حرکت خطی میز ماشین به حرکت چرخشی توسط دستگاه تقسیم
 بایستی چرخ دنده‌های تعویضی بر روی دستگاه و میله پیچ میز ماشین نصب
 گردد. برای محاسبه چرخ دنده‌های تعویضی دانستن گام میله پیچ میز ماشین
 و گام مارپیچ ضروری است.

توسط رابطه زیر چرخ دنده‌های تعویضی لازم را می‌توان محاسبه کرد:

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{P_t \cdot i}{P_h}$$

که در این رابطه:

Z_t : چرخ دنده‌ای است که بر روی محور اصلی میز دستگاه فرز نصب می‌شود.

Z_g : چرخ دنده‌ای است که بر روی محور اصلی دستگاه تقسیم نصب می‌شود.

P_t : گام میله پیچ میز ماشین فرز

i : نسبت دستگاه تقسیم (۱:۴۰)

P_h : گام منحنی مارپیچ می باشد.

پس از مقدار گذاری و محاسبه رابطه بالا نسبت چرخ دنده‌های تعویضی ممکن
 حاصل می‌شود که این چرخ دنده‌ها به صورت ساده و یا مرکب باید نصب
 شوند.

در وضعیت نسبت ساده، رابطه زیر برقرار است:

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{Z_1}{Z_2} \quad \text{و در نسبت مرکب:}$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{Z_1}{Z_2} \times \frac{Z_3}{Z_4}$$

که در این حالت Z_1 روی محور میز و Z_2 روی محور اصلی دستگاه تقسیم نصب
 خواهد شد و Z_3 و Z_4 نیز روی محور گیتاری نصب می‌شوند.

نکته قابل تامل در مورد زاویه مارپیچ این است که هر چه گام بزرگتر باشد زاویه مارپیچ نیز بیشتر خواهد بود.

در هر شرایطی که از چرخ دنده‌های تعویضی مرکب استفاده می‌کنیم شرط زیر را که قبلاً هم اشاره شده مد نظر داشته باشیم:

$$Z_1 + Z_2 > 15 + Z_3$$

$$Z_3 + Z_4 > 15 + Z_2$$

یاد آوری:

معمولاً به همراه دستگاه تقسیم یک سری چرخ دنده تعویضی استاندارد شده وجود دارد که عبارتند از:

۱۰۰ و ۸۶-۸۰-۷۲-۶۴-۵۶-۴۸-۴۴-۴۰-۳۶-۳۲-۳۰-۲۸-۲۴-۲۴

چرخ دنده‌های تعویضی برای ایجاد حالت مرکب یا ساده

مثال: برای ایجاد شیار مارپیچ بر روی استوانه ای به قطر ۸۰ میلی‌متر و به گام ۳۰۰ mm بر روی ماشین فرز انیورسال که گام میله پیچ آن ۵ میلی‌متر است و نسبت دستگاه تقسیم ۱:۴۰ زاویه تنظیم و نسبت چرخ دنده‌های تعویضی را

به دست آورید. زاویه قابل تنظیم:

$$\cot \beta = \frac{(d \times 14/3)}{ph}$$

$$= \frac{(80 \times 14/3)}{300} = 1/25$$

$$\beta = 51^{\circ}$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{(pt \times i)}{ph} = \frac{(5 \times 40)}{300} \quad \cot \beta = 1/25 \rightarrow$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{2}{3}$$

پس از ساده کردن نسبت فوق و یا با استفاده از جداول آورده شده نسبت فوق

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{2}{3} \times \frac{12}{12} = \frac{24}{36}$$

به صورت زیر در خواهد آمد:

با همین شرایط امکان بستن چرخ دنده‌ها وجود دارد چرا که هر دو چرخ دنده در لیست چرخ دنده‌های تعویضی وجود دارد. اما اگر بخواهیم حالت مرکب را پیاده کنیم و به اعداد پیشنهادی در جدول برسیم به صورت زیر عمل می‌کنیم:

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{24}{36}$$

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{6 \times 4}{6 \times 6} = \frac{6}{6} \times \frac{4}{6} = \frac{6}{6} \times \frac{2}{3} = \frac{6}{6} \times \frac{8}{12} = \frac{6}{6} \times \frac{8}{12} = \frac{6}{6} \times \frac{4}{6} \times \frac{2}{2} = \frac{6}{6} \times \frac{4}{6} \times \frac{2}{2}$$

۴ از صورت و ۶ از مخرج را در ۲ ضرب می‌کنیم.

$$\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{12 \times 32}{48 \times 24} = \frac{Z_1 \times Z_2}{Z_3 \times Z_4}$$

بنابراین

$$\frac{ZT}{Zg} = \frac{(Z_1 \times Z_3)}{(Z_2 \times Z_4)}$$

$$\frac{ZT}{Zg} = \frac{(32 \times 24)}{(24 \times 48)}$$

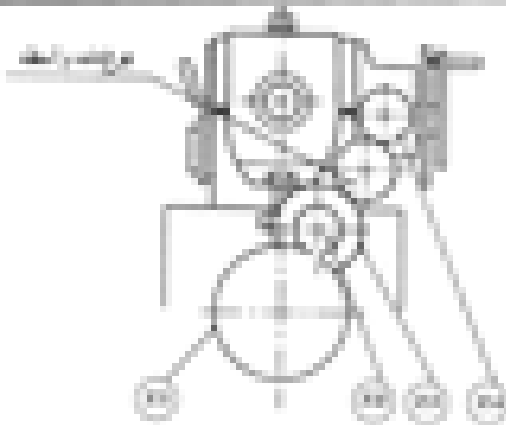
اعداد بدست آمده برای Z_1, Z_2, Z_3, Z_4 مطابق جدول داده می‌باشند

جداول زیر جهت تسهیل در بدست آوردن تعداد چرخ دنده‌های تعویضی آمده است. در جدول صفحه ۹۵ مقدار گردش دسته دستگاه تقسیم و صفحه سوراخ‌دار مورد نظر آورده شده است. در جدول صفحه ۹۶ دومی چرخ دنده‌های تعویضی بر اساس گام شیار مارپیچ و گام میله هادی دستگاه آورده شده است.

جدول تعداد دور دسته تقسیم و صفحه سوراخدار در حالتیکه نسبت دستگاه تقسیم غیر مستقیم ۴۰:۱ می باشد.

تعداد سوراخ	تعداد سوراخ	تعداد سوراخ	تعداد سوراخ	تعداد سوراخ	تعداد سوراخ	تعداد سوراخ	تعداد سوراخ	تعداد سوراخ	تعداد سوراخ
2	20	200	2000	20000	200000	2000000	20000000	200000000	2000000000
3	30	300	3000	30000	300000	3000000	30000000	300000000	3000000000
4	40	400	4000	40000	400000	4000000	40000000	400000000	4000000000
5	50	500	5000	50000	500000	5000000	50000000	500000000	5000000000
6	60	600	6000	60000	600000	6000000	60000000	600000000	6000000000
7	70	700	7000	70000	700000	7000000	70000000	700000000	7000000000
8	80	800	8000	80000	800000	8000000	80000000	800000000	8000000000
9	90	900	9000	90000	900000	9000000	90000000	900000000	9000000000
10	100	1000	10000	100000	1000000	10000000	100000000	1000000000	10000000000
11	110	1100	11000	110000	1100000	11000000	110000000	1100000000	11000000000
12	120	1200	12000	120000	1200000	12000000	120000000	1200000000	12000000000
13	130	1300	13000	130000	1300000	13000000	130000000	1300000000	13000000000
14	140	1400	14000	140000	1400000	14000000	140000000	1400000000	14000000000
15	150	1500	15000	150000	1500000	15000000	150000000	1500000000	15000000000
16	160	1600	16000	160000	1600000	16000000	160000000	1600000000	16000000000
17	170	1700	17000	170000	1700000	17000000	170000000	1700000000	17000000000
18	180	1800	18000	180000	1800000	18000000	180000000	1800000000	18000000000
19	190	1900	19000	190000	1900000	19000000	190000000	1900000000	19000000000
20	200	2000	20000	200000	2000000	20000000	200000000	2000000000	20000000000
21	210	2100	21000	210000	2100000	21000000	210000000	2100000000	21000000000
22	220	2200	22000	220000	2200000	22000000	220000000	2200000000	22000000000
23	230	2300	23000	230000	2300000	23000000	230000000	2300000000	23000000000
24	240	2400	24000	240000	2400000	24000000	240000000	2400000000	24000000000
25	250	2500	25000	250000	2500000	25000000	250000000	2500000000	25000000000
26	260	2600	26000	260000	2600000	26000000	260000000	2600000000	26000000000
27	270	2700	27000	270000	2700000	27000000	270000000	2700000000	27000000000
28	280	2800	28000	280000	2800000	28000000	280000000	2800000000	28000000000
29	290	2900	29000	290000	2900000	29000000	290000000	2900000000	29000000000
30	300	3000	30000	300000	3000000	30000000	300000000	3000000000	30000000000
31	310	3100	31000	310000	3100000	31000000	310000000	3100000000	31000000000
32	320	3200	32000	320000	3200000	32000000	320000000	3200000000	32000000000
33	330	3300	33000	330000	3300000	33000000	330000000	3300000000	33000000000
34	340	3400	34000	340000	3400000	34000000	340000000	3400000000	34000000000
35	350	3500	35000	350000	3500000	35000000	350000000	3500000000	35000000000
36	360	3600	36000	360000	3600000	36000000	360000000	3600000000	36000000000
37	370	3700	37000	370000	3700000	37000000	370000000	3700000000	37000000000
38	380	3800	38000	380000	3800000	38000000	380000000	3800000000	38000000000
39	390	3900	39000	390000	3900000	39000000	390000000	3900000000	39000000000
40	400	4000	40000	400000	4000000	40000000	400000000	4000000000	40000000000
41	410	4100	41000	410000	4100000	41000000	410000000	4100000000	41000000000
42	420	4200	42000	420000	4200000	42000000	420000000	4200000000	42000000000
43	430	4300	43000	430000	4300000	43000000	430000000	4300000000	43000000000
44	440	4400	44000	440000	4400000	44000000	440000000	4400000000	44000000000
45	450	4500	45000	450000	4500000	45000000	450000000	4500000000	45000000000
46	460	4600	46000	460000	4600000	46000000	460000000	4600000000	46000000000
47	470	4700	47000	470000	4700000	47000000	470000000	4700000000	47000000000
48	480	4800	48000	480000	4800000	48000000	480000000	4800000000	48000000000
49	490	4900	49000	490000	4900000	49000000	490000000	4900000000	49000000000
50	500	5000	50000	500000	5000000	50000000	500000000	5000000000	50000000000
51	510	5100	51000	510000	5100000	51000000	510000000	5100000000	51000000000
52	520	5200	52000	520000	5200000	52000000	520000000	5200000000	52000000000
53	530	5300	53000	530000	5300000	53000000	530000000	5300000000	53000000000
54	540	5400	54000	540000	5400000	54000000	540000000	5400000000	54000000000
55	550	5500	55000	550000	5500000	55000000	550000000	5500000000	55000000000
56	560	5600	56000	560000	5600000	56000000	560000000	5600000000	56000000000
57	570	5700	57000	570000	5700000	57000000	570000000	5700000000	57000000000
58	580	5800	58000	580000	5800000	58000000	580000000	5800000000	58000000000
59	590	5900	59000	590000	5900000	59000000	590000000	5900000000	59000000000
60	600	6000	60000	600000	6000000	60000000	600000000	6000000000	60000000000
61	610	6100	61000	610000	6100000	61000000	610000000	6100000000	61000000000
62	620	6200	62000	620000	6200000	62000000	620000000	6200000000	62000000000
63	630	6300	63000	630000	6300000	63000000	630000000	6300000000	63000000000
64	640	6400	64000	640000	6400000	64000000	640000000	6400000000	64000000000
65	650	6500	65000	650000	6500000	65000000	650000000	6500000000	65000000000
66	660	6600	66000	660000	6600000	66000000	660000000	6600000000	66000000000
67	670	6700	67000	670000	6700000	67000000	670000000	6700000000	67000000000
68	680	6800	68000	680000	6800000	68000000	680000000	6800000000	68000000000
69	690	6900	69000	690000	6900000	69000000	690000000	6900000000	69000000000
70	700	7000	70000	700000	7000000	70000000	700000000	7000000000	70000000000
71	710	7100	71000	710000	7100000	71000000	710000000	7100000000	71000000000
72	720	7200	72000	720000	7200000	72000000	720000000	7200000000	72000000000
73	730	7300	73000	730000	7300000	73000000	730000000	7300000000	73000000000
74	740	7400	74000	740000	7400000	74000000	740000000	7400000000	74000000000
75	750	7500	75000	750000	7500000	75000000	750000000	7500000000	75000000000
76	760	7600	76000	760000	7600000	76000000	760000000	7600000000	76000000000
77	770	7700	77000	770000	7700000	77000000	770000000	7700000000	77000000000
78	780	7800	78000	780000	7800000	78000000	780000000	7800000000	78000000000
79	790	7900	79000	790000	7900000	79000000	790000000	7900000000	79000000000
80	800	8000	80000	800000	8000000	80000000	800000000	8000000000	80000000000
81	810	8100	81000	810000	8100000	81000000	810000000	8100000000	81000000000
82	820	8200	82000	820000	8200000	82000000	820000000	8200000000	82000000000
83	830	8300	83000	830000	8300000	83000000	830000000	8300000000	83000000000
84	840	8400	84000	840000	8400000	84000000	840000000	8400000000	84000000000
85	850	8500	85000	850000	8500000	85000000	850000000	8500000000	85000000000
86	860	8600	86000	860000	8600000	86000000	860000000	8600000000	86000000000
87	870	8700	87000	870000	8700000	87000000	870000000	8700000000	87000000000
88	880	8800	88000	880000	8800000	88000000	880000000	8800000000	88000000000
89	890	8900	89000	890000	8900000	89000000	890000000	8900000000	89000000000
90	900	9000	90000	900000	9000000	90000000	900000000	9000000000	90000000000
91	910	9100	91000	910000	9100000	91000000	910000000	9100000000	91000000000
92	920	9200	92000	920000	9200000	92000000	920000000	9200000000	92000000000
93	930	9300	93000	930000	9300000	93000000	930000000	9300000000	93000000000
94	940	9400	94000	940000	9400000	94000000	940000000	9400000000	94000000000
95	950	9500	95000	950000	9500000	95000000	950000000	9500000000	95000000000
96	960	9600	96000	960000	9600000	96000000	960000000	9600000000	96000000000
97	970	9700	97000	970000	9700000	97000000	970000000	9700000000	97000000000
98	980	9800	98000	980000	9800000	98000000	980000000	9800000000	98000000000
99	990	9900	99000	990000	9900000	99000000	990000000	9900000000	99000000000
100	1000	10000	100000	1000000	10000000	100000000	1000000000	10000000000	100000000000

تعداد فرز‌های مخروطی مورد نیاز فرزکاری در ابزارها و فرز‌های مخروطی
 ابزار دستگاه القیم فرستقیم 1-7 می‌باشد.

تعداد فرز‌های مخروطی
 1-7 می‌باشد
 فرز‌های مخروطی
 1-7 می‌باشد

تعداد فرز‌های مخروطی
 1-7 می‌باشد
 فرز‌های مخروطی
 1-7 می‌باشد

فرزکاری در ابزارها			فرزکاری در فرز‌های مخروطی			فرزکاری در فرز‌های مخروطی			فرزکاری در فرز‌های مخروطی		
تعداد فرز‌های مخروطی			تعداد فرز‌های مخروطی			تعداد فرز‌های مخروطی			تعداد فرز‌های مخروطی		
1-7	1-7	1-7	1-7	1-7	1-7	1-7	1-7	1-7	1-7	1-7	1-7
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7

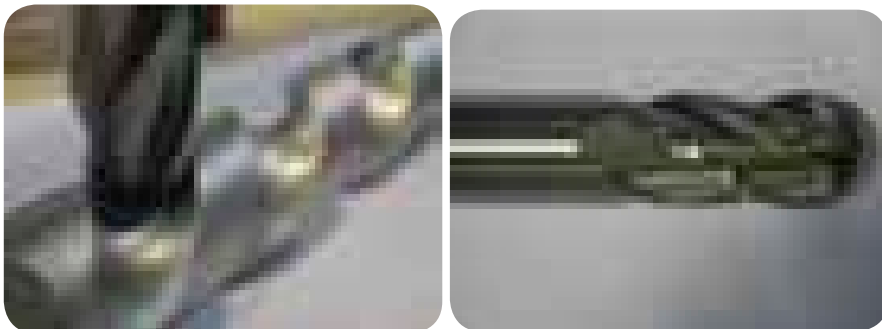

فهرست																				
ردیف	نام	تاریخ	محل	نوع	میزان	توضیحات	ردیف	نام	تاریخ	محل	نوع	میزان	توضیحات	ردیف	نام	تاریخ	محل	نوع	میزان	توضیحات
1	...	...	...	...	...	...	2	...	...	...	...	...	...	3	...	...	...	...	...	...
4	...	...	...	...	...	...	5	...	...	...	...	...	...	6	...	...	...	...	...	...
7	...	...	...	...	...	...	8	...	...	...	...	...	...	9	...	...	...	...	...	...
10	...	...	...	...	...	...	11	...	...	...	...	...	...	12	...	...	...	...	...	...
13	...	...	...	...	...	...	14	...	...	...	...	...	...	15	...	...	...	...	...	...
16	...	...	...	...	...	...	17	...	...	...	...	...	...	18	...	...	...	...	...	...
19	...	...	...	...	...	...	20	...	...	...	...	...	...	21	...	...	...	...	...	...
22	...	...	...	...	...	...	23	...	...	...	...	...	...	24	...	...	...	...	...	...
25	...	...	...	...	...	...	26	...	...	...	...	...	...	27	...	...	...	...	...	...
28	...	...	...	...	...	...	29	...	...	...	...	...	...	30	...	...	...	...	...	...
31	...	...	...	...	...	...	32	...	...	...	...	...	...	33	...	...	...	...	...	...
34	...	...	...	...	...	...	35	...	...	...	...	...	...	36	...	...	...	...	...	...
37	...	...	...	...	...	...	38	...	...	...	...	...	...	39	...	...	...	...	...	...
40	...	...	...	...	...	...	41	...	...	...	...	...	...	42	...	...	...	...	...	...
43	...	...	...	...	...	...	44	...	...	...	...	...	...	45	...	...	...	...	...	...
46	...	...	...	...	...	...	47	...	...	...	...	...	...	48	...	...	...	...	...	...
49	...	...	...	...	...	...	50	...	...	...	...	...	...	51	...	...	...	...	...	...
52	...	...	...	...	...	...	53	...	...	...	...	...	...	54	...	...	...	...	...	...
55	...	...	...	...	...	...	56	...	...	...	...	...	...	57	...	...	...	...	...	...
58	...	...	...	...	...	...	59	...	...	...	...	...	...	60	...	...	...	...	...	...
61	...	...	...	...	...	...	62	...	...	...	...	...	...	63	...	...	...	...	...	...
64	...	...	...	...	...	...	65	...	...	...	...	...	...	66	...	...	...	...	...	...
67	...	...	...	...	...	...	68	...	...	...	...	...	...	69	...	...	...	...	...	...
70	...	...	...	...	...	...	71	...	...	...	...	...	...	72	...	...	...	...	...	...
73	...	...	...	...	...	...	74	...	...	...	...	...	...	75	...	...	...	...	...	...
76	...	...	...	...	...	...	77	...	...	...	...	...	...	78	...	...	...	...	...	...
79	...	...	...	...	...	...	80	...	...	...	...	...	...	81	...	...	...	...	...	...
82	...	...	...	...	...	...	83	...	...	...	...	...	...	84	...	...	...	...	...	...
85	...	...	...	...	...	...	86	...	...	...	...	...	...	87	...	...	...	...	...	...
88	...	...	...	...	...	...	89	...	...	...	...	...	...	90	...	...	...	...	...	...
91	...	...	...	...	...	...	92	...	...	...	...	...	...	93	...	...	...	...	...	...
94	...	...	...	...	...	...	95	...	...	...	...	...	...	96	...	...	...	...	...	...
97	...	...	...	...	...	...	98	...	...	...	...	...	...	99	...	...	...	...	...	...
100	...	...	...	...	...	...	101	...	...	...	...	...	...	102	...	...	...	...	...	...

انجام امور																	
گروه خدمات					فرماندهی انتظامی				گروه خدمات					فرماندهی انتظامی			
رصد و نظارت			رصد و نظارت		تلاش	تلاش	تلاش	تلاش	رصد و نظارت			رصد و نظارت		تلاش	تلاش	تلاش	تلاش
ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف	ردیف
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54
55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72
73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108
109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126
127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144
145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162
163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180
181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198
199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216
217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234
235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252
253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270
271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288
289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306
307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324
325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342
343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360
361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378
379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396
397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414
415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432
433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450
451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468
469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486
487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500	501	502	503	504
505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522
523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540
541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558
559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576
577	578	579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594
595	596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612
613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629	630
631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	648
649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663	664	665	666
667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680	681	682	683	684
685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697	698	699	700	701	702
703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714	715	716	717	718	719	720
721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731	732	733	734	735	736	737	738
739	740	741	742	743	744	745	746	747	748	749	750	751	752	753	754	755	756
757	758	759	760	761	762	763	764	765	766	767	768	769	770	771	772	773	774
775	776	777	778	779	780	781	782	783	784	785	786	787	788	789	790	791	792
793	794	795	796	797	798	799	800	801	802	803	804	805	806	807	808	809	810
811	812	813	814	815	816	817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828
829	830	831	832	833	834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846
847	848	849	850	851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864
865	866	867	868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882
883	884	885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900

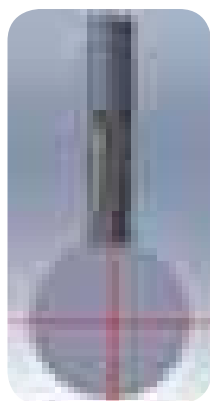
۵-۱۰- ایجاد شیار مارپیچ با استفاده از ماشین فرز عمودی:

با استفاده از ماشین فرز عمودی و با استفاده از تیغه فرزهای انگشتی معمولی و فرم و همچنین به کمک دستگاه تقسیم می‌توان شیار مارپیچ ایجاد کرد.

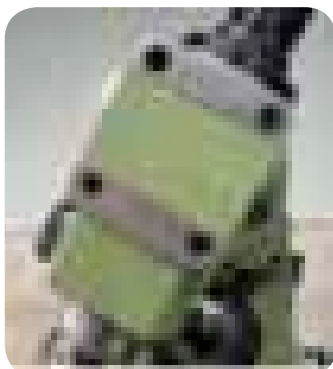
استفاده از تیغه فرز انگشتی سر کروی برای ایجاد شیار مارپیچ

در این روش که نسبتاً از روش قبل ساده تر است نیاز به انحراف کله گی یا تیغه فرز نیست و تیغه کاملاً عمود بر محور افقی قطعه کار و در امتداد محور عمودی قرار خواهد گرفت.

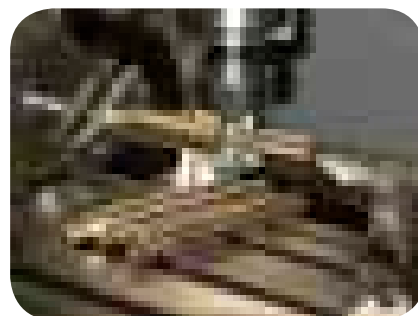

نحوه قرار گیری ابزار نسبت به قطعه کار در مارپیچ تراشی

برای حرکت خطی از دسته میز ماشین و برای تامین حرکت چرخشی از دستگاه تقسیم استفاده می‌کنیم که هر دو با هم این حرکتها را بطور همزمان تامین می‌کنند. کلیه محاسبات در مورد چرخ دنده‌های تعویضی و گام مارپیچ مانند حالت قبل می‌باشد.

انحراف کله گی فرز عمودی

بستن تیغه فرز انگشتی خاص برای ایجاد شیار در قطعه

میله فرز گیر یک طرفه

در مارپیچ تراشی با ماشین فرز افقی و تیغه فرز سوراخ‌دار در صورتیکه زاویه تنظیم را بر روی میز با انحراف به چپ انجام دهیم مارپیچ حاصل را مارپیچ راست گویند.

در صورتیکه جهت انحراف میز برای زاویه تنظیم به سمت راست باشد مارپیچ ایجاد شده مارپیچ چپ خواهد بود.

بر روی محور ماشین فرز عمودی نیز می‌توان تیغه فرز سوراخ‌دار و میله فرز یک طرفه بست و با انحراف کله‌گی مقدار زاویه انحراف را ایجاد کرد و شیار مارپیچ را تولید کرد.

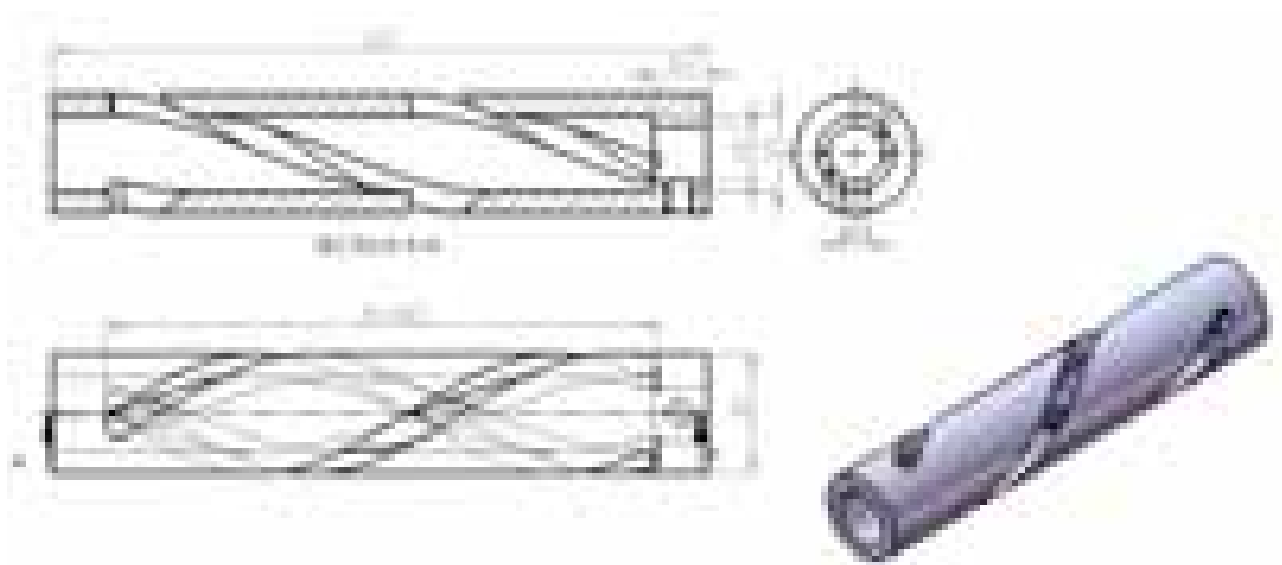
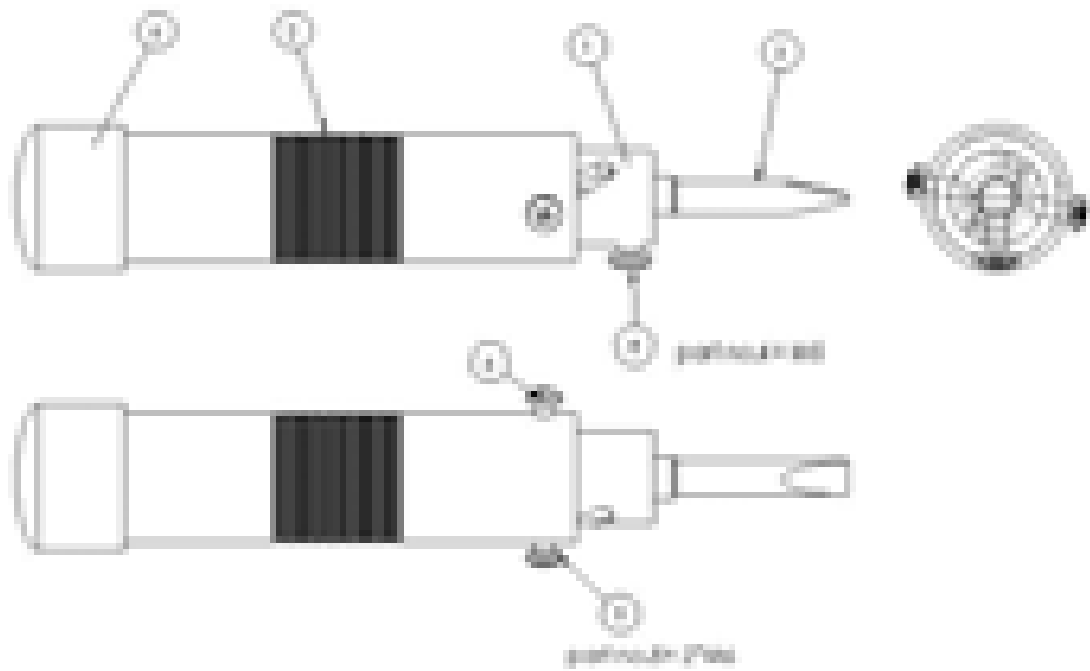
پیچ گشتی چرخشی

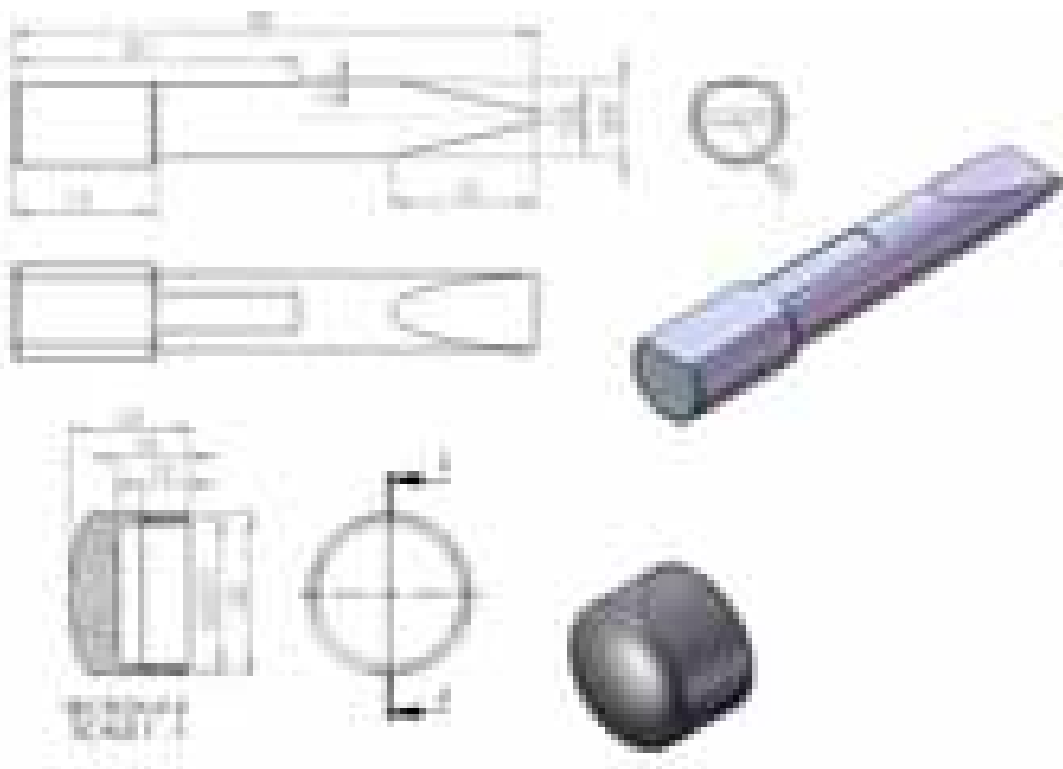
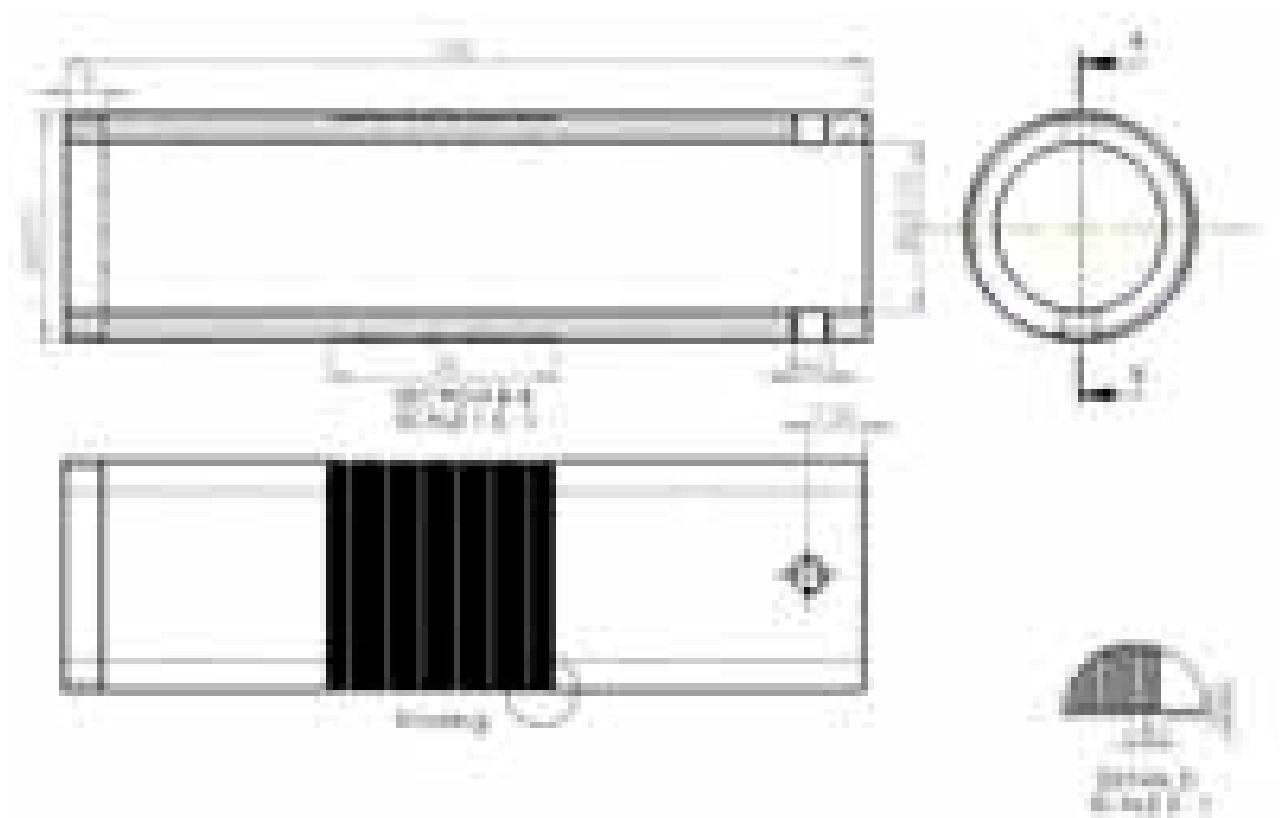

جدول DIN ISO 2768

اندازه	از 0.5 تا 3	از 3 تا 6	از 6 تا 30	از 30 تا 120	از 210 تا 400
درجه تولرانس					
f (ظریف)	± 0.05	± 0.05	± 0.1	± 0.15	± 0.2
m (متوسط)	± 0.1	± 0.1	± 0.2	± 0.3	± 0.5
g (خشن)	± 0.15	± 0.2	± 0.5	± 0.8	± 1.2

شماره	تعداد	مشخصات قطعه	اندازه ماده اولیه	جنس ماده‌ی اولیه	شماره واحد کار	شماره کار عملی
-----	۱	-----	-----	St37	۱۰	۱
مقیاس: ۱:۱			هدف آموزشی:			زمان: ۱۰ ساعت
استاندارد: ISO			پیچ گشتی چرخشی			درجه تولرانس:
						m

جدول تجهیزات و ابزار

تعداد	مشخصات فنی	ابزارهای لازم
۱	عمودی یا انیورسال	۱- ماشین فرز
۱	انگشتی سر کروی قطر ۱۵ میلی‌متر	۲- تیغه فرز
۱	مغناطیس با دقت ۰/۰۱	۳- ساعت اندازه‌گیری
۱	مخصوص دستگاه	۴- مرغک
به تعداد محاسبه شده	مخصوص دستگاه	۵- چرخ دنده‌های تعویضی

مراحل انجام کار

شکل	شرح مراحل کار	ردیف
	ابتدا محاسبات لازم جهت تراش شیار را انجام دهید.	۱
	چرخ دنده‌های تعویضی را با رعایت شرایط نصب محاسبه و آماده کنید.	۲
	ماده خام را انتخاب و بر روی دستگاه فرز آماده کنید. تیغه فرز انگشتی سر کروی را در گلوبی دستگاه ببندید.	۳

	قطعه کار را بسته و از دور بودن قطعه مطمئن شوید.	۴
	قطعه را تا حد امکان کوتاه بسته یا از مرغک کمک بگیرید.	۵
	تیغه فرز را در حالت روشن با سطح کار مماس کنید.	۶
ابزار را از کار دور کرده و بار لازم را به ابزار بدهید. در صورت زیاد بودن عمق بار، تعداد مراحل براده برداری را بیش از یک مرتبه انتخاب کنید.		۷
	پس از ایجاد شیپاراول، قطعه را بدون جابجایی میز به اندازه لازم دوران دهید. مثلاً ۱۸۰ درجه گردش با چرخش ۲۰ دور دسته دستگاه تقسیم انجام می‌شود. مراحل مماس و باردهی را تکرار کنید.	۸
ارائه قطعه کار یا گزارش به هنر آموز محترم		
ارزش‌یابی نهایی		

ارزشیابی پایانی

سوالات نظری (۱۵ دقیقه)

سوالات صحیح و غلط:

- ۱- چپ یا راست بودن منحنی مارپیچ را تنها با تغییر جهت چرخش دستگاه تقسیم امکان پذیر است.
- ۲- امکان ساخت بیش از یک شیار مارپیچ بر روی قطعه امکان پذیر است.

سوالات کوتاه پاسخ یا جای خالی:

- ۳- فاصله دو نقطه از مارپیچ پس از یک دور چرخش حول استوانه را ..... مارپیچ گویند.
- ۴- زاویه انحراف تیغه فرز یا زاویه تنظیم ..... زاویه مارپیچ می باشد.

سوالات چند گزینه‌ای:

- ۵- بر روی یک میله به قطر ۵۰ میلیمتر یک شیار مارپیچ با زاویه ۲۰ درجه ایجاد می کنیم. اگر $p_t = 6 \text{ mm}$ و نسبت دستگاه تقسیم $i = 40:1$ باشد، گام مارپیچ را به دست آورید.

الف- ۴۶۰   ب- ۴۸۰   ج- $600/2$ د- $431/65$

- ۶- قطر یک میله ۲۰ میلیمتر و $p_t = 6 \text{ mm}, p_h = 600 \text{ mm}$ و نسبت دستگاه تقسیم $i = 40:1$ باشد، زاویه مارپیچ را به دست آورید.

الف- ۸ درجه و ۲۸ دقیقه   ب- ۵ درجه و ۵۸ دقیقه

ج- ۳ درجه و ۳۰ دقیقه   د- ۶ درجه و ۲۰ دقیقه

۷- کدام جمله صحیح است؟

الف- Z_1 روی محور اصلی و Z_4 روی محور میز دستگاه تقسیم نصب خواهد شد.

ب- فرز کاری شیار مارپیچ با ماشین فرز عمودی مشکل تر است.

ج- که در این حالت Z_1 روی محور میز و Z_4 روی محور گیتاری نصب می شوند.

د- Z_1 روی محور میز و Z_4 روی محور اصلی دستگاه تقسیم نصب خواهد شد.

سوالات تشریحی:

۸- هر یک از پارامترهای رابطه $\frac{Z_t}{Z_g} = \frac{P_{t,i}}{p_h}$ را شرح دهید.

۹- برای زدن مارپیچ با ماشین فرز عمودی چه مراحل را باید دنبال کرد؟

۱۰- مارپیچ چپ و مارپیچ راست چه تفاوتی با هم دارند؟

واحد کار ۱۱

هدف کلی: توانایی تراشیدن چرخ‌دنده‌های مارپیچ با ماشین فرز

پس از آموزش این واحد کار از فراگیر انتظار می‌رود:

اهداف رفتاری:

- ۱- شرایط استفاده از چرخ‌دنده مارپیچ را بیان کند.
- ۲- مشخصه‌های چرخ‌دنده مارپیچ را بداند.
- ۳- محاسبات لازم برای تولید یک چرخ‌دنده مارپیچ را انجام دهد.
- ۴- دستگاه را برای تولید یک چرخ‌دنده مارپیچ تنظیم و آماده کند.

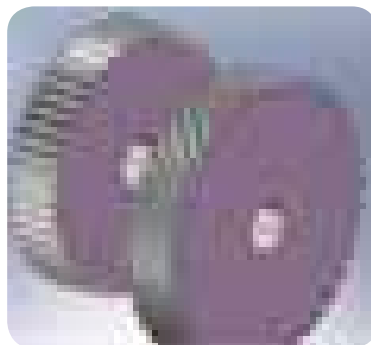
زمان آموزش		توانایی تراشیدن چرخ دنده‌های مارپیچ با ماشین فرز
عملی	نظری	
۲۶ ساعت	۲ ساعت و ۳۰ دقیقه	
یک ساعت	۳۰ دقیقه	ارزشیابی ورودی و پایانی توسط هنرآموز و ثبت در برگه ارزشیابی
۳۰		جمع

پیش آزمون (۱۵ دقیقه)

- ۱- از شیار مارپیچ به جز مته‌ها در چه موارد دیگری می‌توان استفاده کرد؟ آیا می‌توانید نام ببرید.
- ۲- آیا تا به حال به گیربکس ماشین دقت کرده‌اید؟ از چه نوع چرخ دنده‌هایی در آن استفاده شده است؟
- ۳- اگر دنده‌های یک چرخ دنده ساده به صورت میل باشد چه اتفاقی می‌افتد؟
- ۴- دو محور که با هم موازی نیستند را چگونه با هم ارتباط دهیم تا دور یکی به دیگری منتقل شود؟

۱۱-۱- آشنایی با چرخ‌دنده مارپیچ

یکی از موارد استفاده منحنی‌های مارپیچ ایجاد شیار مارپیچ در تولید چرخ‌دنده‌ها می‌باشد. چرخ‌دنده‌های مارپیچ همانند چرخ‌دنده ساده دارای شیارهایی است که برای انتقال قدرت و حرکت استفاده می‌شوند با این تفاوت که راستای شیارها بر روی استوانه به صورت مایل قرار گرفته است. این تفاوت را در اشکال زیر می‌بینیم.

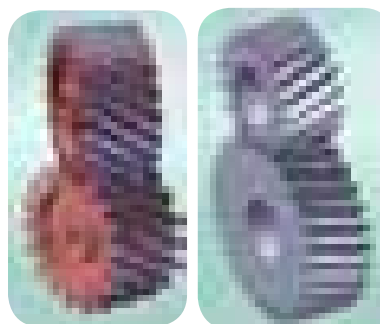
تفاوت دنده چرخ‌دنده ساده و مارپیچ

شکل چرخ‌دنده مارپیچ

بر خلاف چرخ‌دنده‌های ساده که تنها برای محورهای موازی به کار می‌رود چرخ‌دنده‌های مارپیچ دارای مزیت‌های زیر است:

۱- علاوه بر محورهای موازی در محورهایی که نسبت به هم زاویه دارند و به اصطلاح متناظر هستند، هم به کار می‌روند. این حالت از زاویه صفر درجه (محورهای موازی) تا ۹۰ درجه می‌تواند باشد.

انتقال دور در دو محور متناظر با چرخ‌دنده‌های مارپیچ

۲- به دلیل تقسیم نیرو بر روی چند دندان در هر لحظه از درگیری این چرخ دنده‌ها نسبت به نوع ساده آرام تر کار کرده و سر و صدای کمتری دارند.

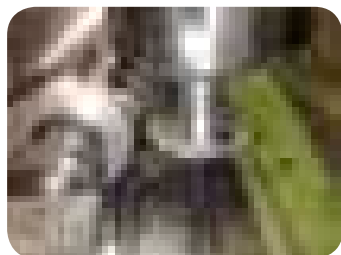
درگیری آرام تر بین دو چرخ دنده مارپیچ نسبت به چرخ دنده ساده

۳- در چرخ دنده‌های مارپیچ نیروی عمل و عکس العمل در دو چرخ دنده تنها در راستای شعاع نبوده و می‌تواند در دو جهت محوری و شعاعی تجزیه شده و فشار کمتری را بر محورها وارد کند.

تجزیه نیروها در چرخ دنده مارپیچ

برای فرزکاری چرخ دنده‌های مارپیچی، عمدتاً از ماشین فرز انیورسال استفاده می‌شود، البته استفاده از ماشین فرز عمودی و افقی معمولی هم امکان پذیر است. عمل فرزکاری با تیغه فرز مدولی صورت می‌گیرد.

استفاده از ماشین فرز عمودی و میله فرز گیر یکطرفه در ساخت چرخ دنده مارپیچ

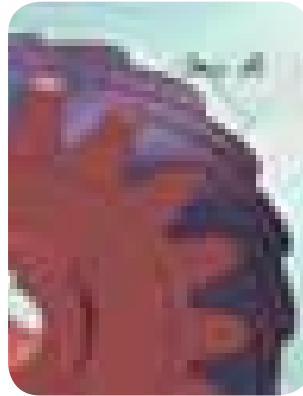
۱۱-۲- محاسبات مربوط به چرخ دنده‌های مارپیچ:

مدول و گام نرمال و پیشانی:

همان‌طور که به یاد دارید در چرخ دنده شانه‌ای کج دو نوع گام و مدول را

تعریف کردیم نرمال و پیشانی. این حالت در چرخ‌دنده‌های مارپیچ هم وجود دارد. گامی که در پیشانی یک چرخ‌دنده اندازه گرفته می‌شود (P_a) بزرگتر از گام نرمال آن (P_n) است.

مدول عادی (نرمال) m_n : مدولی است که روی سطح عمودی در جهت دنده‌های چرخ‌دنده اندازه گرفته می‌شود.

نمایشی گام نرمال در چرخ‌دنده مارپیچ

مدولی که روی سطح پیشانی چرخ‌دنده اندازه گرفته می‌شود مدول پهلویی (مدول پیشانی یا ظاهری) نامیده می‌شود و با حرف m_s مشخص می‌گردد. مدول نرمال و مدول پهلویی یک چرخ‌دنده مارپیچی نسبت به هم دارای رابطه زیر می‌باشند:

$$m_a = \frac{m_n}{\cos \beta}$$

که در آن β زاویه انحراف و یا زاویه تنظیم و بر حسب درجه می‌باشد. به همین صورت می‌توان بر اساس میزان زاویه شیب رابطه زیر را بین دو گام

$$P_a = \frac{P_n}{\cos \beta}$$

بر قرار کرد:

در هنگام استفاده از چرخ‌دنده‌های مارپیچ در حالتی که محور آن‌ها موازی باشد بهترین زاویه مارپیچ برای آن‌ها زاویه 20° درجه می‌باشد. عمدتاً به لحاظ فشار بر روی دنده‌ها این زاویه بهینه می‌باشد.

معمولاً مدول نرمال در نقشه‌های صنعتی داده می‌شود و انتخاب تیغه فرز بر مبنای این مدول می‌باشد.

برای درگیری دو چرخ‌دنده مارپیچ باید زاویه آن‌ها چپ و راست ایجاد گردد. یعنی یکی از چرخ‌دنده‌ها مارپیچ چپ و دیگری راست تراشیده شود.

محاسبات قطر متوسط:

برای محاسبه قطر متوسط در چرخ دنده مارپیچ لازم است محیط متوسط را به دست آوریم و این محیط از مجموع گامهای پیشانی حاصل می‌شود بنابراین قطر متوسط از رابطه زیر به دست می‌آید:

$$d_o = m_\alpha \times Z$$

$$d_o = \frac{m_\alpha \times Z}{\cos \beta}$$

محاسبه قطر خارجی:

از قبل آموختیم که در چرخ دنده‌های ساده با جمع کردن دو ارتفاع سر دنده h_k که برابر مدول m است با قطر متوسط، قطر خارجی به دست می‌آید و این حالت در مورد چرخ دنده‌های مارپیچ هم صادق است.

$$d_k = d_o + 2h_k$$

$$d_k = d_o + 2m_n$$

محاسبه تعداد دندانه ایده آل:

همان‌طور که در چرخ دنده‌های ساده گفته شد برای انتخاب شماره تیغه فرز داشتن دو عامل مدول و تعداد دنده موجود در محیط چرخ دنده ضروری است. در چرخ دنده‌های مارپیچ مدول انتخابی همان مدول نرمال (m_n) خواهد بود ولی چون شکل دنده‌ها در این چرخ دنده در مقطع قائم بر مارپیچ با شکل آن در مقطع عمود بر محور چرخ دنده (پیشانی چرخ دنده) تفاوت دارد بنابراین شماره تیغه فرز را از روی تعداد دندانه حقیقی انتخاب نکرده بلکه از روی تعداد دنده ایده آل (Z_y) که تعداد دنده آن بیش از تعداد دنده حقیقی بوده و به زاویه انحراف (B) بستگی دارد، انتخاب می‌کنیم.

تعداد دنده‌های فرضی و واقعی نسبت به هم دارای رابطه‌ی زیر می‌باشند:

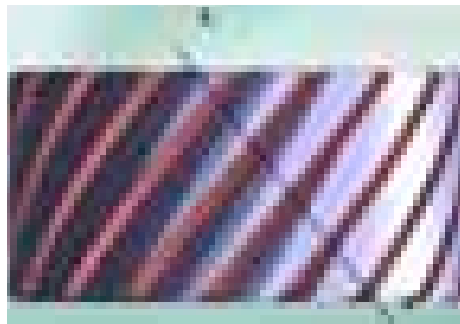
$$Z_y = \left(\frac{Z}{\cos^3 \beta} \right)$$

که در آن:

Z_y = تعداد دندانه فرضی .

Z = تعداد دندانه های حقیقی.

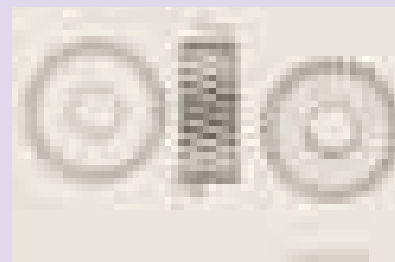
B = زاویه شیب دندانه های چرخ دنده‌ای که تراشیده می‌شود.

صفحه برش فرضی که عمود بر دنده‌ها می‌باشد و برای انتخاب مدول نرمال و تعداد دندانه‌های فرضی کاربرد دارد

مطالعه آزاد: $AC = P_n$ (گام نرمال) و طول $BC = P_s$ (گام پیشانی) می‌باشد و چون در مثلث قائم الزاویه ABC طول BC برابر با وتر و طول آن از دو ضلع دیگر یعنی AB و $AC < BC$ بزرگتر است. نتیجه می‌شود که $AC < BC$ و در نتیجه $P_s > P_n$ است و چون محیط چرخ دنده در صفحه برش نرمال $A-A$ نسبت به محیط چرخ دنده در صفحه عمود بر محور (محیط پیشانی) بیشتر خواهد شد و اگر بخواهیم در این محیط بیشتر دندانه ایجاد کنیم تعداد دندانه ایجاد شده بیشتر از تعداد دندانه‌هایی می‌باشد که در محیط پیشانی چرخ دنده ایجاد می‌شود. لذا این ازدیاد دندانه همان مقدار است که نمره تیغه فرز را برای آن محاسبه می‌کنیم. حال اگر فرض کنیم که دو دایره (دایره برش نرمال و دایره پیشانی) باهم مساوی باشد چون در دایره برش نرمال گام کوچکتر ایجاد می‌شود (P_n) به همین دلیل در دایره برش نرمال دندانه بیشتری نسبت به دایره پیشانی خواهیم داشت.

جهت درک بهتر تعداد دندانه فرضی و حقیقی و رابطه آن‌ها با یکدیگر و در نتیجه جهت انتخاب نمره تیغه فرز، شکل زیر را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

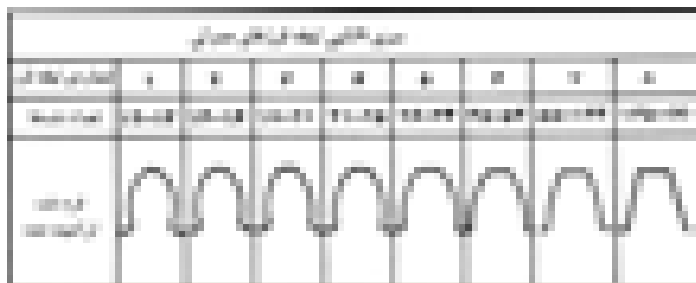

صفحه برش فرضی $A-A$ عمود بر دندانه‌های چرخ دنده مارپیچی، آن را برش می‌دهد. این صفحه برش را صفحه برش نرمال گویند که در شکل به صورت خط دیده می‌شود. فاصله بین دو دندانه روی خط برش نرمال را گام حقیقی خوانده و با حرف (P_n) نشان می‌دهند و فاصله دو دندانه در پیشانی چرخ دنده را گام پیشانی (ظاهری) گویند و با حرف (P_s) نشان می‌دهند. با توجه به شکل در مثلث ABC طول

متداولترین سری تیغه فرزهای مدولی سری ۸ تایی آن می باشد که در درس‌های قبل مورد ملاحظه قرار گرفت.

به دلیل کاربرد آن در چرخ دنده های مارپیچ جدول این تیغه فرزها را مجدداً آورده ایم.

جدول سری ۸ تایی تیغه فرز های مدولی

روش تراشیدن چرخ دنده مارپیچ را با ذکر یک مثال دنبال می کنیم:

مثال:

برای فرز کاری یک چرخ دنده مارپیچی که مدول نرمال آن $mn=4$ میلی‌متر و تعداد دندانه هایش $Z=45$ و زاویه شیب دندانه‌ها $\beta=20^\circ$ درجه است. نمره تیغه فرز مدول را بدست آورید.

حل:

به منظور انجام عمل فرز کاری، تیغه فرز چرخ دنده تراش که مدول آن ۴ میلی‌متر است باید از سری تیغه فرزهای موجود انتخاب شود.

تعداد دندانه های فرضی را تعیین می کنیم:

$$Z_y = \left(\frac{Z}{\cos^3 \beta} \right)$$

$$Z_y = \left(\frac{45}{\cos^3 20^\circ} \right) = 54$$

از جدول سری ۸ تایی در می یابیم که تیغه فرز شماره ۶ را باید برای فرز کاری به کار برد. در عمل به خاطر راحتی بیشتر جهت تعیین تعداد دندانه های فرضی فرمول زیر به کار برده می شود:

$$Z_y = k \times Z$$

که در آن:

$Z_y = Z$ = تعداد دندانه های فرضی چرخ دنده ای که تراشیده می‌شود.

K = ضریبی است که بامقدار زاویه شیب دندانه یعنی β تغییر می‌کند.

$Z = Z$ = تعداد دندانه های واقعی چرخ دنده می‌باشد.

جدول ضریب k در آخر این مبحث آورده شده. بدین طریق در مورد مثال فوق

k برابر $1/205$ می‌باشد.

بنابراین خواهیم داشت:

$$Z_y = k \times z$$

$$Z_y = 1/205 \times 45$$

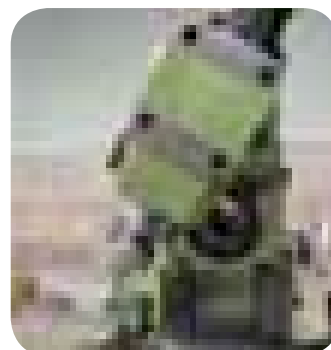
۳-۱۱- نحوه تنظیم میز ماشین:

قبل از شروع به کار برای تراشیدن چرخ دنده بایستی میز ماشین را به اندازه زاویه تنظیم چرخاند. با چرخش میز به سمت چپ منحنی مارپیچ چرخ دنده راست گرد و در صورت انحراف میز به سمت راست منحنی مارپیچ چرخ دنده چپ گرد خواهد شد.

در صورتیکه از ماشین فرز عمودی استفاده شود بایستی مقدار انحراف را به کله گی دستگاه اعمال کنیم.

انحراف میز ماشین فرز در صورت امکان

انحراف کله‌گی در صورتیکه از ماشین فرز عمودی برای چرخ دنده مارپیچ استفاده شود

۴-۱۱- نحوه تنظیم دستگاه تقسیم:

تنظیم دستگاه همانند تنظیم دستگاه در مورد شیار مارپیچ می‌باشد. بطوری‌که